

Kun joukkomme harmautunut harvaksi käy,
kun polku vie ristien alle,
kun silmiimme huomen jo hämärtäy,
saa katseemme korkeammalle.
Sydänrukous Kaitsijan puoleen saa:
Isä kansojen, armahda, suojaa maa!
Suo rauha sen rannoille, kansalle sen
ja siunaa se rakkaudella!

(Veteraanimarssi)

ISBN 952-90-1927-0

KIIMINGIN VETERAANIKIRJA 1918 1939-1940 1941-1945

EDESTÄ MAAN JA VAPAUDEN

Pohjois Pohjanmaan Sotaveteraanipiirille

Lüningin Sotaveteraanijohdatus
SEPPÖ MATILAINEN
puh.johd.

EDESTÄ MAAN JA VAPAUDEN
KIIMINGIN VETERAANIKIRJA

1918 1939-1940 1941-1945

EDESTÄ MAAN JA VAPAUDEN KIIMINGIN VETERAANIKIRJA

1918 1939–1940 1941–1945

Toimittaja
Simo Miesmaa

Julkaisija
Kiimingin kunta
Kiimingin veteraanitoimikunta

ISBN 952-90-1927-0
Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva – Oulu – 1990

Isien teot elävät kuolemattomina
historian lehdillä
tiedoksi tuleville sukupolville,
jotka varmasti oivaltavat
käytyjen sotien arvon

SISÄLLYS

Lukijalle	7
Kunnanjohtajan tervehdys	9
Kotiseurakunnan tervehdys	10
Vapausota-kansalaissota 1918	12
Käännekohta Suomen historiassa	12
Kuvia ja kertomuksia	13
Vapausodassa kaatuneet	21
Kaksi rauhan vuosikymmentä	23
Talvisota 1939–1940	37
Suomen tie talvisotaan	37
Sodan kulku	38
Kiiminkiläisten sotapolku	41
Talvisodassa kaatuneet	44
Jatkosota 1941–1944	46
Suomen tie jatkosotaan	46
Sodan kulku	46
Kiiminkiläisten sotapolku	49
Lapin sota 1944–1945	64
Suomen tie Lapin sotaan	64
Sodan kulku	64
Kiiminkiläisten sotapolku	65
Jatkosodassa ja Lapin sodassa kaatuneet	70
Sotiin osallistuneet	80
Kuvia ja kertomuksia	139
Uuden elämän alku	159

LUKIJALLE

Kiimingin kunta perusti vuoden 1987 alussa sotiemme veteraanien asioita seuraamaan ja ajamaan Veteraaniasian neuvottelukunnan. Neuvottelukunta päätti kokouksessaan 16.11.1988 esittää kunnanhallitukselle ja kulttuurilautakunnalle, että ne ryhtyisivät toimenpiteisiin sodissamme olleiden matrikkelin kokoamiseksi ja julkaisemiseksi. Keväällä 1989 neuvottelukunta esitti kunnalle määrärahan vaaramista vuoden 1990 talousarvioon ja kirjatoimikunnan nimeämistä. Näin sitten tapahtuikin ja kirjan aineiston kokoaminen pääsi todella alkuun.

Kirjaan on pyritty keräämään tiedot sotiin 1918, 1939–1940 ja 1941–1945 osallistuneista kiiminkiläisistä miehistä ja naisista. Kiiminkiläisiksi on katsottu kaikki kyseessä olevien tapahtumien aikoina täällä kirjoilla olleet sekä myöhemmin tänne muuttaneita sanotun edellytyksen täyttäneitä. Lisäkriteerinä kokoelmaan ottamisessa on ollut rintamatunnukseen oikeuttanut taikka aikaisempia tapahtumia ajatellen tällaisen saamista vastannut tilanne.

Paitsi matrikkeli, pyrkii kirja olemaan myös pienimuotoinen historian kirja, joka kertoo lyhyesti vapausotaan liittyvistä tapahtumista ja itsenäisen Suomen taisteluista vapautensa turvaamisessa. Kirjan tarkoitus on vielä kiinnittää sodat historiallisiin tosiasioihin, niin että itse noita aikoja kokematonkin ymmärtäisi tapahtumien kulun ja olosuhteet, joissa sen ajan ihmiset elivät. Näin kirjan toivotaan kiinnostavan paitsi rintamamiehiä ja naisia, myös kotirintamalla silloin olleita ja erityisesti heidän jälkeläisiään ja myös nuorisoa.

Kirjatoimikunta haluaa erikoisesti kunnioittaa sankarivainajia, jotka ovat antaneet suurimman mahdollisen uhrin isänmaahan hyväksi. Samoin toimikunta omistaa kunnioittavimmat ajatuksensa kaatuneiden omaisille ja sotainvalideille, joiden osana on ollut läpi sodanjälkeisen elämänsä kantaa sodan muistoja itsessään.

Varsinaisen tietojenkeruun ovat tehneet kirjatoimikunnan jäsenten lisäksi monet lukuisat veteraanit, muun muassa Väinö Haipus, Erkki Halkola, Valtteri Kauppila, Viljo Manninen, Erkki Polojärvi ja Reijo Siira asuinympäristössään. Itsestään on selvää, että tietojen saaminen on usein ollut vaikeaa, sillä onhan noista ajoista jo kulunut viisi vuosikymmentä. Vaikeutta on vielä lisännyt se, että monen veteraanin sotilaspassi on kadonnut ja että arkistojenkin käyttömahdollisuudet ovat olleet puutteelliset. Näistä syistä matrikkeli ei ole aukoton eikä virheetön. Näiltä osin toimikunta pyytääkin asianosaisilta ja lukijoiltaan ymmärtämystä työnsä vajavaisuudesta.

Kiitämme Kiimingin kuntaa, Kiimingin kirkkoherranvirastoa, kirjan kieliasun tarkistanutta ja kirjan painoasuun saattamisessa avustanutta lehtori Tuulikki Pennasta, talouspäällikkö Juhani Tuohinoa kirjapainoasioihin liittyvästä avusta, kartanpiirtäjä Eila Koivistoa, aineiston hankinnassa ja käsittelyssä mukana ollutta sairaanhoitaja Aino Miesmaata, sekä kaikkia niitä nimeltä mainitsemattomia henkilöitä, jotka ovat eri tavoin osallistuneet tämän kirjan tekemiseen.

Kiimingissä, maaliskuussa 1990

Kirjatoimikunta

KIRJATOIMIKUNTA

Edessä vasemmalta: Antti Karjalainen, Simo Miesmaa pj., Heine Itkonen, Vilho Koskela. Takana vasemmalta: Valde Tiri, Alpo Leppälä, Heikki Saarela, Pentti Jokikokko, Seppo Matilainen siht., Viljo Tuohino, Johannes Jaakola. Poissa: Martti Raitamaa, Ilmari Tuohino.

HYVÄT LUKIJAT

Vasta itsenäistynyt Suomen tasavalta joutui heti alussa kokemaan kovia; vuonna 1918 maassamme syttyi kansalais-/vapausota. Myös kotipitäjämme Kiimingin miehet joutuivat ase kädessä ratkaisemaan isänmaansa tulevaisuutta.

Yli puoli vuosisataa sitten koettiin uudeleen historiassamme erittäin raskaita aikoja; maamme oli joutunut taas sotaan. Moni kiiminkiläinenkin joutui jättämään kotinsa puolustaakseen isänmaansa vapautta. Moni heistä jäi palaamatta takaisin; siitä on osoituksena kirkkomaan sankarihaudat.

Sotaa seuranneiden rauhan vuosien aikana yhä useampi sotiin osallistuneista on siirtynyt täältä ikuisuuteen ja sodassa

mukana olleiden joukko on vuosi vuodelta harventunut. Moni jäljellä olevista kantaa sodan jälkiä, joko näkyviä tai näkymättömiä.

Arvoisat sotiemme veteraanit! Tämän kirjan välityksellä kotipitäjämme tervehtii Teitä ja kunnioittaa sankarityötänne.

Kannustakoon Teidän kokemuksenne ja uhrautuvaisuutenne vaaran vuosina sekä nykyisiä että tulevia sukupolvia rakentamaan rauhaa ja onnellisempaa kotiseutua ja Suomenmaata.

Kunnanjohtaja

Eino Lisakka

PERINTÖOSAMME ON KAUNIS

Meillä on omanamme kaunis ja vapaa maa. Kukapa meistä ei olisi ihastellut isänmaata myös tässä jokivarressa. Jokaisena vuodenaikana voimme löytää erilaista kauneutta. Erityisen kauniina tämä seutu näyttäytyy aina niinä päivinä, jolloin on nostettu salkoihin siniristilippu, vapautem-
me vertauskuva.

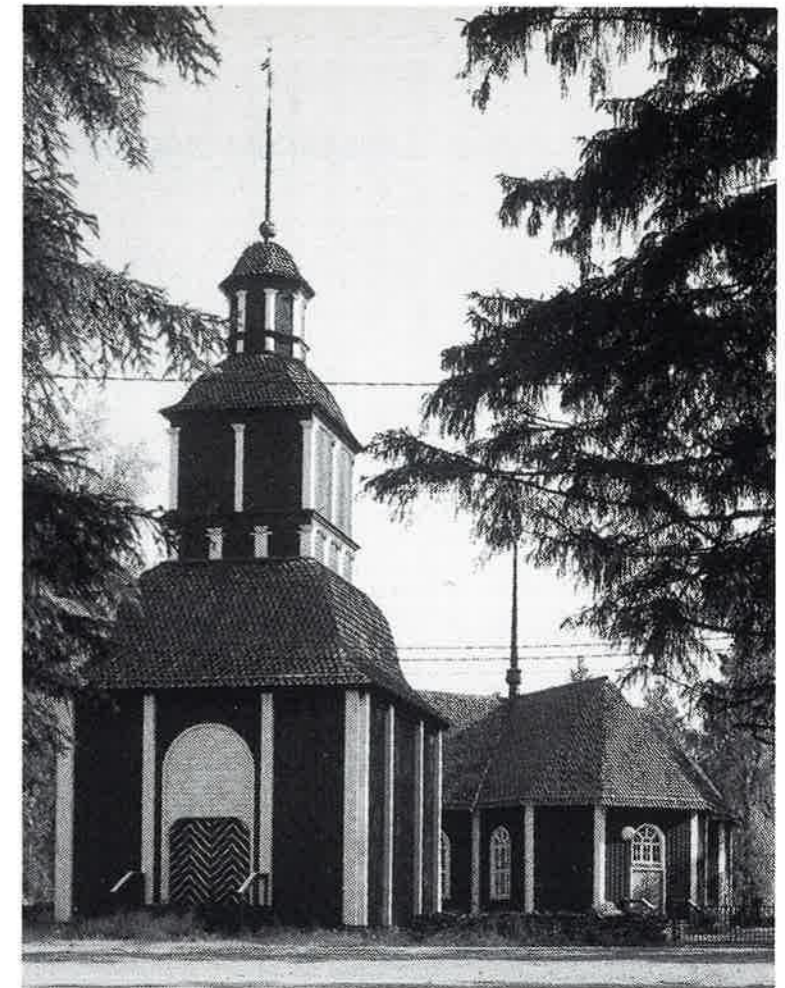
Voimme sanoa kukin kohdaltamme myös Kiimingissä psalmirunoilijan sanoin: "Arpa lankesi minulle ihanasta maasta, ja kaunis on minun perintöosani" (Ps. 16:6). Hinta tästä perintöosasta on ollut kuitenkin suunnattoman suuri. Tämän kirjan lehdet kertovat perintöosamme taustasta: uhreista, vammoista, taisteluista, hädästä kentällä ja kotona. Me sodanjälkeisen sukupolven edustajat, jotka olemme saaneet vapauden omaksemme valmiina lahjana, tunnemme syvää kiitollisuutta Teidän veteraanien ja kaikkien aikaisempien sukupolvien palvelualttiutta kohtaan.

Kiimingissä elää vanhastaan voimakkaana kristillis-isänmaallinen henki. Te veteraanit olette arvokkaalla tavalla jatku-

vasti vaalineet tätä perintöä. Te olette myös opastaneet meitä nuorempia eri tavoin ymmärtämään tämän perinnön merkityksen. Vuoden kierrossa meillä on vähintään kolme juhlapäivää, jolloin on yhteisen jumalanpalveluksen jälkeen kunniakäynti sankarihaudoilla. Kaatuneitten muistopäivä, Kiiminki-päivä ja itsenäisyyspäivä ovat meille ainakin tällaisia yhteisiä päiviä.

Toivon sydämestäni, että Teillä veteraaneilla puolisoittenne kanssa olisi valoisia, turvallisia ja toivon täyttämiä vuosia tämän ajallisen perintöosan, ihanan maan kansalaisina. Yhtä lailla toivotan turvallista matkaa kohti iankaikkista isänmaata. Siihenkin maahan meillä on kiinnitys ja perintöoikeus Kristuksen pelastusteen tähden. Se isänmaa on vielä monin verroin ihanampi ja kauniimpi kuin tämä ajallinen isänmaamme.

Heikki Karvosenoja
kirkkoherra

Kiimingin kirkko

Kunnavirasto

VAPAUSSOTA – KANSALAISSOTA 1918

Käännekohta Suomen historiassa

Venäjän suuriruhtinaskuntana Suomi koki 1800-luvulla huomattavan taloudellisen kasvun ja henkisen kulttuurin nousun. Kansa ja sen johtajat olivat syvästi kiintyneet hallitsijoihinsa, jotka kunnioittivat maamme erikoisasemaa. Vuosisadan lopulla tapahtui kuitenkin muutos: Venäjän politiikan johtavat piirit ryhtyivät toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena oli saada Suomi muiden reunavaltioiden tavoin liitettyksi kiinteästi keisarikuntaan. Jyrkimät suomalaiset alkoivat puolestaan haaveilla kansallisesta itsenäisyydestä. Koska oli tarkoituksena, että itsenäisyys hankitaan vaikka asevoimin, oli 2000 miehen vapaaehtoisjoukko v. 1915–1917 koulutettavana Saksassa. Nämä jääkäreiksi kutsutut miehet saivat siellä käytännöllisen upseeri- tai aliupseerikoulutuksen. Huomattava osa jääkäreistä kuului työväestöön ja talonpoikiin.

Suomessa tapahtui kuitenkin ensimmäisen maailmansodan vielä riehuessa työväenliikkeen ja porvariston etääntymistä toisistaan ja syksyn 1917 aikana syntynyt kuilu yhä syveni. Sosialistienemmistöisen eduskunnan hajotus ja työväenluokan joutuminen oppositioon sai aikaan työväestön aseellisen organisoitumisen. Lokakuussa tapahtui punakaarteihin suorainen ryntäys. Kaartit olivat sosiaalidemokraattisen puolueen poliittisia taistelujärjestöjä. Bolševikkien onnistunut vallankumous Venäjällä marraskuussa 1917 lisäsi uskoa vallankumouksellisten keinojen paremmuuteen olojen parantamiseksi. Lopulta punakaartit syrjäyttivät kokonaan maltilliset sosiaalidemokraattisessa puolueessa. Marraskuun jälkeen Suomi ei enää tunnustanut Venäjää isäntämaak-

seen. Eduskunta julisti maamme 6.12.1917 itsenäiseksi tasavallaksi ja Leninin Neuvostoliitto tunnusti ensimmäisenä valtiona Suomen itsenäisyyden 4.1.1918.

Suojeluskuntien alkuperäinen tehtävä, venäläisen sotaväen ajaminen maasta, oli näin helpottunut, mutta järjestyksen pitäminen maassa sitä vastoin vaikeutunut. Eräiden tapahtumien vuoksi sisäpoliittinen jännitys kasvamistaan kasvoi. Siksi senaatin (nyk. valtioneuvoston) puheenjohtaja Svinhufvud nimitti Mannerheimin ylipäälliköksi johtamaan sotavoimia järjestyksen palauttamiseksi maahan. Toisaalta punakaartit saivat 24.1.1918 käskyn olla taisteluvälmiinä. Samanaikaisesti kuin Mannerheim ryhtyi hallituksen joukoiksi määrättyine suojeluskuntineen Pohjanmaalla riisumaan aseista venäläisiä joukkoja, päättivät punakaartilaiset suorittaa vallankaappauksen. Tämän vallankumouksen alkumerkiksi nousi Helsingin Siltaasaaren työväentalon torniin puolenyön aikaan 28.1. punainen lyhty. Näin Suomessa vapaussodan ja vallankumouksen ohella käytiin myös kansalaissotaa.

Sekä valkoiset, hallituksen joukot, että punaiset muodostivat sotajoukkonsa varsinaisesti vasta sodan aikana. Valkoisten suurin miesvahvuus oli 70.000 miestä. Heidän apunaan oli lisäksi huhtikuun alussa saapunut saksalainen avustusretkikunta 12.000 miestä. Punaisten miesvahvuus oli suurimmillaan 100.000. Kummankin taistelupuolen joukkojen koulutuksen puute oli aluksi este täystehoiselle sodankäynnille. Valkoisilla oli sentään käytettävissä Saksasta palanneet jääkärit.

Sodan merkittävimmät taistelut olivat Tampereen, Viipurin ja Helsingin valtaukset. Voidaan sanoa, että pääasiassa suojeluskuntajoukot valloittivat punaisten hallussa olleen Tampereen, asevelvolliset

Viipurin ja saksalaiset joukot Helsingin. Puutteistaan huolimatta hallituksen joukot täyttivät niille annetut tehtävät: karkottivat venäläiset joukot maasta ja kukistivat punaisten vallankumousjoukot. Sota vaati raskaat uhriensa, sillä kaatuneiden määrä valkoisten puolella oli noin 3100 ja punaisten puolella noin 3400. Lisäksi väkivaltaisesti, nälkään ja tauteihin on laskettu menehtyneen toistakymmentätuhatta suomalaista. Valkoinen armeija piti sodan päättäjaisparaatin Helsingissä 16.5.1918. Sotatila Venäjän kanssa päättyi tosin vasta 14.10.1920 solmittuun Tarton rauhaan.

S. M-maa

Kuvia ja kertomuksia

Muisto taistelusta Oulussa vapaussodan aikana

Oulussa oli ollut kahinoita jo ennen tuota helmikuun sunnuntaita 1918, jolloin lähdin seuraamaan tapahtumia. Hönttämällä tapasin kymmenkunta miestä, joiden kanssa juttelin ja seurasin maantien liikennettä. Tie oli kuitenkin hiljainen, sillä kenelläkään ei tehnyt mieli mennä kohti kaupungista kuuluvaa taistelun melskettä. Oulusta päin ilmestyi kuitenkin hevonen rekinen. Hevosella oli valkoinen lippu luokassa ja sitä ihmeteltiin. Pian selvisi, että hevosella haetaan Korvenkylän taloista maitoa kaupungin sairaalaan ja että lippu on osoituksena siitä, että ajoneuvo on puolueeton ja rauhanomaisella asialla.

Aikamme siinä ihmeteltyämme lähdimme hiihtämään Hintanperälle. Siellä tuli meitä vastaan kiväärein aseistettu miesryhmä. He puhuivat keskenään ruotsia, mutta meidät he pysäyttivät suomen kielellä. He olivat Oulun valtauksen tulleet keskipohjalaisia. Hetken päästä paikalle

tuli Kiimingin ylikyläläinen, saarnamies Juuso Runtin poika Nestori Runtti. Hän selitti sotilaille haluavansa mennä taistelemaan valkoisten puolella. Niin hän pääsikin lähtemään kohti Oulun keskustaa. Siellä asetelmat olivat sellaiset, että venäläiset joukot olivat kasarmilla, venäläiset matruusit Raatissa, suojeluskuntalaiset Lyseossa, lääninhallituksen rakennuksessa ja maanmittauskonttorissa, punakaarti keskikaupungilla pääpaikkanaan työväentalo sekä pohjalaiset joukot asemalla, piirittämässä työväentaloa, vapauttamassa suojeluskuntalaisia piirityksestä ja joen pohjoispuolellakin.

Valkoiset rynnistivät kohti työväentaloa, joka oli Pakkahuoneenkadun ja Kansankadun kulmassa. Kun he olivat päässeet 200–300 metrin päähän talosta, hyökkäys pysähtyi punaisten erittäin tarkkaan kiväärituleen. Punakaartilaiden voimat oli kuitenkin näin sidottu taisteluun ja valkoisten joukkojen reservit pääsivät käyttämään tilannetta hyväkseen. Ne rynnistivät läpi kaupungin ja vapauttivat Oulun suojeluskunnan piirityksestä. Tämän jälkeen yhdistyneet valkoiset voimat eristivät kasarmilla olleet venäläiset voimat punaisista ja hyökkäsivät kohti Raatissa olleita venäläisiä matruuseja.

Joukossamme oli eräs hyvin puuhakas rouva. Hän juoksi aina välillä rautatiesillalle tähyttämään kaupunkia ja palasi innoissaan antamaan tilannetiedotuksen. Siinä vaiheessa, kun valkoiset hyökkäsivät kohti venäläisiä matruuseja Raattiin, tähyttäjärouva juoksi tähytyspaikaltaan meitä kohti ja huusi jo kaukaa: "Nyt ne valkoiset lahtarit ovat perääntymässä lääninhallituksesta Raattiin päin". Vaikka tosiasiasahan he olivat sinne hyökkäämässä ja matruusit perääntyivät Raatista Kuivasjärvelle, jossa he sitten antautuivat. Minunkin veljeni Ilmari oli näissä taisteluissa mukana valkoisten puolella.

Kertoja
Martti Raitamaa

Lapsen muistoja vapaussodasta

Olin vapaussodan aikana kuusivuotias ja asuimme Huutokosken asemalla Joroisissa. Isäni toimi aseman rautatievirkamiehenä ja aatteiltaan hän oli "valkoinen". Asemalla oli levotonta, sillä junia tuli ja meni, sotilaitakin liikkui kaikkialla. Tämä levottomuus tuntui kotonakin ja tätä levottomuutta lisäsi ruuan puute. Tästä johtui, etten joka päivä edes nähnyt äitiäni, sillä hän lietsusi ympäri kylää keräten ruokaa. Aina hänellä kotia tullessaan jotakin suuhunpantavaa olikin, jauhoja, perunoita, leipiä ja joskus jopa lihaa. Eikä siinä kyllin, että hän keräsi ruokaa kotia, vaan hän oli ottanut tehtäväkseen kerätä sitä myös sotavangeille (punaisille), joille ruoka keitettiin saunan muuripadassa. Kerran valkoisten ylipäällikkö Mannerheimkin söi asemalla. Silloin oli tarjolla ruispuuroa ja läskisoosia. Kerrottiin ylipäällikön olevan menossa Varkauteen tarkastusmatkalle.

Kerran katselin asemarakennuksen yläkerrassa olevan kotimme ikkunasta, kun punaisten juna tuli asemalle. Sitten kuulin laukauksen. En tiennyt vielä silloin, että punaiset olivat yrittäneet ampuu isäni, mutta hän pääsi pakenemaan. Syy ampumiseen oli se, että isäni ei suostunut lähettämään junaa edelleen. Myöhemmin isäni tekikin sitten sellaisen tempun, että hän lähetti junan Huutokoskelta Pieksämäelle, vaikka tiesi toisen junan olevan sieltä tulossa. Nämä punaisten junat ajoivatkin sitten yhteen. Isäni oli salaa kuunnellut punaisten puhelinkeskusteluja ja ottamalla yhteyden aateveljeensä Pieksämäellä lähetettiin sieltä juna vastaan. Näin Pieksämäen valtaukseen matkalla olleen junan puuskuutus loppui siihen.

Aulikki Peitsilä

Aunuksen retki ja siihen liittyvä Karjalan retki

Aunuksen retki oli kolmas vapaussodan jälkeen Venäjää vastaan toimeenpannuita suomalaisista sotilasretkistä. Sen edeltäjiä olivat kohti Vienanmerta suuntautunut Vienan Karjalan retki ja Viron auttamiseksi toteutettu Viron retki. Kesällä ja syksyllä 1918 toteutettu, Itä-Karjalan Venäjältä irrottamiseksi tarkoitettu, Vienan Karjalan retki jäi ilman käytännön tulosta. Sitä vastoin Viron retkikunta, noin 2700 vapaaehtoista, auttoi suuresti Viron vapaustaistelussa.

Suomessa vuoden 1918 alussa käytyjen taistelujen jälkeen oli täältä paenneita punakaartilaisia asettunut Aunukseseen, jossa nämä paikkakuntien omien punaisten kanssa sortivat ja ryöstelivät niitä, jotka eivät ajatelleet ja toimineet samoin kuin he itse. Tämä aiheutti lukuisia valituksia ja avunpyyntöjä Suomeen. Suomen hallitus ei kuitenkaan ulkopoliittisista syistä avunpyyntöihin suostunut.

Aunukseseen kuuluvassa Repolan kunnassa päätti kansalaiskokous elo-syyskuun vaihteessa 1918, että kaikki siteet entiseen Venäjään katkaistaan ja että kunta liittyy Suomeen.

Vaikka siis hallitus ei katsonut voivansa puuttua Annuksen asioihin, yksityiset henkilöt kantoivat huolta niistä. Vuoden 1919 alussa, jolloin Viron avustaminen oli jo saatu hyvään vauhtiin, muodostettiin ns. Annuksen toimikunta, jonka tuli edistää Annuksen asiaa. Toimikunta sai pääministeriltä tietää, että hallitus ei estä vapaaehtoisen retkikunnan muodostamista, mutta sen oli järjestäydyttävä vasta rajan toisella puolella ja että hallitus ei rahallisesti tukisi yritystä, vaan toimikunnan oli hankittava tarpeelliset varat yksityisesti. Katsottiin, että tuhat miestä käsittävän joukon onnistuisi karkottaa punaisten sotajoukot Annuksesta. Ryhdyttiin varojen keräämiseen ja vapaaehtoisten värväämiseen. Vapaa-

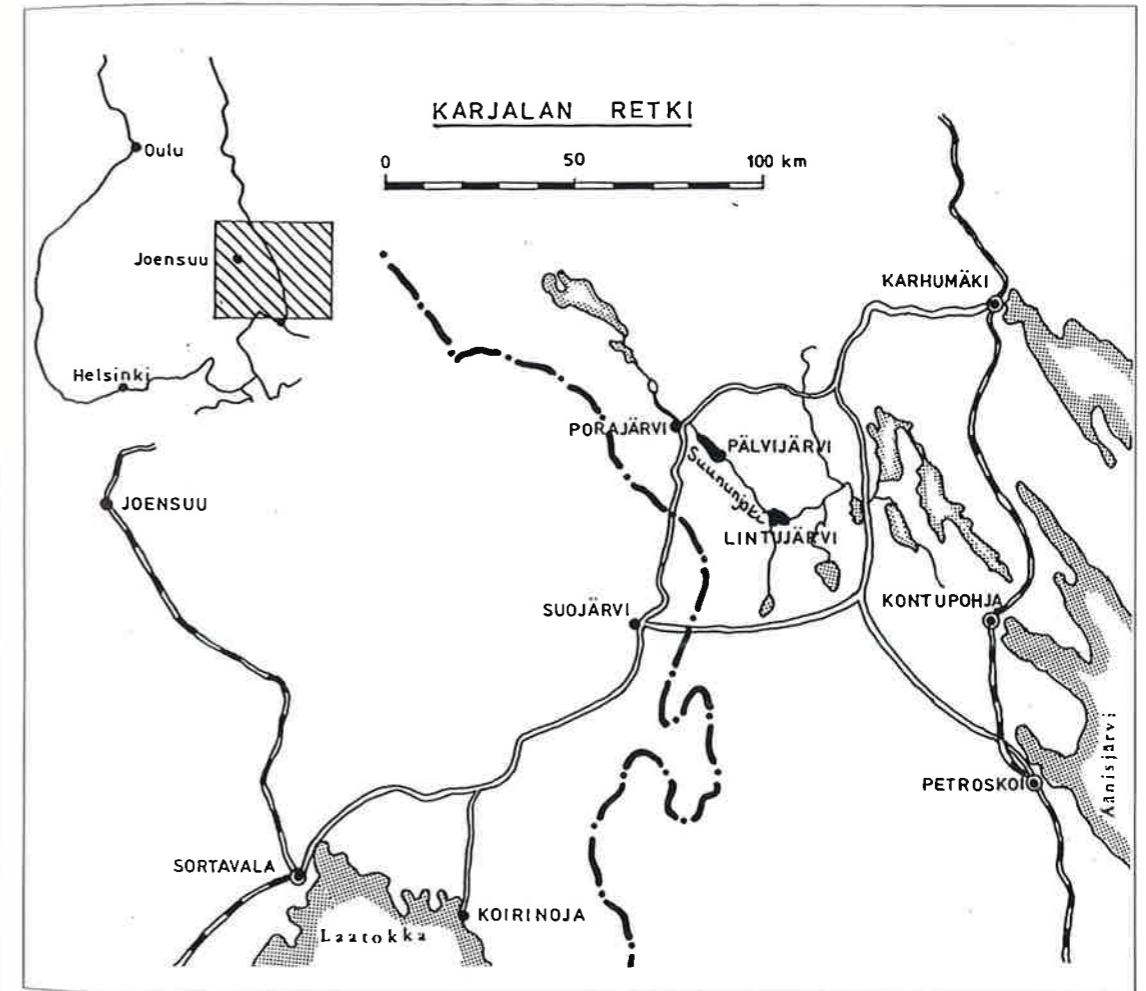
ehtoisia liittyi ympäri Suomea ja Annuksessa annukselaisia.

Sotatoimet alkoivat huhtikuun alkupäivinä v. 1919. Annuksen kaupunki vallattiin, partiot kävivät jopa Syvärin rannalla ja joukot olivat lähimmillään Petroskoin kaupunkia parinkymmenen kilometrin päässä. Petroskoin kaupungin kukistuminen näytti jo varmalta, kun sitä pohjoisesta päin ahdistaneen englantilaisjoukon tykistön jylinä kuului jo selvästi retkikuntalaisten korviin. Mutta kun Laatokan tuntumassa edenneen hyökkäyskiilan sotaonni kääntyi, ei suomalaisilla ollut muuta tehtävissä kuin askel askeleelta vetäytyä omalle puolelle. Täällä Annuksen retkikunta hajoi-

tettiin loppukesällä 1919.

Kuuluista itsenäisyystaistelija härmäläinen Antti Isotalo, joka oli mukana Annuksen retkellä, sai syyskuun 1919 alussa kehotuksen muodostaa vapaaehtoinen komppania, jonka tuli suojella ja puolustaa Suomeen liittynyttä Porajärveä, josta komppania palasi vasta tammikuussa 1920. Tähän komppaniaan liittyi Kiimingistäkin neljä "miestä" (ikä noin 16 v): Jaakko Mikkonen, Martti Raitamaa, Juuso Runtti ja Verner Siira. Komppanian tekemää retkeä kutsutaan usein Karjalan retkeksi.

Martti Raitamaa ja
Simo Miesmaa

Karjalan retkellä 1919–20

Lähinnä kai seikkailunhalu vei neljä kiiminkiläistä Karjalan retkelle 1919 syksyllä. Nuorin oli Juuso Runtti, Kiimingissä hyvin tunnetun ja vieläkin muistetun saarnaajan ja kansanedustajan Juuso Runtin pojanpoika. Vapaaehtoisista koottuun komppaniaan kuului noin 100 miestä ja se kokoon-tui Sortavalan. Komppanianpäällikkönä oli Antti Isotalo. Sortavalassa annettiin sotilasvaatteet ja saksalaiset kiväärit. Komppanian aseistuksena oli lisäksi kaksi kuularuiskua ja komppaniaa koulutettiin etupäässä suorittamalla pitkiä marsseja.

Sortavalassa komppania lastattiin poramuun, jota veti hinaaja. Pitkin Laatokkaa seilattiin ja maihin noustiin Koirinojalla. Rivimiehellä ei ollut tietoa, mihin mennään, mutta marssimaan lähdettiin. Myöhemmin on selvinnyt, että ensin marssittiin Suojärvelle, jossa ylitettiin raja. Rajan ylitettyämme komppanianpäällikkö istui ratsailla ja sanoi jämerällä äänellään: "Tähän asti on noudatettu Suomen lakia, mutta tämän jälkeen on voimassa korpilaki." Sitten hän kertoi, mitä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä.

Marssi jatkui kohti Porajärveä, mutta ei kuitenkaan itse kirkonkylään vaan se ohitettiin ja käännyttiin Petroskoihin päin menevälle tielle. Tukikohtamme tuli olemaan Pälvijärvellä, Suununjoen rannalla. Vihollisen eli venäläisten tukikohta oli meistä noin 30 kilometrin päässä Lintujärvellä (Lindajärvi).

Tukikohtaan päästyämme lähetettiin partioita tutkimaan venäläisten asemia. Ensimmäiseen tukikohtaa vastaan suoritettavaan hyökkäykseen huudettiin vapaaehtoisia. Kaikki kiiminkiläiset ilmoittautuivat valittujen 30 joukkoon.

Lintujärven tukikohta oli hyvin varustettu, moninkertaisella, korkealla, noin 4 metriä syvällä piikkilanka-aitauksella ympäröity. Hyökkäsimme yöllä ja kohtasimme vartijan, joka huusi: "Stoi". Joukkomme johtaja jääkäriväpeli Latvala vastasi kiväärillä ja

ampui vartijan. Syöksyimme kohti aitaa, mutta emme päässeet siitä läpi. Käännyimme vasemmalle löytääksemme aukon aidasta. Koska aukkoa ei löytynyt, palasimme takaisin tielle, jota reunusti pystyaita. Aita kaadettiin ja siitä otimme riukuja, jotka ladoimme aidan päälle ja niin pääsimme aidan sisäpuolelle. Sisäpuolella oli kylä, jonka rakennuksista alkoi purkautua aseistettuja miehiä. Molempipuolinen tulitus alkoi. Koska oli hämärää, ei tulitus ollut kovin tarkkaa. Viivyimme siellä tunnin verran. Ryhmänjohtaja katsoi tehtävämme tulleen suoritetuksi, ja hän otti ennen lähtöämme kaatuneelta vartiomieheltä kellon "sotasaaliiksi". Joukostamme kaatui yksi mies, Isotalon Antin serkku. Hänen ruumistaan emme saaneet mukaamme, mutta lääkitämiehemme kävi kuitenkin toteamassa hänet kuolleeksi.

Toinen hyökkäys samaa tukikohtaa vastaan kesti kokonaisen päivän. Näytti jo siltä, että saamme tukikohdan haltuumme, varsinkin, kun luotimme englantilaisten apuun. Illalla oli tarkoitus tehdä rynnäkkö. Mutta silloin englantilaiset ilmoittivatkin, että he ovat kärsineet niin suuria tappioita, etteivät he hyökkää. Meidän ei auttanut muu kuin luopua yrityksestä. Mukaan otimme kuitenkin vihollisen sotilaan, jonka jääkäriväpeli parin sotilaan kanssa oli saanut vangiksi kylästä. Tämän vangin sitten aikoinaan toimme Suomeen.

Niiltä seuduilta ovat mieleen jääneet koskemattomat metsät, joita ei ainakaan vielä siihen aikaan koskaan ollut hakattu. Metsissä oli paljon metsälintuja ja muuta riistaa, jota miehet vapaa-aikoinaan pyydystelivät. Niistä saatiin vaihtelua ruokaan, vaikka ruokaa olikin kyllä riittävästi.

Oli tullut talvi ja keväällä 1920 tultiin takaisin Suojärven kautta Sortavalan, jossa komppania purettiin. Koska saimme päivärahaa, säästelimme jonkin verran rahaa plakkarissa. Sortavalasta tulimme

junalla länsirataa, koska itärataa ei ollut vielä rakennettu. Matka oli kyllä pitkä, mutta riemullinen oli päivä, jolloin kotitalon piipun savu Jäälissä näkyi nuoren soturin silmiin.

Porajärvi ei saanut olla Suomen rajojen

sisällä rauhanteon jälkeen, mutta se vaihdettiin Petsamoon. Tällainen lienee ollut retkemme poliittinen tulos.

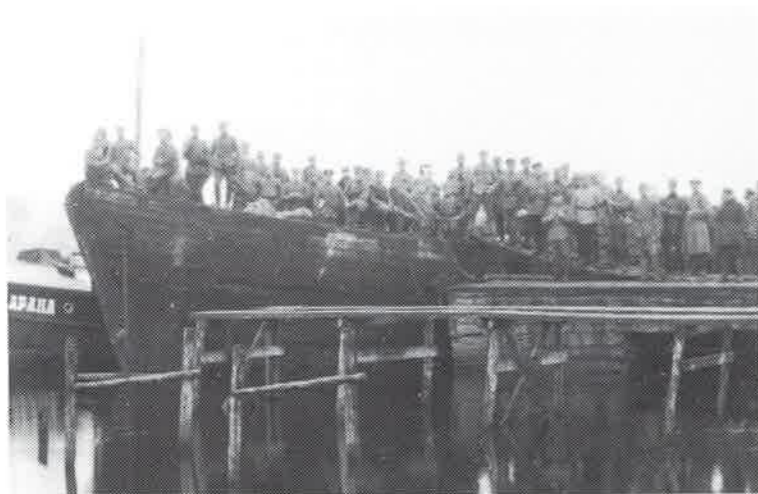
Kertoja
Martti Raitamaa, 86 vuotta

Karjalan retkelle lähdeittäessä syyskuussa v. 1919 Sortavalassa. Pojat vasemmalta oikealle: Verner Siira, Juuso Runtti, Martti Raitamaa. – Kuva Martti Raitamaa.

Isotalon Antin komppania Sortavalan seminaarin lähellä. Martti Raitamaa miehistörivissä ilman vyötä! – Kuva Martti Raitamaa.

Isotalon Antin komppania lähdössä Itä-Karjalaan proomulla Sortavalan satamasta syyskuun lopulla 1919. Kuva Martti Raitamaa.

Suojeluskuntalaisten hiihtokilpailut 1919 kansakoulun pihalla. – Kuva Kiimingin museo.

Sankarihautajaiset 1918. – Kuva Kiimingin museo.

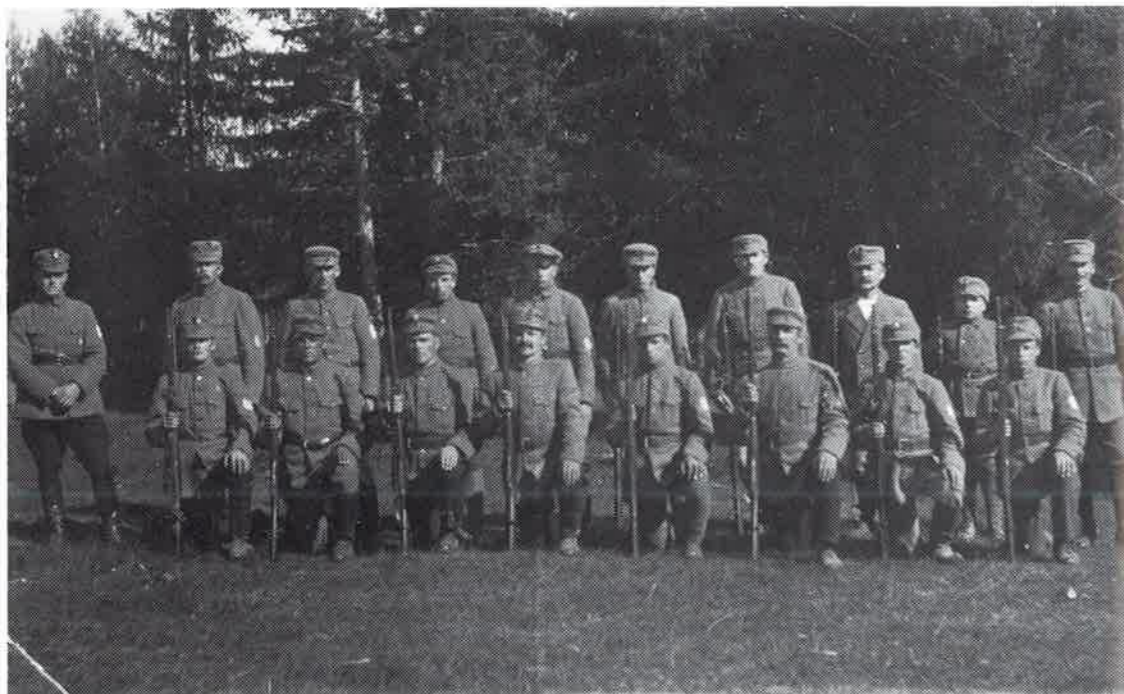
Sankarihautajaiset 1918. – Kuva Helvi Hyrynkangas.

Sankarihautaus Kiimingissä 1918. Ensimmäisinä sankarivainajina haudattiin Kauko Raitamaa ja Kalle Haipus. – Kuva Martti Raitamaa.

Vapaussotureita, joukossa kaksi kiiminkiläistä: ylinnä vasemmalla Kalle Vilppola ja hänen alapuolellaan keskellä vasemmalla Eeli Karjalainen. – Kuva Taimi Paso.

Kiimingin Suojeluskunta Kirkonmäellä 1918 (osa tunnistettu 1990). Päälikkö: Ilmari Raitamaa. Seisomassa vasemmalta oikealle: 1. Frans Koivisto, 2. Antti Örn, 3. Nestori Runtti, 4. Verner Siira, 5. -, 6. Juho Honkanen, 7. Juuso Karjalainen (siv.), 8. Martti Ruonakangas, 9. Heikki Leppälä. Polviasento vasemm. oikealle: 1. Matti Alatalo, 2. Juho Örn, 3. Antti Rautio, 4. Kalle Kolehmainen, 5. -, 6. Juho Haipus, 7. Juuso Runtti, 8. Martti Raitamaa. – Kuva Martti Raitamaa.

VAPAUSSODASSA KAATUNEET

1918
Sankarivainajat

"Eestä uskon, lain ja vapauden"

Haipus, Kalle Aleksanteri
 * 11. 9. 1893
 † 24. 3. 1918
 h. Kiimingin sankarih.

Piri, Aksel Rudolf
 * 6. 9. 1894
 † 7. 4. 1918
 h. Kiimingin sankarih.

Raitamaa, Kauko Yrjö
 * 22. 3. 1898
 † 24. 3. 1918
 h. Kiimingin sankarih.

Heikkinen, Matti Nestori
 * 16. 10. 1893
 † 15. 4. 1918 Tampere
 h. Kiimingin sankarih.

Pirttilahti, Heikki Jalmari
 * 9. 10. 1896
 † 1. 4. 1918
 h. Kiimingin sankarih.

Ruonakangas, Erkki
 * 2. 8. 1893
 † 7. 4. 1918
 h. Kiimingin sankarih.

KAKSI RAUHAN VUOSIKYMMENTÄ

Eräitä muistikuvia Kiimingin oloista, elämästä ja kehityksestä vapaus-sodasta talvisotaan

Varhaisen lapsuuteni aikainen Kiiminki oli aivan toisenlainen kuin nykyinen. Talvisunnuntaisilla kirkkomatkoilla kurkistelimme vällyjen alta, minkä talon kohdalla milloinkin mennään. Isän ja äidin kertomina opimme tuntemaan jokaisen asumuksen tien varrella Huttukylästä kirkolle. Nykyisin ei enää tunne alkuperäisiääkään taloja, kun monien talonpoikaistyylisten talojen kohdalle on noussut uusia tasa- tai laakeakattoisia matalia tiilivuorauksin varustettuja taloja. Mutta nyt muutamia muistikuvia lapsuudenajan maisemista.

Elinkeinot

Kiiminki oli aikoinaan melko puhtaasti maatalousaluetta. Suurin piirtein kaikki saivat toimeentulonsa maanviljelyksestä, karjanhoidosta ja metsätaloudesta. Koneita oli vähän, joten tarvittiin ihmistyövoimaa. Maa käännettiin hevosten vetämin välein, muokattiin jousi- ja rullakarhein. Syksyllä viljat puitiin puimakoneilla, jotka olivat monen talon yhteisiä ja joissa tarvittiin kymmenkunta ihmistä töihin. Tästä syystä naapurukset olivat toistensa luona puintiväkenä. Rukiit puitiin kuitenkin riihellä – tarvittiinhan suoraa olkia niittylatojen kattoihin ja kotona matrassihin. Ne joilla oli vain pienet peltotilkut asuntojensa ympärillä, olivat taloissa pelto- ja korjuutöissä, kesäisin myös uittotöissä Oulujokisuun erottelua myöten ja talvisin metsätöissä. Työttömyydestä ei silloin puhuttu.

Viljakasveina olivat ruis, ohra, musta- ja valkeakaura, jopa vehnäkin 1930-luvulla. Heinää korjattiin vielä aivan yleisesti luon-

nonniityiltä. Varsinkin lampaitten talviruokinta oli luonnonheinän ja lehtikerppujen varassa. 1930-luvulla alkoivat jo niitto- ja haravakoneet yleistyä, jolloin heinänkorjuu kotiniityiltä helpottui. Samaan aikaan alettiin luopua heinien kuivatuksesta haasioilla ja kuivattiin ne seipäillä.

Karjanhoito oli merkittävää, sillä olihan voi edelleen yksi tärkeimmistä rahalähteistä perunan, halkojen ja muun puutavaran rinnalla. Kiimingissä toimi oma Osuusmeijerikin, mutta paljon valmistettiin myös kotivoita. Lehmien laiduntaminen tapahtui luonnonvaraisesti lähimetsissä ja luonnonniityillä. Hakamaita oli vähän. Vasta syksyllä karja otettiin kotiruokintaan, ts. kotiniityille äväriköille, jolloin maidon tuotantokin lisääntyi. Luonnonniityillä roijatesaan lehmät kuluttivat energiansa kulkemiseen. Se etu siitä oli, että lehmät olivat terveitä. Lampaat laskettiin laumana kesäksi etäisemmille sydänmaille, josta ne syksyllä arkiintuneina haettiin yhteisin kylävoimin taas kotiin. Jokaisella karjanomistajalla oli lampaille oma korvamerkki, jonka avulla ne syksyllä tunnistettiin. Hevosetkin laskettiin keväisten peltotöiden jälkeen sydänmaalle laumana. Joskus ne ilmestyivät kesken kaiken kylän kujille kellot kaulassaan – ja silloin me lapset pelkäsimme, koska hevosetkin olivat vähän villiintyneinä raisuja. Tällä toimenpiteellä säästettiin kotilaitumia. Heinätöiden alkaessa hevoset haettiin kotiin. Sikoja ja kanoja kasvatettiin, mutta vain vähän, koska ne hoidettiin muun karjan kanssa samassa navetas- sa. Lampaille oli tavallisesti erillinen osasto navetassa, ei pelkkä karsina.

Metsätalous liittyi aivan saumattomasti maatalouteen. Avohakkuuta ei harrastettu. Teollisuudelle myytävät puut leimattiin ennen hakkuun alkamista. Latvoista ja heikkokasvuisista puista hakattiin halkoja. Tukit, pöllit ja propsit ajettiin jokivarteen, josta ne vesien auettua ja jokilatvoilta alkaneen uiton ehdittyä kylän kohdalle vyörytettiin jokeen. Vasta myöhemmin alkoivat puitten kuljetukset kuorma-autoilla. Törmien lansirakenteita kaarmut kerättiin emännille kahvipuiksi tai "sytoiksi" uunilämmitykseen. Lanssin pohjat sitten laikaistiin, joten jokitörmien piti kesän koittaessa olla siistit ja kauniit.

Teollisuutta ei Kiimingissä paljon ollut. Koitelin saha oli ollut suurinta, mutta senkin toiminta oli lakannut ennen minun muistiani. Muistona oli vain se, että sahan hoitajalle kuulunut komea asuinrakennusta sanottiin vielä yleisesti vain "Sahaksi". Vesimyllyjä oli koskissa mm. Puron mylly ja kirkolla Vääräkosken mylly, jolla taisi olla muitakin nimiä omistajien mukaan.

Kotiteollisuudeksi voisi kaikeksi kutsua Kiimingissä harrastettua käsityöteollisuutta. Talvisin puhdetyöt olivat tavallisia. Silloin syntyivät miesten tönä reet, saavit, kiulut, sukset, pärekorit ja -kopat, joita sitten viedtiin halko- ja perunakuorman päällä viedä Oulun torille myytäväksi. Kotitekoisia olivat arkikäytössä nahkajalkineetkin, saappaat ja ruojuskengät. Vain pyhäjalkineiksi ostettiin Oulusta "mustat kengät" ja naisille kesäjalkineiksi kotikäyttöön ns. Norjan liposef. Naisten käsitöitä olivat villojen kehruu, sukien ja vanttuiden kutominen. Myös kangaspuissa kudottiin sekä miesten että naisten pukukankaita, verhoja, pyyheliinoja, pöytäliinoja, raanuja ja mattoja. Ennen talvisotaa kasvatettiin myös pellavaa, joka lähetettiin Tampereelle kehrättäväksi, mutta kudottiin sitten kotona.

Kauppayhteydet

Suuria marketteja ei tuohon aikaan Kiimingissä ollut. Osuuskauppojen sivumyymälöitä oli kirkonkylässä ja joissakin sivukylissä. Pieniä yksityiskauppoja taas oli joka kylässä. Isommat kauppa-asiat hoidettiin kaupungissa (= Oulussa). Vietiinhän viikottain joka talosta talvisin halkoja, perunoita ja voita Ouluun. Tavallisesti taloilla oli kiinteät "tinkipaikat", perheet, joille määrääjain vietiin näitä tavaroita. Parhaimpien kelien aikana saatettiin käydä pari kertaa viikossa kaupungissa. Paluu-kuormina tuotiin sieltä lannoitteet, kevyt-pyyntin aikaan tuotiin myös kalat, jotka sitten kotona suolattiin omiksi tarpeiksi.

Kulkuyhteydet

Maanteitä tuona aikana oli varsinaisesti 3-4. Päätie oli Oulusta Kuusamoon vievä tie. Toinen maantie kulki joen eteläpuolitse Haukiputaalta Ylikiiminkiin. Koitelin sahan ansiosta oli aikanaan rakennettu tie Jäälis-tä Koiteliin. V. 1927 rakennettiin maantietä Korvesta Saarisen kautta Lylykkäälle, jossa se yhtyi entiseen eteläpuolen maantiehen. 1930-luvulla rakennettiin maantie Huttukylästä Vesalankylään, samalla saatiin tukevammat maantiesillat joen yli. Näin tuli mahdolliseksi autoliikenne joen pohjoispuolellakin. Vasta sotien jälkeen rakennettiin Puron tie, joka yhdisti Kuusamon tien Huttukylän kautta Aittokoskelle.

Sillat Kiiminkijoen yli olivat renkkusilloja, jotka kukin kylä talkoovoimin joka kevät purki ja rakensi. Tulvan vuoksi oli silta purettava ennen jättien lähtöä ja jälleen rakennettava tulvan laskeuduttua. Varsinkin joen pohjoispuolella asuvat olivat pari kuukautta venekulun varassa. Nykyisin vielä Tirin kylässä on tällainen silta. Myös Ylikylässä Mannisen silta palvelee vielä kevyttä liikennettä. Ennen talvisotaa saatiin kuitenkin Kuusamon tielle kiinteä silta, jonka silloin arveltiin riittävän ja kestävän

vuosikymmeniä eteenpäin. Tuli sota ja silta räjäytettiin kuten monet muutkin sillat.

Ensimmäiset linja-autoyhteydet Oulu-Ylikiiminki alkoivat 20-luvun lopulla.

Kouluolot

Itsenäisyyden koittaessa oli Kiimingissä toiminnassa jo kolme kansakoulua: kirkonkylässä, Huttukylässä ja Alakylässä. V. 1931 aloitti myös Jäälän kansakoulu toimintansa. Tästä päätellen oli monilla vielä pitkät koulumatkat. Ylikylän lapset Leppälää myöten saattoivat käydä koulua Huttukylässä. Kuljetuksia ei ollut, vaan lapset hiihtivät talvisin tuon matkan ja sulan aikana kävelivät. Polkupyöriä ei lapsilla silloin ollut. Nämä matkat vastasivat kyllä myöhempiä urheilu- ja ulkoilutunteja koulussa. Mitään kouluruokailua ei tuolloin ollut. Jokaisella oli repussa voileivät ja maitopullo, joka pakkasilmoilla saattoi repussa jäätyäkin.

Mikäli joku halusi saada lisää koulutusta, hänen oli lähdettävä vieraalle paikkakunnalle, useimmiten Ouluun, jossa oli mahdollisuus oppi- ja kauppakouluun tai käsityökouluun. Näitä mahdollisuuksia myös jonkin verran käytettiin.

Ammattitaitoa pyrittiin kyllä omassakin pitäjässä kohentamaan. 1920-luvulla oli Huttukylässä karjanhoitokurssi, jolla ajan tyylistä poiketen oli jopa yksi miesoppilaskin, Takkisen nuori isäntä Eeli Karjalainen. Toinen karjanhoitokurssi pidettiin seuraavalla vuosikymmenellä Alakylässä Putkosella. Käsityötaitoa kohennettiin useilla 3-4 kuukautta kestävillä käsityökursseilla eri kylillä ja vuoden kestäväällä kiertävällä käsityökoululla mm. Huttukylässä. Näillä kursseilla ja koululla kudottiin raanuja, saaleja, pöytäliinoja, pyyhkekankaita, verhoja, pukukankaita mm. kansallispuukankaita, joista sitten koulussa valmistettiin koulun päättäjäisiin omat kansallispuvut.

Terveydenhoito ja sosiaalinen huolto

Terveydenhoito oli tänä aikana yksityisen aktiviteetin varassa. Kunnallista terveyden huoltoa varten oli Kiimingissä yksi kättilö ja yksi diakonissa. Lähin lääkäri oli Oulussa, johon ei aivan pienen vaivan takia lähdetty. Kättilökään ei ehtinyt joka synnytykseen, vaan kylässä oli joku "Vanha äiti" synnyttäjän apuna. Lapsivuodekuolema oli kuitenkin sangen harvinaista.

Sosiaalinen huoltokin oli melko heikkoa, varsinkin vapaussodan jälkeen saattoi pyytäjää liikkua pitäjällä talosta taloon. Joku vaimo saattoi kiertää kelkan kanssa saadakseen perheelleen ruokaa. Kunnan apuna useimmiten annettiin säkillinen jauhoja, mutta muu ruoka oli hankittava jollakin tavalla itse, joten puutetta varmasti monessa kodissa kärsittiin. Lämmöstä ehkä paremminkin pidettiin huolta. Mikäli perheessä oli työkykyinen mies, sopi hän jonkin talollisen kanssa siitä, että hän sai käydä tämän metsässä hakkuujätteet karsimassa rangoiksi, jotka sitten kyläläiset talkoina kävivät hevosilla ajamassa asianomaisen kotiin. Nämä olivat ns. rankakerit, jolloin yhdessä päivässä saatiin talven puut, joskus enemmänkin. Sellaisille perheille, joissa ei ollut miesväkeä, kuulutettiin ns. halkokinkerit, jolloin useimmiten joka talosta vietiin tällaiseen kotiin halkokuorma. Kylässä oli ainakin osittain tällainen "yhteisvastuu" -henki.

Kylän yhteiset harrastukset

Edellä mainittujen talkoiden lisäksi pidettiin kylillä varsinkin talvisin ompeluseuroja maamiesseurojen ja naisosastojen nimissä. Näihin osallistuivat kylän miehetkin – piti olla rukinkantajia ja kahvinjuojia sekä tarinan kertojia. Ompeluseuroista kerätyillä varoilla kustannettiin osittain edellä mainitut käsityö- ym. kurssit, hankittiin yhteiseen käyttöön "pitokalusto" suuria perhejuhla varten ja kustannettiin ainakin

osittain kesäiset retket maatalousnäytelyihin. Talvisodan puhjettua ompeluseurojen tuotolla lähetettiin rintamalle paketteja oman kylän miehille ja tuntemattomillekin.

Nuoriso- ja raittiusseurat toimivat joka kylällä ja kokosivat erikoisesti nuorisoa yhteisiin tilaisuuksiin.

Merkillepantavaa oli myös, että pirttiseurat yleensä vetivät tuona aikana kylän koko väen yhteisiin hartaushetkiin, niin että pirtit porstuaa myöten olivat tupaten täynnä. Siellä olivat niin uskavaiset kuin uskottomatkin.

Yhteenvetona tältä parikymmenvuotiselta taipaleelta Kiimingissä voisi todeta: Vapaussodan jälkeen saattoi esiintyä kaunaisuutta, mutta se vähitellen häipyi. Yhdessä oli eletty vaikeat vuodet ja nähty, että vaikeuksia oli vuorollaan itsekullakin. Oli katovuosia, jolloin maanviljelijänkin laariin kertyi melkein vain "kahuja"-vuoden työ jäi palkatta. Ellei olisi johonkin laariin jäänyt edellisen vuoden itäviä jyviä, olisivat pellot jääneet siemenittä. Näissä kokemuksissa oli kuitenkin kasvettu yhteen niin, että talvisodan syttyessä kaikki miehet olivat valmiita lähtemään omaa kontua, isänmaata puolustamaan. Naiset puolestaan olivat valmiita ottamaan harteilleen ne kotirintaman tehtävät, joita rauhanvuosina oli yhdessä miesten kanssa kannettu. Sodan loppuvaiheessa sai Kiiminkikin kokea taistelujen tuhoja, ei ainoastaan sodassa kaatuneina miehinä, vaan muullakin tavalla. Nykypäivien Kiiminki on väkimäärältään kolminkertaistunut, taajamoitunut ja joka suhteessa uudistunut.

Sanni Karjalainen

Arpeutumattomia haavoja

Olin palaamassa kotiini suojeluskunnan harjoituksista. Ylläni oli suojeluskuntapuku. Kuljin tuttua metsätietä. Eräässä tienmutkassa hyökkäsi kimppuuni neljä miestä, joista yhden tunsin. Tein vastarintaa, mutta he saivat minut alleen. Yhdellä miehistä oli kivi kädessä ja sillä hän minua moksi. Yksi koetti pitää minua päästä ja toinen jaloista. He saivat minut selälleni. Silloin oikein tajusin, että minullahan on pistooli takataskussani. Kunpa saisin sen käteeni ja kunpa saisin sen viritetyksi. Tämä kaikkihan piti tapahtua vielä päällekkäajiltani salassa. Rimpuilin ja kiemurtelin ja sain kuin sainkin pistoolin käteeni. Silloin yksi huusi: "Mikä sillä on kädessä." Sain tuikatuksi pistoolin heidän huomamattaan takin alle poveeni. Kamppailu jatkui. Miten ihmeessä saan pistoolin viritetyksi, sillä se ei lauennut pelkästään liipasimesta vetämällä. Siinä äheltäessämme sain kuin sainkin pistoolin viritetyksi. Se tapahtui ilmeisesti viimeisellä hetkellä, sillä voimani alkoivat jo uupua ja kuulin yhden miehistä kiihottavan kivellä hakkaajaa: "Lyö sitä sydämeen, lyö." Silloin vetäisin pistoolin povestani. En tähdännyt sillä ketään, vaan laukaisin sen melkein korvani juuressa. Sen seurauksena kaikki neljä pahoinpitelijääni ottivat jalat alleen ja juoksivat eri suuntiin. Laukaisin pistoolini vielä kerran erään juoksijan suuntaan. Onneksi en kuitenkaan häneen osunut.

Horjuin mustelmilla ja vertavuotavana kotiin. Päällekkäajani saatiin kiinni ja he saivat käräjillä asiaankuuluvan rangaisituksen.

Tällaista vihanpitoa oli vielä 30-luvulla luokkasodan voittajien ja häviäjien kesken.

Kertoja
Artturi Jokikokko

Elämää rauhan vuosina

Vanha Haukiputaantie kirkon luona kirkonkylään päin. Tapulin portaat vasemmalla. – Kuva Leena Pellikainen.

Näkymä kirkonkylän vanhan kansakoulun ikkunasta joelle. – Kuva Helvi Hyrynkangas.

Kiimingin kirkonkylän oppilaat kasvitarhatyössä. Valvojana op. Erkki Pääkkönen. - Kuva Leena Pellikainen.

Hiihtoa on harrastettu aina - kullakin vuosikymmenellä omalla tyylillään. - Kuva Helvi Hyrynkangas.

Opettaja Erkki Pääkkösen ensimmäiset oppilaat kirkonkylän kansakoulussa saivat päästötodistuksensa. Oppilaat alarivissä vasemmalta oikealle: Toini Väänänen, Einari Grönlund, Janne Manninen, Jaakko Tuohimaa, Toivo Karjalainen, Ansu Huttu, Janne Huttu, Laura Eskola. Ylärivissä vasemmalta oikealle: Laura Lehmikangas, Vieno Halonen, Lyyli Tuomaala, Lyyli Koivisto, Martta Katiska, Lilja Vesa, Sylvi Saarela, Martta Laurila, Martta Runtti. - Kuva Toini Grönlund.

Äitienpäiväjuhla 1930-luvulla kirkonkylän kansakoululla. - Kuva Leena Pellikainen.

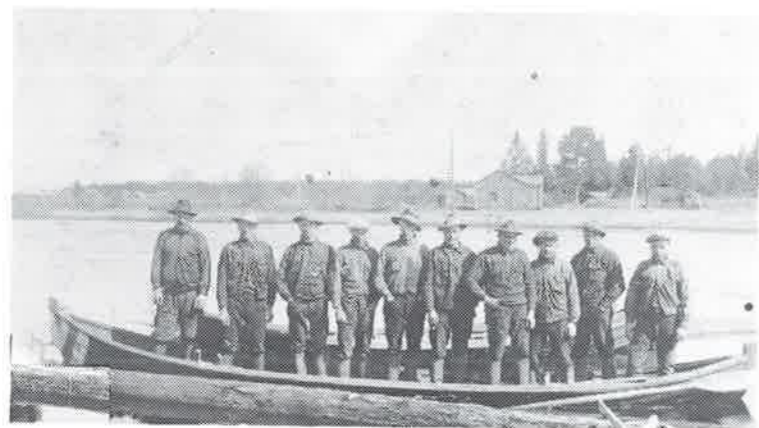
Toivo Puirava ja Erkki Pääkkönen Loukkojärvellä kalastelemassa. - Kuva Helvi Hyrynkangas.

Pikku-Viitajärvellä asunut Jaako Heikkinen kotijärvellään runsaine lahnasaaliineen. Jaako tunnettiin nimellä Leppi-Jaakko ja jopa nimellä Kala-Jumala. Hän pyyti riimuverkolla ja laski hyvän pyyntiajan kuun syntymisistä. Hän kuoli 1950-luvulla. – Kuva Helvi Hyryn kangas.

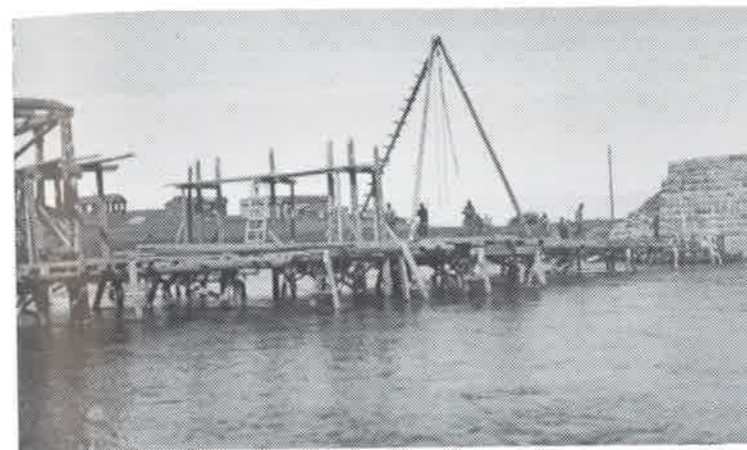
Mannisen sillan teko Ylikylässä 1926 tai 1927. Edessä hattu päässä istumassa kymmenvuotias Heikki Laurila. Edessä toinen oikealta Viljo Manninen.

Kymmenen KALLEA uitto-veneessä.

Uittomiehiä Törmälässä. Kuvat omistaa Heikki Laurila.

Kiiminkijoen yli menevän sillan teko. Takana Ponnonmäkeä, vasemmalla vanha kunnantalo. Silta rakennettiin 1929–32. – Kuva Leena Pellikainen.

Erkki Pääkkönen (vasemm.), Toivo Puirava. Kontti, näyte käsitöidästä. – Kuva Leena Pellikainen.

Hevoskauppoja tekemässä.
 Vas. Eeli Niemelä, oik. Saarelan
 isäntä, Lempi Tuohimaan isä. –
 Kuva Helvi Hyryn kangas.

Jäiden sahausta joesta. – Kuva
 Leena Pellikainen.

Kaasunaamarin käyttönäytös. –
 Kuva Leena Pellikainen.

Lotta Svärd -järjestön puheen-
 johtaja Fanni Luukkonen kiimin-
 kiläisten lottien vieraana 1930-
 luvun alussa. – Kuva Helvi Hy-
 ryn kangas.

Sotaväen harjoitukset 1930-lu-
 vulla, Erkki Pääkkönen alarivis-
 sä kolmas vasemmalta silmäla-
 sit päässä. – Kuva Helvi Hyryn-
 kangas.

Suojeluskuntalaisia, nuoli
 osoittaa Kalle Huttulaa. – Kuva
 Leena Putkonen.

Kiimingin suojeluskunnan esikunta. Edessä vasemm. oikealle: Janne Koskela, Erkki Pääkkönen, Otto Koskela. Takana vasemm. oikealle: Toivo Puirava, Jaakko Runtti-Pyykkönen, Jaakko Huru. – Kuva Leena Pellikainen.

Lottien ompeluilta Pirttilahden talossa 1934. Mukana (takana oik.) Elli Pääkkönen, Lyyli Leppälä, Lisbet Sairo, Anna Koskela, Anni Pääkkönen, Laina Iisakka, Rauha Koskela, Laura Ahola, Lyyli Koivisto, Laura Lehmi-kangas, Toini Väänänen, Aino Laamanen. Edessä oikealta Aura Pirttilahti, Laura Syväys, Anna Koskela, Toini Pirttilahti. – Kuva Einari Grönlund.

Minä olen lottatyttö lotta lapsosen Suomi-äidin helmassa toimin tietäen, että pienet voimanikin paljon aikaan saa Suomi-äidin helmassa on ilo ahertaa. – Kuva Heine Itkonen.

Ajomiehenä Juho Heikki Puirava, oik. Lempi Puirava (o.s. Saarela). – Kuva Heine Itkonen.

Vasemmalta Juho Laamanen, Toini Jyväkorpi (os. Pirttilahti), tunnistamaton, Aino Laamanen, Reino Puirava, Elli Leppälä, Juho Heikki Niemelä. – Kuva Heine Itkonen.

Vasemmalla Sylvi Paso (o.s. Puirava). Lypsypaikka Puiravan haka, nyk. Tapio Hanhela. – Kuva Heine Itkonen.

Kiimingin lottia kävelymerkin suorituksen lähdössä. Lotat vasemmalta: Aili Takkinen (o.s. Rajavaara), Sylvi Kanninen (o.s. Huttula), Esteri Lisakka (nyk. Huru), Betty Lisakka.

... ja taipaleella.

Lotat kunniakäynnillä sankarihaudalla. – Kuvat Helvi Hyrynkangas.

TALVISOTA 1939–40

Suomen tie talvisotaan

Hitlerin valtakaudella Saksassa ja Stalinin valtakaudella Neuvostoliitossa 1930-luvulla näytti tilapäisenkin yhteisymmärrys mainittujen valtioiden välillä jo ideologisista syistä mahdottomalta. Siksi elokuun 23. päivänä vuonna 1939 solmittu Saksan ja Neuvostoliiton välinen hyökkäämättömyyssopimus oli asiantuntijoillekin järkytys.

Sopimukseen sisältyi salainen lisäpöytäkirja, jonka mukaan Suomi, Viro, Latvia, osa Liettuaista ja puolet Puolasta tulivat Neuvostoliiton vaikutuspiiriin. Viikkoa myöhemmin muutettiin sopimusta niin, että koko Liettua kuului Neuvostoliiton vaikutuspiiriin. Sopimuksesta seurasi, että syyskuun 1. p:nä Saksan armeijat hyökkäsivät Puolaan. Kaksi vuorokautta myöhemmin Englanti ja Ranska julistivat sodan Saksalle. Neuvostoliiton joukot marsivat sille sovittuun Puolan osaan syyskuun lopulla. Viro pakotettiin allekirjoittamaan avunantosopimus Neuvostoliiton kanssa. Latvian ja Liettuan vuoro tuli lokakuun alussa. Neuvostoliiton ulkoministeri Molotov esitti 5. p:nä lokakuuta, että Suomen hallitus lähettäisi Moskovaan jonkun valtuuttamansa henkilön keskustelemaan konkreettisista poliittisista kysymyksistä. Hallitus lähetti valtioneuvos J. K. Paasikiven, joka silloin oli Suomen lähettiläänä Tukholmassa.

Neuvostoliitto esitti Moskovassa Leningradin turvallisuuden nimissä vähimmäisvaatimuksensa: Hangon niemimaan vuokraaminen 30 vuodeksi, Neuvostoliiton laivastolle oikeus käyttää Lappohjan satamaa, osia Karjalan kannaksesta, puolet Petsamon Kalastajasaarennosta ja Suomenlahden ulkosaaret luovutettaisiin. Suomi saisi vaihtona osan Repolan ja Porajärven pitäjistä Itä-Karjalassa.

Suomalaiset neuvottelijat tekivät kolme

matkaa Moskovaan, mutta neuvotteluissa ei edistytty. Keskusteluissa Stalin vetosi jopa vahvemman oikeuteen. Hallitus ei kuitenkaan antanut valtuutetuilleen juuri minkäänlaisia valtuuksia myönnytyksiin. Kansan mielipidekään ei niitä olisi hyväksynyt, sillä Baltian tapahtumat silmiensä edessä suomalaiset olivat hyvin epäluuloisia mihin tahansa sopimukseen. Tilanteen kiristymisestä huolimatta Suomen hallitus ei viime hetkiin asti uskonut Neuvostoliiton hyökkäävän.

Muodollisen syyn sodan aloittamiseen Neuvostoliitto sai järjestämästään provokaatiosta, Mainilan laukauksista sunnuntaina 26. 11. Neuvostoliitto katkaisi sitten diplomaattisuhteensa Suomeen 29. 11. ja sota syttyi 30. 11. Neuvostoliiton tykistökeskityksellä Karjalan kannaksella ja 16 paikkakunnalle suoritetuilla ilmahyökkäyksillä. Tilanteen kiristyessä syksyllä aloitettujen ylimääräisten kertausharjoitusten eli YH:n aikana tehtiin vielä jotain maanpuolustuksen parantamiseksi.

Mutta varusteiden vähäisyyttä ja hankintojen laiminlyöntejä ei mikään kyennyt enää paikkaamaan, sillä puutteita oli runsaasti. Suomalaisilta puuttuivat esim. puoliautomaattikiväärit kokonaan, kun niitä venäläisellä jalkaväellä oli runsaasti. Pika- ja konekiväärien ylivoima neuvostodivisioonassa oli kaksinkertainen. Konepistooleja puuttui 70 % määrävahvuudesta, vaikka tosin niitä ei vielä silloin ollut vihollisella ollenkaan. Panssarintorjuntatykistöä puuttui määrävahvuudesta 90 %. Tämä olikin vakavimpia aseistuksessa esiintyneitä puutteita. Pohjoisessa pitkin itärajaa oleville pataljoonille ei usein liennyt minkäänlaista tykkiä. Niinpä pst-tykit jouduttiin sodan alkuvaikeina korvaamaan pottopulloilla ja kasapanoksilla. Suomalaisilla ei ollut panssarivaunuja

nimeksikään ja niiden suhde vihollisen vastaaviin oli 1:850! Sotakelpoisia lentokoneita oli 114. Ilmatorjunta-aseistuskin oli keho, mutta vuodenajan pimeys oli puolellamme. Laivaston asiat olivat paremmin. Viestikalusto oli vanhanaikaista. Sotilaspukimistakin oli puutetta: YH:n aikana puuttui esim. sotilasjalkineista 70 %.

Näin ollen suomalaisten vahvimaksi tueksi jäi voimakas puolustustahto. Syntyi talvisodan henki ja sen myötä talvisodan ihme. Professori Sampsa Mantere nimesi eräässä juhlapuheessaan 1990 ihmeen taustaksi ennen sotaa annetun kotikasvatuksen ja koulun vaikutuksen isänmaallisen hengen luojana. Kun vielä suojeluskunnat ja lotat antoivat oman vahvan panoksensa suuren osan kansasta harjaantuessa maanpuolustustehtäviin niiden riveissä jo ennen sotaa, oli ihmeen pohja valmis. Sen täydensi lähes saumaton yhteishenki, joka talvisodan Suomessa vallitsi. Tähän taas hyväksytään sellainen hyvin merkittävä taloudellis-yhteiskunnallinen selitys, joka lähtee itsenäisen Suomen voimakkaasta edistymisestä. Se merkitsi menestystä ja hyvää lupautusta vielä useammille.

Talvisodan hengen syntymiseen vaikuttivat varmasti vielä monet muutkin seikat, joista tässä mainittakoon Neuvostoliiton "Terijoki-nimisessä kaupungissa" sodan alussa pystyttämä Suomen kansanhallitus ja vielä se, että koko kansa koki hyökkäyksen epäoikeudenmukaiseksi.

S. M-maa

Sodan kulku

Neuvostoliitto hyökkäsi kaikkien pääteiden suunnassa torstaiaamuna 30. 11. 1939. Suomea vastaan oli alunperin varattu 30–31 divisioonaa ja näistä joukoista oli puolet tuotu Leningradin ulkopuolelta. Kun Leningradin sotilasläänin ei joulukuun loppuun mennessä saanut ratkaisua aikaan, joutui puna-armeijan yleisesikunta ottamaan Suomen rintaman suoraan johtoon-

sa ja tuomaan lisäjoukkoja 20 divisioonaa. Kun uusi ja tavoitteiltaan rajumpi suurhyökkäys alkoi helmikuussa, Suomea vastaan oli sotimassa lähes miljoona miestä. Suomen maavoimien runkona oli yhdeksän kenttäarmeijan divisioonaa. Kaikki puolustushaarat mukaan lukien armeijamme henkilöstövahvuus nousi 337.000 mieheen.

Alkuperäisen marssikäskyn mukainen marssireitti n:o 1 johti Viipurista Helsinkiin ja esimerkiksi marssireitti n:o 11 Suomussalmen Raatteesta Ouluun, joka oli aiottu saavuttaa 18 päivässä.

Suomen sodanjohto, jonka ylipäällikkönä oli sotamarsalkka C. G. Mannerheim, erehtyi Neuvostoliiton hyökkäyksen laajuudesta. Ajateltiin, että hyökkäyksen ehdoton painopiste on Karjalan kannaksella, mutta Neuvostoliitto hyökkäsi useiden divisioonien voimin kaikkien Suomen johtavien pääteiden suunnassa. Tämä pakotti ylipäällikön siirtämään pohjoiseen sellaisiakin joukkoja, jotka alun alkaen oli ajateltu Karjalan kannaksen puolustukseksi.

Sodan kuluessa käytiin monia kunniakaita taisteluita. Ensimmäisessä suurvoitossaan suomalaiset löivät Joensuuta kohti edenneen neuvostodivisioonan Tolvajärvellä. Kannakselta tulivat tutuiksi taistelupaikkojen nimet Taipaleenjoki, Summa, Muolaa, Vuosalmi ja Viipurin seudut. Pohjoisempaan taisteltiin mm. Uomaalla, Aittojoella, Kollaalla, Salmassa, äsken mainitulla Tolvajärvellä ja Lemetissä. Edelleen Ilomantsissa, Lieksassa, Kuhmossa, Suomussalmella ja Sallassa. Petsamossakin oli taisteluita. Kaikkialla taistelu oli vaikeaa, sillä ylivoima oli suuri. Mutta joukkojemme tottuneisuus oloihimme loi monin paikoin vihollisen saarroituksia, motteja, joissa vihollinen oli kaivautuneena panssarivaunuineen päivineen. Siten Suomussalmellakin syntyi kaksivaiheisen sotatoimen seurauksena "historiallinen ihmeteko".

Hyökkäykset pysäytettiin, mutta ylivoi-

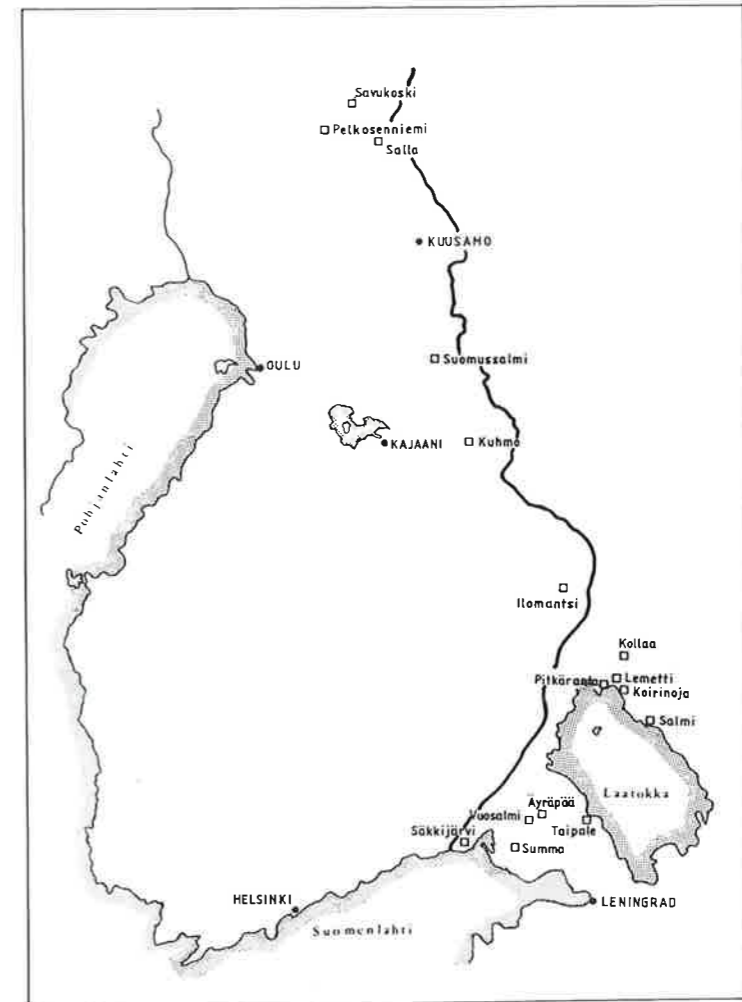
maisena ja tappioistaan piittaamattoman vihollisen jatkuva painostus uuvutti viimein vaihtoa ja täydennystä vaille olleet joukkomme. Rauhanteossa 13. 3. 1940 Suomen rajat tulivat suunnilleen nykyisen kaltaiseksi lukuun ottamatta Petsamoa. Hankoniemi vuokrattiin 30 vuodeksi ja Sallan radan rakentamisesta tehtiin sopimus.

Neuvostoliitto ilmoitti talvisodan kaatuneiksi 48.745 ja haavoittuneiksi 158.863. Mannerheim arvioi perustellusti vihollisen kaatuneiden lukumääräksi noin 200.000 miestä. Suomalaisten tappioluvut olivat 24.923 kaatunutta ja haavoitettua kuollutta

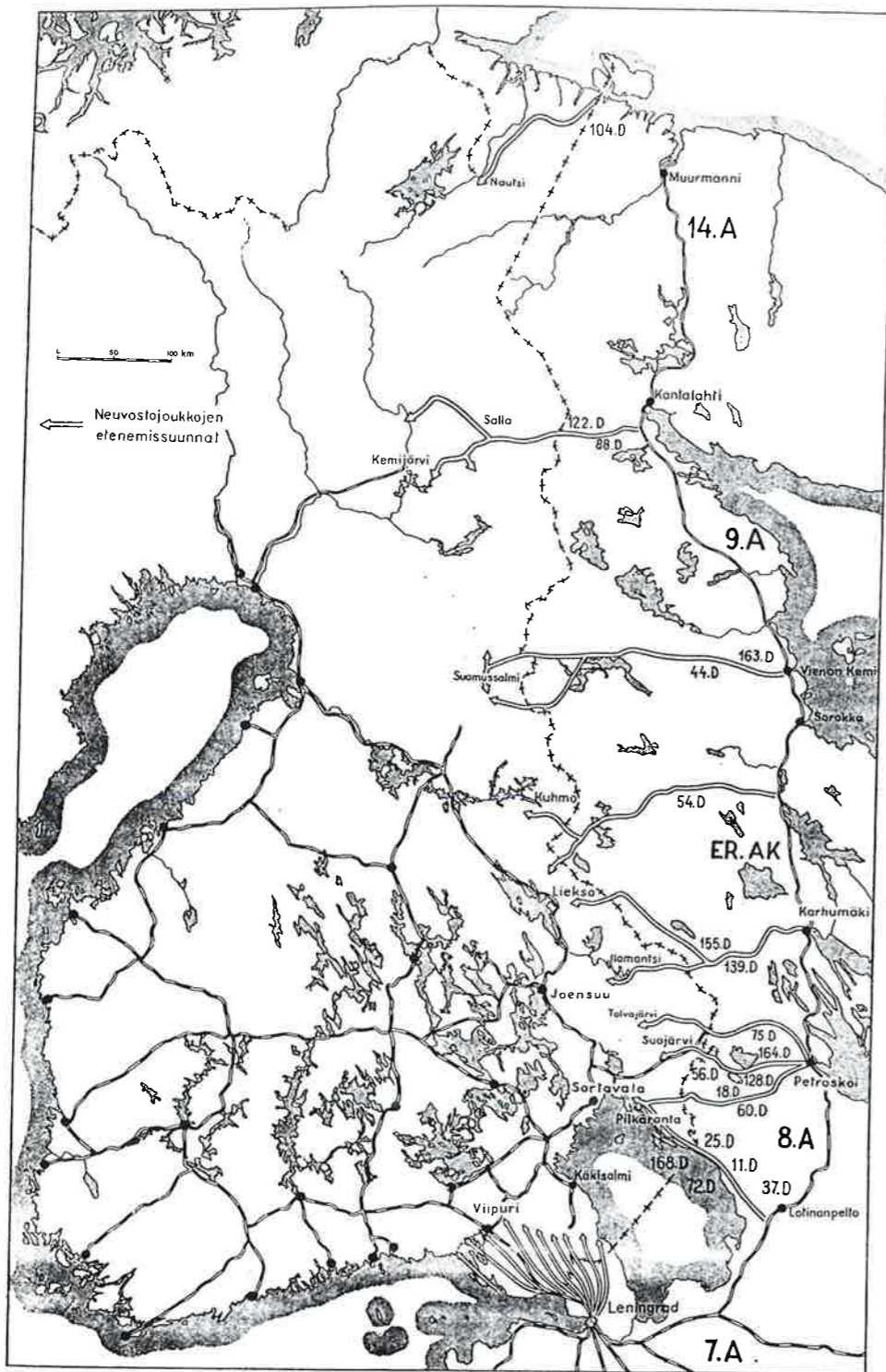
sekä 43.557 haavoittunutta. Siten keskimäärin sodan aikana kaatui päivittäin 250 suomalaista ja noin 2.000 venäläistä.

Sota oli vaatinut koko yhteiskunnan ponnistukset. Siinä tarvittiin kenttäarmeijaa ja kotirintamaa, sotilaita ja siviilejä, miehiä ja naisia. Ankaran talvisodan avulla Suomi turvasi vapautensa, mutta rauhanehtoja pidettiin yleisesti epäoikeudenmukaisina. Niinpä monet nostivat rauhantekopäivänä lippunsa puolitankoon.

S. M-maa

Talvisodan huomattavimmat taistelupaikat.

Neuvostojoukkojen keskitys ja hyökkäys Suomea vastaan talvisodassa.

Kiiminkiläisten sotapolku

Mainilan laukaukset

Karjalan kannaksella Mainilan kylässä 26. 11. 1939 Neuvostoliiton väittämän mukaan suomalaisen tykistön aiheuttama ampumavälikohtaus tunnetaan nimellä Mainilan laukaukset. Neuvostoliitto perusteli mm. tällä aloittamiaan sotatoimia. Suomalaisten tutkimusten mukaan laukauksia ei ammuttu Suomen puolelta.

Olin syksyllä 1939 sotaväessä Kuopioon sijoitetussa Pohjan rykmentissä, sen tykkikomppaniassa. Vaikka Komppanian nimi oli tykkikomppania, meillä oli aseistuksena kranaatinheittimet. Syys-lokakuussa meidät kuljetettiin Karjalan kannakselle. Junan purkauspaikkana oli Raivolan asema, parikymmentä kilometriä Mainilan kylästä. Siitä jatkoimme matkaa vielä lähemmäksi rajaa. Tehtävänäimme oli tehdä ja korjata tuliasemia ja tulenjohtopaikkoja kranaatinheittäjiä varten. Teimme töitä aina sodan syttymiseen 30. 11. asti, emmekä koko oloimme aikana olleet kuulleet suomalaisten ampuneen minkäänlaisilla aseilla, ei tykeillä eikä sitä pienemmillä. Suomalaisten tykithän olivatkin niin kaukana rajasta, ettei sinne olisi yltänyt kuin korkeintaan Koiviston saaren järeillä tykeillä. Mutta sellaisistahan nyt ei ollut kysymyskään. Kukaan ei puhunut, joten kukaan ei ylipääntään rivimiestasolla tiennyt mitään koko Mainilan laukauksista, ennen kuin vasta sodan ollessa jo pitkällä menossa. Niinpä olen aina ollut vakuuttunut, etteivät niitä ainakaan suomalaiset ampuneet.

Neuvostojoukkojen hyökkäys alkoi 30. 11. klo 6.50 ankaralla tykistötulella. Olimme aamuteellä lähellä Mainilaa ja näimme aamuhämärässä tykkien suuliekit. Keskitys ei kohdistunut meihin, joten mitään hätää meillä ei ollut. Hyökkääjän jalkaväki eteni kaikkien teiden suunnassa. Olimme vain asemissa ja näimme, kuinka miehiä kulki kuin haamuja asemiemme molemmin

puolin. Luulimme heitä omiksi, emmekä sen vuoksi olleet moksiskaan. Kohta kuitenkin juoksi paikalle pataljoonan komentajan lähetti ja toi sanoman, että äkkiä pojat taaksepäin, sillä olette täällä aivan yksin ja jo melkein motissa. (Motti -sana syntyi kyllä vasta myöhemmin.) Siitä sitten aseet ja muut välineet mukaan ja perääntymään.

Niin peräydyimme ja illansuussa pystytimme teltan. Meille kerrottiin, että nyt on tilaisuus levätä. Aseemme olivat kärryjen lavoilla. Pistimme siinä pitkäksemme ja lienee jo joku ollut unessa, kun alkoi konekiväärin rätinä ja luotisuihkut lävistivät telttamme. Meille tuli äkkilähtö. Juoksimme kärryillä olevien aseidemme luo ja annoimme korohorojen haukkua. Ei kai niillä sillä tavalla juuri mitään saanut aikaan, ja aivan tyhmältäähän tuollainen touhu näin jälkempäin ajatellen ja monessa taistelutilanteessa olleena tuntuu. Mutta olimme silloin aivan oppipoikia sotimisessa. Selvisimme kuitenkin siitä tilanteesta vähäisin vaurioin lähtemällä taas perääntymään. Sitä ennen väepeli kyllä kerkesi näyttää hyvää esimerkkiä tappelemisesta. Hän näet ampui vihollista kohti pari laukausta pistoolillaan ja lieneekö ollut pakkasen syytä, kun pistooli teki lakon. Silloin väepeli otti pistoolinsa ja heitti sen vihollista kohti! Sitten hän huusi: "Pelastautuu ken voi!"

Sotilaspassissani olevat talvisodan taistelupaikkojen nimet Nurmijärvi, Kattilaoja, Munasuo, Kiltee, Kämärä, Karisalmi kertovat, että jouduin taistelemaan siellä, missä talvisodan ehkä ankarimmat taistelut käytiin ja Suomen kohtalosta heitettiin arpaa, nimittäin keskikannaksella Summassa. Ne jäivätkin koko sodassa oloaikana ankarimpana ja järkyttävimpänä mieleeni. Muistan esim. että siellä piti kartan mukaan olla tie, mutta kaikki oli niin yhtenä mylläkkänä, että tienkohtaa ei enää erottanut muusta maisemasta.

Kertoja
Eino Sinko

Muistikuvia talvisodan
alkupäiviltä

Olin hiihtopartiossa Suomussalmen Lonkassa, rajan pinnassa. Tiesimme, että siellä oli vielä asukkaita, joita ei ollut ehditty evakuoida. Miehet ja hevoset oli viety, niin arvelimme, Venäjän armeijaan, mutta jäljellä oli kuitenkin naisia, lapsia ja vanhuk-
sia. Liikkuessamme olimme koko ajan varuillamme. Puolijoukkue jäi erään tien toiselle puolelle. Me lähdimme vaaran laella näkyvään taloon. Siellä oli uunijuuston paisto käynnissä. Meillekin sitä tarjottiin ja maistuihan se, sillä meillä oli jo kova nälkä. Syötyämme sanoimme talon väelle, että alkakaapa panna kampeita kasaan, sillä nyt pitää lähteä meidän matkaamme. Väki oli vähän hämillään, että miten me nyt lähdemme, kun ei ole hevosiakaan. Ja kun elukatkin jäävät navettaan. Me vakuutelimme, että on meillä kelkkoja mukana ja kyllä me elukatkin hoidamme. Eikä siinä auttanut ei ilo eikä armo, vaan menimme kaverin kanssa navettaan ja ammuimme konepistoolilla 8 lehmää, muutaman lam-

Kiiminkiläisten sotaanlähtö 13. 10. 1939 kansakoulun pihalta kirkon vierestä. Tilaisuudessa laulettiin mm. Jumala ompe linnamme. – Kuva Heimo Koskela.

paan ja vasikan. Sitten lastasimme talonväen mukaansa haalimat vähäiset tavarat kelkkoihin ja toimme heidät Suomussalmen kirkolle. Sieltähän he sitten joutuivat lähtemään edelleen mikä minnekin.

Toinen puolijoukkue joutui vielä karme-
amman tehtävän eteen. Heidän kohtee-
naan olleesta talosta isäntä kipaisi kesken
kaiken muka myllyyn, mutta kävikin ilmoit-
tamassa lähistöllä lymyävälle vihollisille,
että nyt niitä "valkobandiitteja" on tullut
taloon. Niin sitten illalla venäläiset hyökkä-
sivät ja syntyneessä kahakassa kaatui
kolme suomalaista ja viisi vihollista. Ukkoa
kuulusteltiin ja hän tunnusti ruman tekonsa.
Sodassa kun on sodan lait, niin suoma-
laiset taluttivat hänet tunkion laidalle ja
lukivat hänelle tuomion. Suomalaisen ta-
van mukaan omat kaatuneet tuotiin seu-
raavana päivänä Suomussalmen kirkolle
ja siitä heidät sitten toimitettiin kotikuntan-
sa sankarihautaan.

Kertoja
Vilho Luukkonen

Kiiminkiläisten heitinryhmä YH:n aikana 1939 Tuiran kansakoulun pihalla. Etualalla oikealta: alik. Einari Grönlund, korp. Jaakko Lehtola, alik. Ilmari Tuohino, stm. Janne Huttu.

Suomussalmella talvisodassa. Kuvan omistaja Vilho Luukkonen vapaaehtoisena (kuvassa keski-
viivan vasemmalla puolella).

Yksi harvoista hyökkäysvau-
nuistamme. Vilho Heikkinen sei-
somassa ylhäällä, toinen va-
semmalta. – Kuva Inkeri Sauvo-
la.

TALVISODASSA KAAATUNEET

Haipus, Pauli
Korpr.
* 6. 2. 1914
† 29. 2. 1940
Viipuri
Siunattu kentälle jääneenä Kiimingin sankarihautaan

Kontio, Aarne
Alikers.
* 3. 9. 1909
† 2. 3. 1940
Uuras
Siunattu kentälle jääneenä Kiimingin sankarihautaan

Leppälä, Kalle
Alikers.
* 13. 5. 1905
† 25. 2. 1940
Kannas

Halkola, Armas
Stm.
* 4. 12. 1916
† 11. 3. 1940
Kannas

Laurila, Nestori
Stm.
* 9. 5. 1918
† 23. 2. 1940
Pitkäranta

Puirava, Martti
Kers.
* 10. 3. 1908
† 28. 12. 1939
Kuhmo

Runtti, Erkki
Stm.
* 12. 5. 1913
† 2. 3. 1940
Kuhmo

Runtti, Yrjö
Kers.
* 28. 10. 1914
† 17. 12. 1939
Kuhmo

Savilaakso, Väinö
Stm.
* 2. 9. 1918
† 11. 3. 1940
Viipurinlahti

Timonen, likka
Stm.
* 30. 3. 1901
† 19. 12. 1939
Pelkosenniemi

Runtti, Kaarlo
Stm.
* 9. 4. 1916
† 27. 2. 1940

Saranpää, Yrjö
Stm.
* 29. 8. 1907
† 22. 2. 1940
Uuras

Siira, Lauri
Stm.
* 15. 12. 1901
† 19. 12. 1939
Pelkosenniemi

JATKOSOTA 1941–44

Suomen tie jatkosotaan

Kesällä 1940 alkoi Saksalle olla tärkeää, ettei Suomi joutuisi Neuvostoliiton vaikutuspiiriin. Elokuussa 1940 puolustusvoimain ylipäällikkö Mannerheim sai tietää, että Saksa on valmis myymään Suomelle aseita ja että Saksa pyysi samalla lupaa saada Suomen kautta hoitaa Norjaan yhdellä kertaa tapahtuvan ilmavoimien sotilaskuljetuksen. Kun Ruotsi oli samaan aikaan myöntänyt enemmän velvoittavan, jatkuvan kauttakuljetuksen oman maansa kautta, ylipäällikkö myöntyi poliittisen johdon suostumuksella saatuaun pyyntöön. 8. 9. 1940 Suomi ja Neuvostoliitto tekivät Hankoon tapahtuvia Neuvostoliiton joukkojen kuljetuksia koskevan sopimuksen ja 22. 9. suostuttiin myös saksalaisten joukkojen jatkuviin lomakuljetuksiin Pohjois-Suomen kautta Norjaan.

Saksassa hyväksyttiin joulukuussa 1940 ns. Barbarossa-suunnitelma, jonka mukaan Saksan armeijan tuli olla keväällä 1941 valmiina hyökkäämään Neuvostoliittoon, ja Saksan tavoitteeksi Suomen kohdalla tuli sotilaallisen yhteistyön luominen. Suomi suhtautui talven 1941 kielteisesti Saksan tähän suuntaan käyviin esityksiin, mutta jatkoneuvotteluissa kesäkuun alussa päästiin tästä pääpiirteiseen suulliseen sopimukseen.

Saksa aloitti Norjassa olevan divisioonan vaihdoksi naamioituna 7. 6. sotilaskuljetukset Suomen satamien kautta Rovaniemelle, jonne myös Norjasta saapui joukkoja. Kun Suomi kutsui suojajoukkojen vahvistukseksi reserviläisiä, niin kuljetusten ja huollon järjestämiseksi pohjois-suomalaiset joukot alistettiin 15. 6. saksalaisille, jotka olivat luvanneet puolustaa Pohjois-Suomea mahdollisia hyökkäjiä vastaan. Suomi aloitti liikekannallepanon 17. 6. Saksa aloitti 22. 6. 1941 hyökkäyk-

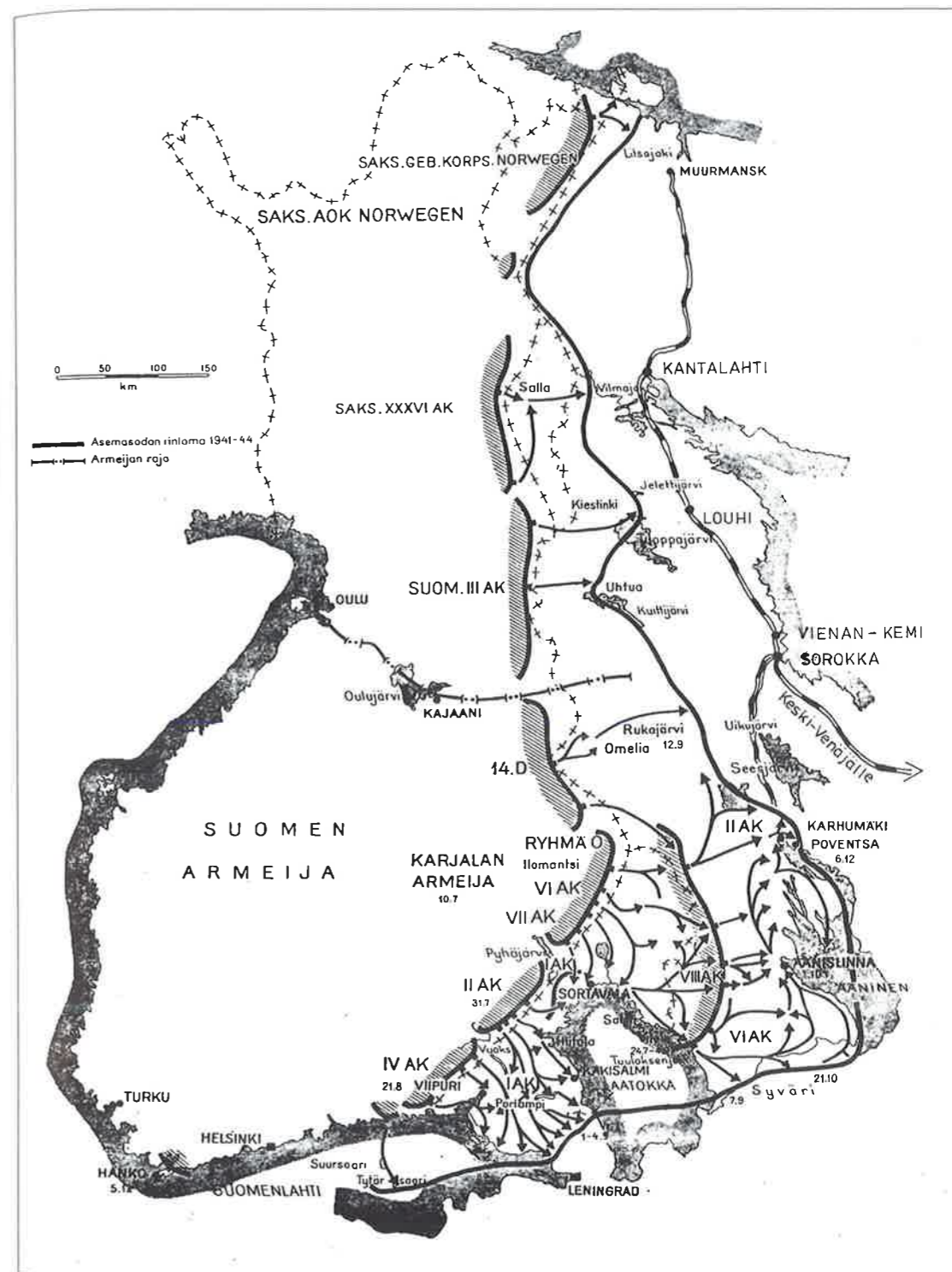
sensä Neuvostoliittoon ja Suomessa sota-toimet alkoivat 25. 6. Pääministeri ilmoitti samana päivänä eduskunnan istunnossa Suomen olevan sodassa. Ns. jatkosota oli alkanut.

S.M-maa

Sodan kulku

Jatkosodassa voidaan erottaa kolme eri vaihetta: Suomalaisten hyökkäysvaihe 28. 6.–8. 12. 1941, asemasotavaihe 9. 12. 1941–8. 6. 1944 ja Neuvostoliiton hyökkäysvaihe 9. 6.–4. 9. 1944.

Sodan alkaessa suomalaisten joukkojen kokonaisvahvuus oli 475.000 miestä. Saksalaisilla oli pohjoisessa 4 divisioonaa ja lisäksi melkoiset ilmavoimat. Koska suomalaisilla voimilla oli selvä ylivoima ja kohtalaisen hyvä aseistus, eteni hyökkäys muualla asetettuihin tavoitteisiin, paitsi Pohjois-Suomessa. Saksalaiset eivät päässeet Murmanskiin eivätkä suomalais-saksalaiset joukot Kantalahteen ja Louheen. Tärkeimpänä syynä hyökkäyksen pysähtymiseen täällä pidetään selvän painopistesuunnan ja riittävän ylivoiman puuttumista. Lisäksi saksalaisten joukkojen huonoa menestymistä selittää se, että ne olivat lähes täydellisesti valmistautumattomia pohjoisten erämaiden ankariin olosuhteisiin ja että niillä oli toisenlaiseen maastoon tarkoitettu koulutus. Tästä väärästä valmistautumisesta Lapin sotaan kerrotaan, että partioon lähtevillä miehillä saattoi olla pesuvaditkin kantamuksiensa painoa lisäämässä, mutta puukkoa tai sahaa ei ollut kenelläkään.

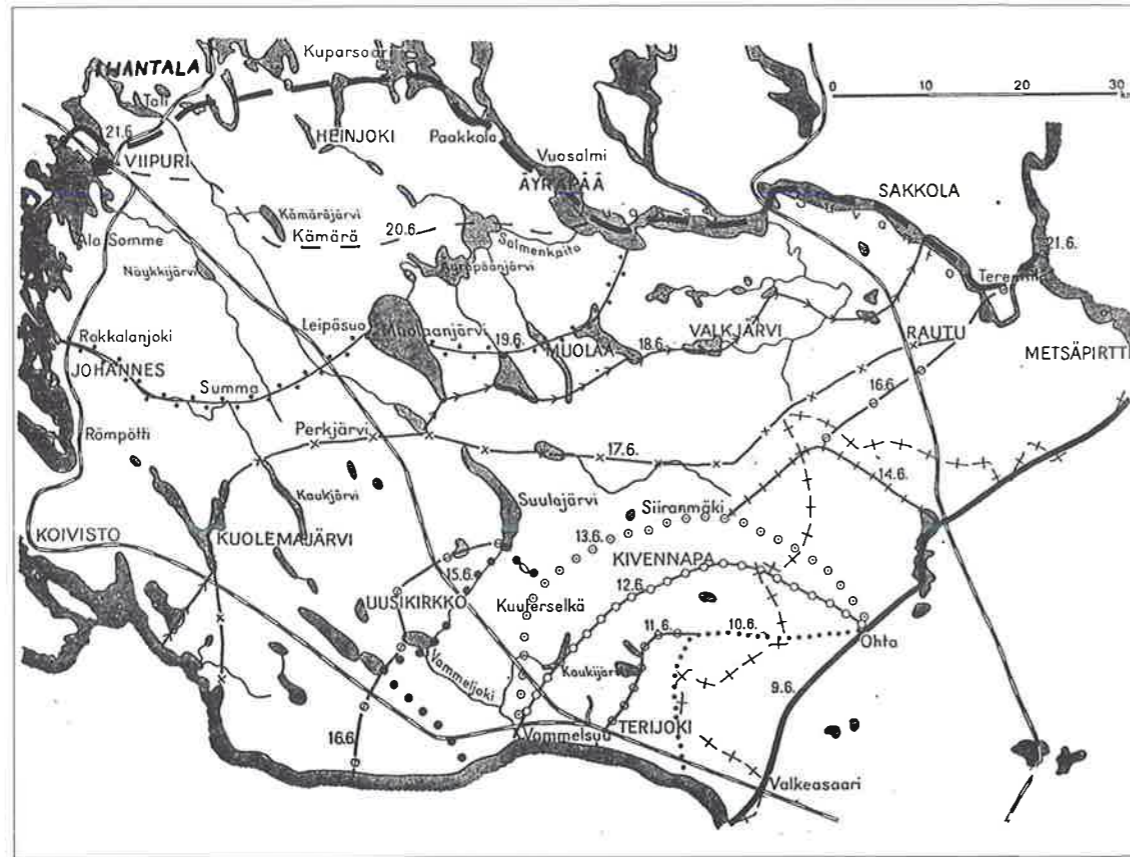
Suomalaisten ja saksalaisten hyökkäyksen pääsuunnat asemasodan linjoille saakka.

Asematavaiheen aikana oli joitakin suuriakin taisteluja, mutta enimmäkseen rintamillamme oli rauhallista. Miehet kuluttivat aikaansa linnoitustöitä tehden, vartiosta seisten, partioiden, mutta myös harrastuksille jäi paljon aikaa. Erikoisesti harrastettiin erilaisia käsitöitä, kirjeiden kirjoittelua ja urheiluakin. Kätten töiden näyttelyjäkin on pidetty ja lienee niin, että jokaisessa veteraanin kodissa on jokin muistoesine noilta ajoilta.

Kun saksalaisten sota Venäjän rintamalla kääntyi tappioiden kierteeksi ja he joutuivat siellä perääntymään, oli odotettavissa, että neuvostojoukot hyökkäivät myös Suomea vastaan rintaman työntämiseksi länteen ja siten tavallaan selustansa varmistamiseksi. Hyökkäys alkoi Karjalan Kannaksella 9. 6. 1944. Näin suomalaiset

joutuivat ankariin torjuntataisteluihin Kannaksella ja Laatokan koillispuolella. Onneksi Suomen sodanjohto oli varautunut ainakin jossakin määrin tähän hyökkäykseen ja siirtänyt joukkoja pohjoisesta Kannakselle.

Suomi ja sen kansa koki kovia toisen maailmansodan aikana. Mutta kylmän objektiivisesti ajatellen Suomi oli kuitenkin hämmäntävä poikkeus toisen maailmansodan historiassa. Tätä voidaan perustella mm. sillä, että Suomi oli ainoa maa, joka kolmesti torjui Neuvostoliiton strategisen hyökkäyksen (1939, 1940 ja 1944). Edelleen voidaan todeta, että sen oma strateginen hyökkäys itärintamalla (1941) oli ainoa, joka pääsi tavoitteeseensa ja jolla oli reaaliset jatkomahdollisuudet. Suomi oli ainoa hävinneen puolen maa, jota ei mie-

Suomalaisten päivittäiset vetäytymislinjat 9. 6.–21. 6. 1944.

hitetty. Sen aselepo ja välirauha syksyllä 1944 olivat toisen maailmansodan loppuselvittelystä ainoat, jotka solmittiin jonkinlaisen tasavertaisuuden pohjalta.

S.M-maa

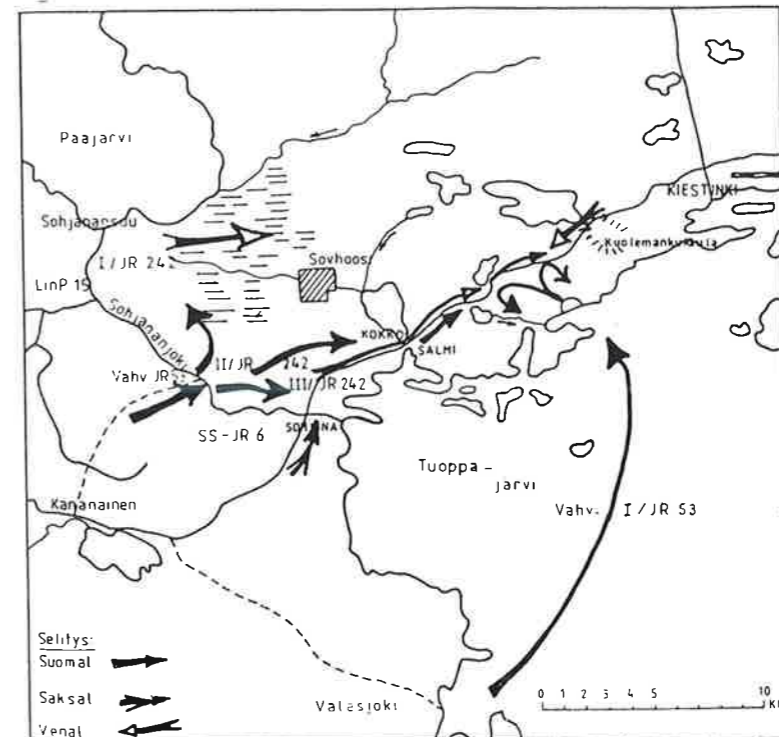
Kiiminkiläisten sotapolku

Kiimingin miehet kokoontuivat jatkosotaan lähtiessään kirkon luona olevan kansakoulun pihaan aivan samoin kuin talvisotaan lähtiessäänkin. Kokoontuminen lienee tapahtunut 16. 5. 1941. Joukon päällikkönä oli vänrikki Erkki Pääkkönen ja tilaisuudessa pidettiin kenttähartaus. Miehet seisoivat nelirivissä. Täältä lähdettiin marssimaan lihin.

Ankarimpiin taisteluihin hyökkäysvaiheen aikana kiiminkiläiset joutuivat Kiestingissä. Sieltä ovat taistelijoitten mieliin syöpyneet sellaiset nimet kuin Sohjanan-

joki, Kokkosalmi, Kuolemankukkula, Veturipuro, Kapustnajajoki (Kapustajoki). Suomalais-saksalaiset joukot pääsivät Kiestingissä 11. 8. 1941 Kapustnajajoelle, noin 30 km:n päähän päämäärästä, Louhesta. Tältä paikalta jouduttiin kuitenkin vetäytymään ankarien taistelujen jälkeen noin 15 km Kiestingistä itään olevalle puolustuslinjalle. Kiestingissä moni kiiminkiläinen poika tapasi matkansa pään tai haavoittui.

Suomen sodanjohto siirsi keväällä 1944 joukkoja Pohjois-Suomesta Karjalan kannakselle. Näin 3. divisioonakin, jossa paljon kiiminkiläisiä palveli, joutui sinne. Kiestingistä siirrettiin vielä jo suurhyökkäyksen ollessa Kannaksella käynnissä 6. divisioona. Siinäkin palveli kiiminkiläisiä. Viimeksi mainitun divisioonan miehiä kutsuttiin jänkäjäkäreiksi. Kannaksella nämä joukot joutuivat ankariin torjuntataisteluihin ylivoimaista hyökkäystä vastaan. Siellä ne olivat tekemässä lhantalain ihmettäkin. Tällä

Sohjananjoen ylitys 31. 7.–3. 8. 1941 ja etenemisen jatkuminen.

tarkoitetaan Talin-Ihantalan torjuntataistelua, joita on kuvattu jopa sanoin "Pohjoismaiden historian suurin taistelu". Tässä taistelussa Neuvostoliiton hyökkäys lopullisesti pysäytettiin.

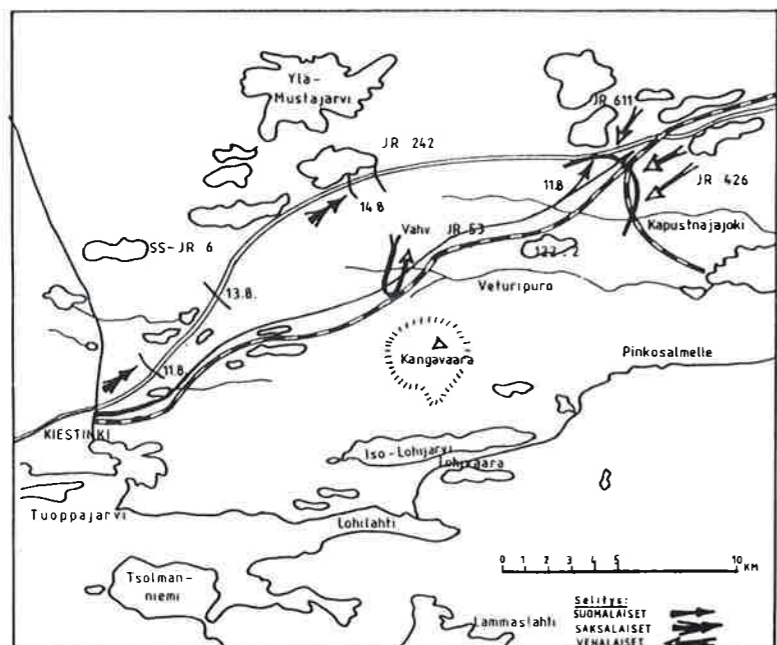
S.M-maa

Kiestingin taisteluissa

Suomalais-saksalainen 1. hyökkäys Louheen pysähtyi Kapustajojelle 16. 8. 1941. Seuraava ja viimeinen yritys tehtiin marraskuussa samana vuonna. Pataljoonamme (I/JR 53) tehtäväksi annettiin seilata proomuilla Tuoppajärven yli, marssia Lohivaaran taakse ja katkaista Iso-Lohilahden ja Tuoppajärven välisellä kannaksella asemissa olevilta vihollisilta huoltotie. Sinne lähti myös saksalainen pataljoona. Mutta kun oli noin 30 asteen pakkanen, laski saksalaisten taistelukyky runsaiden paleltumisten vuoksi ratkaisevasti, ja he jäivätkin sen vuoksi vain oman huoltotiemme varmistukseksi. Sitten saimme hyökkäyskäsken Lohivaaran kylään. Saksalaisten piti varmistaa selkäpuolemme,

mutta jostakin syystä he sen laiminlöivät. Tällöin Iso-Lohilahden länsipäästä irrotetut vihollisvoimat pääsivät hyökkäämään lännestä päin selkäämme. Hyökkäyksemme tavoitteeseen keskeytyi. Näin kävi koko rintamalohkon hyökkäyksen. Se epäonnistui. Me pidimme kuitenkin Lohivaaran itäpuolelta Iso-Lohijärven ja Pieni-Lohijärven välistä kannasta pitkin kulkevan vihollisen huoltotien katkaistuna kuu-kauden päivät. Venäläinen rynnisti monta kertaa linjojemme läpi, mutta aina saatiin linja uudelleen asettumaan.

Sitten saatiin vanki ja hän kertoi, että heidän avukseen on tulossa kokonainen rykmentti. Sille oli annettu käsky työntää meidät huoltotieltä pois ja tuhota meidät. Mutta mekin saimme vahvistukseksi tähän marraskuun hyökkäykseen Sallan suunnasta avuksi tuodun, Kiestingin päätien suunnassa tähän asti taistelleen jääkärikomppanian JR 12:n. Se puhdisti Lohivaaran kylän ja niin me pääsimme taas omiimme joukkoon. Taistelut olivat olleet ankaria ja tappiomme sen mukaiset. Vahvuutemme 1500 miestä oli supistunut 300 mieheen. Tämän totesi pataljoonamme

Suomalaisten eteneminen Kapustnajokille 10. 8. 1941.

että onpa porukka mennyt pieneksi. Tämän jälkeen meidät lähetettiin Kangasvaaraan, varsinaiselle linjalle. Siellä venäläinen koetti motittaa meidät v. 1942. Se ei kuitenkaan onnistunut, vaan annoimme heille opetuksen tuhoamalla kokonaisen divisioonan. Ei se meiltäkään sujunut tapioita. Mutta kun Uhtuan suunnalta tuli muutama pataljoona saksalaisia, venäläisten hyökkäys tyrehtyi siltä erää.

Kertoja
Sulo Raappana

Komppanianpäällikkö Lars Heinrichin matkassa itä- ja länsirajalla

Elettiin maaliskuun kahdeksatta päivää 1943. 18-vuotias nuorukainen Valter Tiri astui asepalvelustaan suorittamaan määräpaikkanaan Kuopio. Tuolloin Tiri ei tiennyt, että palveluksen suorittaminen kestäisi aina 1945 talveen saakka. Nimittäin elokuussa 1943 Valter Tiri joutui muiden suomalaisten mukana rintamalle Uhtuan suunnalle ja myöhemmin Kannakselle. Hänestä tuli komppanianpäällikkö Lars Heinrichin taistelulähetti. Heinrichin "vanavedessä" nuoren sotilaan tie päättyi Lapin sotaan asti ja komppanianpäällikön sotilaallinen olemus on jättänyt Tiriin lähtemättömän vaikutuksen aivan ensi tapaamisesta alkaen.

Kesällä 1944 oltiin Kivennavan-Kotseän alueilla. Neuvostoliiton suurhyökkäys oli alkanut ja suomalaisten linjat murtumassa. Linja oli keskeneräinen. Korsiustakin täällä vain pohjat oli tehty. Suomalaisten linjaa oli pitkästi ja Tirin tehtävänä oli viedä sanaa toiseen päähän linjaa. – Palatuani näin läheisellä suopellolla paljon sotilaita, joita luulin suomalaisiksi. Komentopaikalla paljastui totuus: vihollinen oli yllättänyt meidät korsuihin. Onnella selvitettiin. Jäljelle jääneille annettiin komento

aseisiin ja niin kolmen konekiväärin ja yhdeksän suomalaisen sotilaan voimalla saatiin vihollinen pakosalle. – Samaisen suopellon yli ei moniaita enää päässyt palaamaan. Otimme takaisin venäläisten kaatuneilta suomalaisilta viemät tavarat ja varusteet, mm. kellot ja kengät.

Niin perääntymisvaihetta kuin tuo kaikki olikin, niin se oli kuitenkin rankkaa aikaa. Nukkua ei voinut ja vihollinen piti aggressiivisella toiminnalla suomalaiset liikekannalla. Vihollinen tähysti kiikareineen tähytyspaloista ilmasta käsin. Ja mikäli liikettä havaittiin, lähetettiin heti matalalla lentäviä maataistelukoneita: tulta tuli edestä ja takaa.

Vuosaaren-Ihantalan tienoilla käytiin myös kovia taisteluita. Eräskin kukkula vaihtoi omistajaa monesti: välillä suomalaiset, välillä venäläiset. Koko metsä oli yhtä silppua. Kivisessä maastossa linjat olivat niin lähellä toisiaan, että selvästi kuuli vastapuolen komennot. Näimme myös sen, kun suomalaisten rauhanneuvottelijat menivät ja venäläiset tulivat heitä vastaan. Oli syksy, elokuu 1944.

Monta kertaa tilanne tuntui toivottomalta. Erikoisesti on mieleen jäänyt tilanne alkukesästä 1944, touko-kesäkuun vaihteesta. Ihmetystä herätti se, että vihollinen tuli vain vasten piiskatykin tulta ja osa suomalaisista oli jo lähtenyt paikalta. Komppanianpäällikkö Lars Heinrichin käskystä Tirin tehtäväksi tuli palauttaa taisteluhenkilö uudelleen, missä onnistuttiinkin. Sotilaita oli omiaan kannustamassa se, että he saivat olla likeisissä tekemisissä esimiehensä, komppanianpäällikkö Lars Heinrichin kanssa. Hän kävi rohkean suomalaisen sotilaan esimerkistä.

Heikki Saarela,
kertojana Valter Tiri

Uusi tie ja Sohjanan silta Kiestingissä. – Kuva Alpo Leppälä.

Kapulasiltaa Kiestingissä. – Kuva Heikki Laurila.

Pistojokea ylitetään ponttoonilla. – Kuva Heikki Laurila.

Kiestinkiläinen asuintalo, joka on saanut täysosuman. – Kuva Alpo Leppälä.

Vihollista tarkkaillaan periskoopilla. – Kuva Väinö Tervola.

Etulinjaa eli "vitjaa". – Kuva Väinö Tervola.

Lepotauolla Eemil Ruoppa, nyk. kapteeni. – Kuva Hellevi Tolonen.

Monelle Kiiminkiläiselle soturille tuli konekivääri tutuksi. — Kuva Väinö Tervola

Sa— kuva

Raskasta kranaatinheitintä ladataan. – Kuva Hanna Puro.

Kranaatinheitin toiminnassa. – Kuva Väinö Tervola.

Tähystäjä puussa Kuittijärvellä. – Kuva Heikki Laurila.

Vasemmalta oikealle: Sulo Iisakka, Matti Kauppi, tuntematon, Veikko Jaara, Alpo Leppälä – siellä jossakin. – Kuva Alpo Leppälä.

Komppanian toimisto Uhtualla. – Kuva Heikki Laurila.

Toivo Karjalainen vasemalla. – Kuva Hanna Puro.

Kuria ja hyvää käytöstä opetellaan koulutuskeskuksessa. Eturivissä ensimmäinen vasemmalta Raimo Juntunen. – Kuva Vilho Luukkonen.

Kolonna matkalla Pistojoelle Uhtuulle 1941.

Suomalainen hyökkäysvaunu Vasovaarasta eteenpäin Uhtualla 1941.

Tule Röhön rantaan, sinisillalle... Silta alhaalla oikealla. – Kuvat Heikki Laurila.

Vasemmalta oikealle: Sulo Iisakka, Matti Kauppi, tuntematon, Veikko Jaara, Alpo Leppälä – siellä jossakin. – Kuva Alpo Leppälä.

Komppanian toimisto Uhtualla. – Kuva Heikki Laurila.

Toivo Karjalainen vasemmalla. – Kuva Hanna Puro.

Kuria ja hyvää käytöstä opetellaan koulutuskeskuksessa. Eturivissä ensimmäinen vasemmalta Raimo Juntunen. – Kuva Vilho Luukkonen.

Kolonna matkalla Pistojoelle Uhtualle 1941.

Suomalainen hyökkäysvaunu Vasovaarasta eteenpäin Uhtualla 1941.

Tule Röhön rantaan, sinisillalle... Siitä alhaalla oikealla. – Kuvat Heikki Laurila.

Liekinheitin toiminnassa Pistojoella Uhtualla 1941. — Kuva Heikki Laurila.

Kranaatinheitinasema. — Kuva Hellevi Tolonen.

Vuokkiniemen kirkko Uhtualla 1941. Suomen lippu on nostettu salkoon. — Kuva Heikki Laurila.

Uhtuan Malvijaisen tienvarren sotilaskoti.

Saunassa 22. 9. 1941. Stm Heikki Laurila vasemmalla.

Vapaa-ajan viihdykettä. — Kuvat Heikki Laurila.

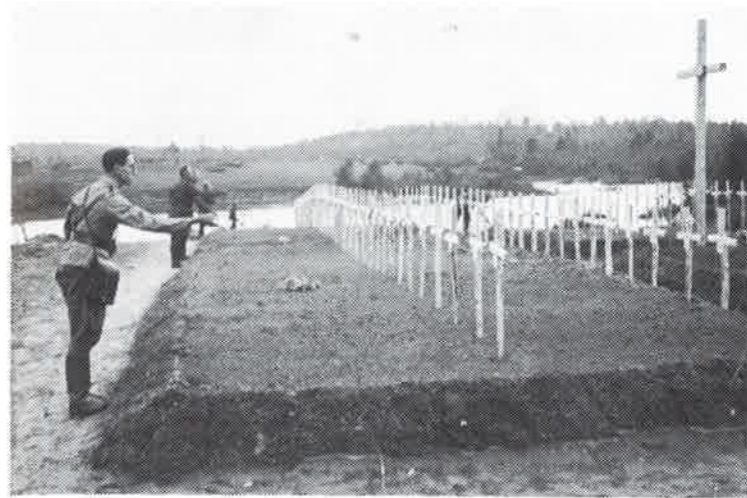
Jouluaaton viettoä korsussa. –
Kuva Väinö Tervola.

Kanttiinilla. – Kuva Väinö Leiviskä.

Vaihtelua ruokavaliioon. – Kuva
Vilho Luukkonen.

Kukkia heitetään tuntemattoman
sotilaan haudalle Pistojoella. –
Kuva Heikki Laurila.

Aseveljien haudalla. – Kuva
Vilho Luukkonen.

Saksalaisten sotilaiden hautaus-
maa. – Kuva Vilho Luukkonen.

Aselepopäivänä. Kuvassa majuri Jukka Malmivaara.

Ihantalan kirkon raunioilta aselepopäivänä. – Kuvat Heikki Laurila.

Tämä hyökkäysvaunu tuhoitiin Ihantalassa. Tuhoajana amerikansuomalainen vapaaehtoinen. Ammuksen reikä näkyy oikealta toisena seisovan sotilaan olkapään yläpuolella. Stm Laurila istuu edessä.

Aselepopäivänä 10. 9. 1944. Toinen rivi alhaalta kolmas vasemmalta Martti Mäkelä ja neljäs vasemmalta Heikki Laurila. – Kuvat Heikki Laurila.

Suomen tie Lapin sotaan

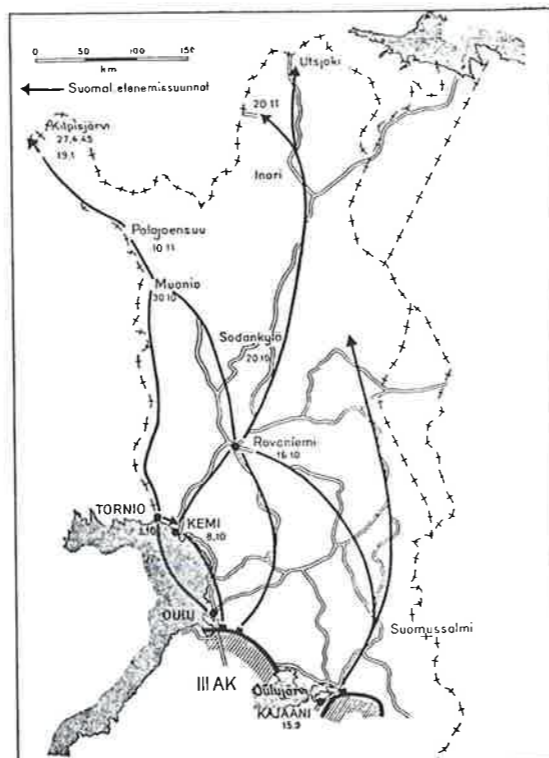
Kun neuvostoliittolaisten eteneminen Suomeen oli kaikkialla pysäytetty ja Suomen poliittinen johto uusittu, Suomi tiedusteli Neuvostoliitolta 25. 8. 1944 rauhanvaltuuskunnan lähettämistä. Neuvostoliitto asetti ennakkoehdoksi, että Suomi katkaisee suhteensa Saksaan ja vaatii sitä poistamaan joukkonsa Suomesta kahden viikon kuluessa, viimeistään 15. 9. Suomi teki sen 2. 9. ja Moskovaan matkustanut Suomen valtuuskunta sai tietää Neuvostoliiton vaatimukset, jotka oli hyväksyttävä tai hylättävä vuorokauden kuluessa. Valtuuskunta allekirjoitti ne 19. 9. 1944. Aikaisemmissa neuvotteluissa esitettyihin ehtoihin verrattuna oli sotakorvaus vähentynyt puoleen eikä saksalaisten karkottamiselle nyt asetettu ehdotonta määräaika.

Sodan kulku

Välirauhan ennakkoehtojuksen mukaan saksalaisten sotavoimien oli poistuttava maasta 15. 9. 1944 mennessä. Alun alkaen oli selvää, etteivät saksalaiset mahdollisesta halustaan huolimatta onnistuisi siirtämään joukkojaan ja suuria varastojaan niin nopeasti. Olihan heillä Pohjois-Suomessa n. 220.000 miestä, joilla oli talvikauden varastot.

Suomalaisia joukkoja saatiin Lappiin riittävästi 28. 9. mennessä, jolloin kenraali Siilasvuo antoi hyökkäyskäskyn. Itäisintä tietä eteni Rajajääkäriprikaati Suomussalmelta Savukoskelle ilman taisteluja. Keskustassa taistelivat Panssaridivisioona ja 6.D hyökätessään Puolangan ja Ranuan kautta Rovaniemelle, joka perin tuhottuna vallattiin yhdessä 3.D:n kanssa 16. 10. Kolmannessa divisioonassahan taisteli paljon kiiminkiläisiä miehiä.

Läntisen ja samalla päähyökkäysryh-

Suomalaisten joukkojen liikkeet Lapin sodassa vv. 1944–1945.

män muodostivat Oulun suunnalle keskityt 3.D, 15.Pr ja vasta taistelujen alettua Ouluun saapunut 11.D. 3.D suoritti 1. 10. yllättävän mairinnousuoperaation Tornioon saksalaisten selustassa ja 11.D:n joukkojen saavuttua vahvistukseksi 8. 10. lopullisesti löi takaisin pohjoisesta hyökkäävät saksalaiset joukot. 15.Pr eteni maitse Kemiin 8. 10. 3.D ja 15. Pr etenivät sitten Kemistä Rovaniemelle ja 11.D Tornion Muonioon, jonka ne yhdessä Rovaniemeltä Kittilän kautta edenneiden joukkojen kanssa valtasivat sitkeiden taistelujen jälkeen 30. 10. Osa Rovaniemen vallanneista joukoista eteni Jäämeren tietä ja valtasi lujasti varustetun Tankavaaran 31. 10.

Neuvostoliittolaiset joukot ylittivät rajan Suomussalmella ja Kuusamossa ja partioivat kauas länteen osallistumatta taisteluihin.

Välirauhan ehtojen mukaan jäivät marraskuun alussa palvelukseen vain 19–20-vuotiaat varusmiehet. Heidän vaikeaksi ja raskaaksi tehtäväkseen jäi edetä lvalosta Inariin ja Utsjoelle sekä Lätäsenon viivytysaseman eteen 29. 11. Sen saksalaiset tyhjensivät 10. 1. 45 ja lähtivät Kilpisjärveltä lopullisesti 25. 4.

Suomalaisten mieshukka taistelussa saksalaisia vastaan oli 774 kaatunutta, 2904 haavoittunutta ja 262 kadonnutta. Lappi oli tullut perusteellisesti hävitetyksi. 16.500 rakennusta oli tuhottu, 233 rautatiesiltaa ja 516 maantiesiltaa, joukossa Kiiminkijoen yli johtava silta Kiimingin keskustassa, oli räjäytetty. Raivaustöissä sai vielä surmansa 72 ja haavoittui 142 henkilöä.

S.M-maa

Kiiminkiläisten sotapolku

Kannaksen torjuntataistelut olivat päättyneet ja aselepo saatu aikaan, kun meitä lähdettiin tuomaan junalla Ouluun. Yhden

yön vietimme Kuivasjärvellä ja sitten aamulla varhain menimme Toppilan satamaan. Siellä JR 53 ja oma yksikköni ErP 13 lastattiin Bore-nimiseen laivaan. Laivaan tuli tungosta, kun siihen mahdutettiin mainittujen yksikköjen miehistön lisäksi 180 hevosta, niiden karrut, autot ja kaikki muukin tavara, mitä yksiköissä oli.

Kaikki sujui hyvin Kemiin asti, mutta siellä saksalainen ampui laivaa tykistöllä kuitenkin osumatta. Jatkoimme edelleen Tornion Röntän satamaan, jossa meitä odotti juna. Suurin osa joukoista meni juoksujalkaa junaan, mutta osan piti jäädä lastia purkamaan. Teimme ryhmäni kanssa kovasti töitä ja hiki jo virtasi, kun kompanian päällikkö tuli kyselemään, joko olisi syytä vaihtaa purkumiehiä. Ilmoitin hänelle, että toivoisimme todella jo lepoa. Saman joukkueen toinen ryhmä tulikin ja vapautti meidät. Mutta ei kestänyt kauan, kun kuulimme lentokoneiden lähestyvän. Laivan ylle ilmaantui 9 stukkaa ja ne pudottivat pommikuormansa satamaan. Yksi pommi osui juuri siihen ruumaan, missä olimme äsken olleet työssä. Pommin räjähtäessä saivat meidät vaihtaneen ryhmän kaikki miehet surmansa. Samoin laivan upotessa hukkuivat kaikki hevoset. Sekamelska oli melkoinen, kun saksalainen ampui lisäksi tykeillä. Lähellä ollut ammuslaiva syttyi tuleen ja me koetimme päästä juoksun kanssa mahdollisimman kauas siitä. Kohta laiva räjähtikin ja me pelastuimme.

Satamasta meidät kuljetettiin junalla Tornion kaupunkiin ja sieltä marssien noin parin kilometrin päässä olevalle Kyläjoelle aseisiin. Aikaisemmin oli Tornioon tuotu samoin laivalla JR 11, joka yritti Tornion käsien hyökäten sulkea saksalaisten peräntymistien Kemin kautta Rovaniemelle. Mutta saksalaisilla oli niin paljon tykistöä ja hyökkäysvaunujakin, että suomalaisten oli peräännyttävä asemeimme Kyläjoelle. Saksalainen rynnisti tätäkin linjaa vastaan väellä ja voimalla ja tykistökeskitys oli niin ankaraa, että tuntui kuin olisi oltu Karjalan

kannaksella.

Linjamme piti ja saksalaiset saatiin siinä mottiin, kun Sininen prikaati koukkasi Muonion tien kautta saksalaisten selustaan. Taistelut olivat ankarat, koska vihollinen tiesi antautuessaan joutuvansa Neuvostoliittoon sotavangiksi. Mutta saksalaisilta loppuivat ampumatarvikkeet ja he antautuivat, jolloin saatiin 400 sotavankia.

Saksalaiset lähtivät nyt Kemin kautta Rovaniemeä kohti ja me tietenkkin perässä. Jääkärijoukkueet kulkivat edellä. Kun päästiin parin kilometrin päähän Rovaniemestä, saksalaiset räjäyttivät Ounasjoen yli johtavan sillan valtavan pamauksen kiirissä kauas. Samoin roihusi kohta koko kaupunki. Me menimme vähitellen kaupunkiin ja löysimme sieltä yhden ehjän parakin, jossa sitten yövyimmekin.

Marssimme Kittilään päin ja koetimme pysäyttää vihollisen pakenemisen koukkaamalla. Saimmekin katkaistua tien, mutta saksalaiset aukaisivat sen uudestaan väellä ja voimalla. Päästyämme Kittilän Kaukosen kylään meille ilmoitettiin, että pääsemme kotiin. Ilo katkesi kuitenkin hetkeksi, kun tuli tieto, että saksalaiset ovat taas janttautuneet Muoniossa. Eihän siinä mikään auttanut, vaan taas taistelumielellä eteenpäin kohti Muoniota. Kävi kuitenkin niin onnellisesti, että tilanne laukesi ja vihollinen poistui Muoniosta. Nuoret (1925 syntyneet) lähtivät heitä ajamaan edelleen pohjoiseen päin.

Muoniosta marssimme Tornioon, sieltä seilasimme laivalla Raaheen ja sieltä marssien Oulaisiin. Siellä luovutimme aseemme ja hyppäsimme siviilijunaan!

Kertoja
Sulo Raappana

*

Elokuun jälkeen 1944 suomalaiset – Tiri muiden mukana – vietiin välittömästi ilman lomataukoja pohjoiseen Lapin sotaan. Miehet tulivat junalla Kelloon, kansakoululle. Muutaman päivän odottelun jälkeen siirryttiin Toppilaan – tuhansia miehiä. Rahtilaivalla mentiin suoraan Tornion Röyttään. Maihin tuli tosiaan kiire, sillä saksalaisten lentokone oli kintereillä: Kuormastolaiva upposi Röytän pommituksessa ja mm. hevoset, kranaatinheittimet ja tykit menivät merenpohjaan. – Alku oli erittäin hankalaa. Meillä oli vain henkilökohtainen aseistus. Saksalaiset painoivat täysillä. Torniossa mm. pyrimme valtaamaan saksalaisten tavarajunia. Siinäkin oli ongelmia, kun vihollisen viinalasti houkutteli. Meitäkin kun on moneksi. Heinrich oli hyvin pahana tästä. Saksalaisten viinalasti piti antaa sotapoliisien huostaan ja myöhemmin koko lasti piti polttaa.

Torniossa vähän Kemiin päin, Kyläjoella käytiin kiivaita taisteluja. – Suomalaiset yritettiin motittaa. Saksalaisilla oli tankit ja me yritimme piiskatykillä tuhota. Muutama tankki tuhoutuikin. Kerran vein sanaa tykkimiehistöille ryhtyä ampumaan ja kävikin ilmi, että vain yksi suomalainen oli tykin luona. Pyysin häntäkin lähtemään, koska vihollinen oli tulossa kohti ampuen.

Heinrichin komppania eteni Röytästä Laivaniemen – Kemin suuntaan. Tornio ja Kemi saatiin vallattua 6. ja 7. 10. Tirin mieleen on jäänyt tilanne, jossa hän oli varma lähdöstään. – Meitä oli useamman komppanian miehiä kokoontunut erään pienen talon ympärille, kun saksalaisten 3 stuka-hävittäjää tuli suoraan kohti ja me suojauduimme maahan seinää vasten. Tiesimme hävittäjien tekevän pahaa jälkeä. Yksi luutnantti oli kuitenkin huomannut vihollisen antaneen lentäjille punaisella raketilla linjamerkin, jota tämä luutnantti käytti sitten harhauttaakseen saksalaisia. Suomalai-
sten leiristä ammuttiin saman värinen raketti eivätkä saksalaiset pudotaneetkaan pommeja, koska luulivat alla

olevan omia miehiä.

Kyläjoen taisteluissa luutnantti, komppanianpäällikkö Lars Heinrich (yleni myöhemmin kenraaliksi) katkaisi jalkansa. – Erään kerran juuri Kyläjoella meillä oli kiire alta pois. Heinrich käveli tietä pitkin ja me lähetit kävelimme ojassa. Silloin kranaatti tuli tielle ja päälliköltämme meni jalka poikki. Jouduimme ensin viemään häntä kahden polkupyörällä toistakymmentä kilometriä ja sitten rykmentin komentajan autolla Haaparannan sairaalaan. Tämä toimi meille sisäisenä käskynä tehtäviimme, vaikka tilanteemme ei ollut aseistuksemme kannalta hyvä: kranaatteja ja tykkeitä ei ollut.

Kyläjoen valtauksessa joki suorastaan kiehui, kun sinne tulitettiin joen yli uivia saksalaisia eikä yksikään noussut vastarannalle.

Kemistä ja Torniossa suomalaiset jatkoivat matkaa mm. Tervolaan ja Rovaniemelle. Lapin sodan loppuvaihetta käsivarressa kuvaannollisesti on sanottu "lasten ristiretkeksi", koska palvelukseen jäivät vain 19–20-vuotiaat. Vanhemmat ikäluokat kotiutettiin. Ounasjokivartta matka jatkui Meltauksen ohi. Täällä juuri "vanhat miehet" kotiutettiin. Tiet olivat huonokuntoisia jopa liejuuntuivat ja hankaloittivat ajoneuvojen pääsyä. – Kengätkin tahtoivat jäädä tiehen kiinni. Saksalaisten runsas miinoitus oli jatkuva riesa. Marraskuun loppupuolella Muoniossa tuli sitten pakkaset ja matkanteko helpottui. Ylimuoniossa ryhtyivät saksalaiset vielä vastarintaan tykein. Ehkä se siinä vaiheessa oli pelottelua.

Eräässä vaiheessa loppui suomalaisilta muona. Kenttäkeittiötä ei pystytty kuljettamaan mukana. Karesuvannossa kävivät suomalaiset ja saamelaiset siviilit lämmittelemässä sotilaiden teltoissa matkallaan Ruotsin puolelle. Myös Tiri ja kumppanit kävivät hakemassa rajan takaa voileipäkeksejä ja joutuivat pidätetyiksi kuulusteluihin. Heidät kuitenkin pian laskettiin vapaalle, sillä olivathan he vain leivänhaku-
matkalla.

Karesuvannossa pakkaneenkin kohosi 45 asteeseen. Suomalaispojilla ei siis ollut helppoa. Toisaalta perääntyvällä vihollisella ei ollut sen paremmat olot ja toisaalta pakkasen hyötyä oli se, että huolto Torniossa Karesuvantoon alkoi pelata, kun autoliikenne mahdollistui jokien ja järvien jääteitä pitkin.

Karesuvannosta on Kilpisjärvelle matkaa satakunta kilometriä. Kuljetukset sinne hoidettiin hevosilla ja pakkaneenkin oli "hellittänyt" 30 asteen tienoille. Saksalaiset pitivät Kilpisjärveä hallussaan ja tämän tästä käytiin aseellisia yhteenottoja. Teltoissa tarkeni kun rakennettiin teltojen ympärille lumivallit.

Maaliskuun 3. päivänä 1945 koitti Valter Tirillä – myös muilla "ristiretkeläisillä" – kotiutuksen hetki. Matka taittui kävelemällä Kilpisjärveltä Karesuvantoon ja sitten autossa Oulun Alppilaan. (Osa suomalaisista palveli vielä vuoden 1945 syksyyn).

Saksalaisten hävitys Lapissa oli perusteellinen: Talot oli poltettu, sillat hävitetty, tiet miinoitettu, puhelin- ja sähkölinjat räjäytetty. Vain kirkot olivat säilyneet paitsi, Hetassa ei sekään. Sota aiheutti maamme pohjoiselle osalle valtavat kärsimykset.

Heikki Saarela,
kertojana Valter Tiri

Kaverukset tapaavat Kuivaniemellä 2. 7. 1977. Vasemmalta lukien Valter Tiri (Kiiminki), Reino Ellilä (Kuivaniemi), kenraalimajuriksi ylennyt Keski-Suomen sotilasläänin komentaja Lars Heinrich, Jalmar Mäki (Pello), Jaakko Keränen (Suomussalmi) ja Vilho Tiri (Kiiminki). - Kuva Valter Tiri

Joukkoja ja kuormastoa laivattiin Oulun Toppilassa Tornioon suorittettavaa maihinnousua varten lokakuun alussa 1944. Mukana oli paljon kiiminkiläisiä.

Lapin sodan nuorille sotijoille ruoka maistui Tornion ja Tervolan välillä lokakuussa 1944.

Kittilän kirkonkylästä jäi polttamatta kirkko. Täältä monet vanhemmat kiiminkiläiset soturit pääsivät lähtemään kotiaan rauhan töihin. Jotkut heistä olivat olleet yhtäjaksoisesti armeijassa ja sodassa lähes viisi vuotta.

JATKOSODASSA JA LAPIN SODASSA KAATUNEET

Akateemikko Oskari Jauhaisen veistämä sankarivainajien muistomerkki Sotilaan hyvästijättö Kiimingin kirkkomaalla. Paljastettu 15. 5. 1949. – Kuva Simo Miesmaa.

Alatalo, Pauli
Korpr.
* 23. 1. 1921
† 14. 7. 1944
Syskyjärvi

Haipus, Kauko
Stm.
* 17. 6. 1920
† 14. 6. 1944
Sahakylä

Halonen, Tauno
Stm.
* 20. 3. 1922
† 10. 6. 1944
Valkeasaari

Autio, Aarne
Korpr.
* 5. 8. 1915
† 7. 8. 1941
Kiestinki

Halonen, Reino
Stm.
* 25. 2. 1920
† 24. 7. 1941
Korpjärvi

Heikkinen, Vilho
Korpr.
* 3. 5. 1924
† 17. 5. 1944
Lauritsala

Hekkala, Väinö
Stm.
* 11. 10. 1918
† 7. 10. 1941
Kontokki

Honkanen, Väinö
Stm.
* 18. 9. 1924
† 16. 3. 1945
Sotas

Huttu, Juho
Korpr.
* 17. 12. 1916
† 25. 10. 1944
Kittilä

Iso-Kanniainen, Heikki
Stm.
* 5. 7. 1915
† 28. 7. 1944
Sotas

Karjalainen, Heikki
Korpr.
* 17. 7. 1923
† 16. 3. 1943
Uhtua

Katsika, Nestori
Stm.
* 19. 5. 1919
† 9. 8. 1941
Salla

Honkanen, Reino
Alikers.
* 27. 10. 1920
† 6. 11. 1941
Kiestinki

Huru, Jaakko
Kers.
* 6. 10. 1911
† 7. 8. 1941
Kiestinki

Huttu, Paavo
Stm.
* 10. 2. 1925
† 9. 10. 1944
Pudasjärvi

Karhu, Väinö
Stm.
* 22. 6. 1908
† 11. 9. 1941
Enonsuu

Karp, Matti Alfred
Stm.
* 15. 8. 1905
† 30. 9. 1945
Haudattu Jääliin

Kauppila, Vilho
Korpr.
* 30. 7. 1916
† 24. 3. 1944

Kontio, Risto
Stm.
* 27. 2. 1906
† 17. 10. 1944
Sotas

Koskela, Heikki
Stm.
* 23. 1. 1915
† 13. 8. 1944
Jääski

Kääriä, Juho
Stm.
* 14. 4. 1905
† 13. 3. 1942
Kajaani

Laurila, Santeri
Stm.
* 24. 7. 1914
† 16. 1. 1944
Sotas

Narkiniemi, Sauli
Ylikers.
* 18. 1. 1918
† 22. 9. 1944

Paju, Reino
Stm.
* 28. 7. 1916
† 4. 10. 1944
Tornio

Korhonen, Veikko
Stm.
* 31. 8. 1910
† 2. 7. 1944

Kynsilehto, Olavi
Stm.
* 22. 8. 1922
† 16. 6. 1944

Laurila, Antti
Stm.
* 24. 1. 1921
† 24. 6. 1944
Noskua

Lehtola, Kalle
Stm.
* 18. 3. 1911
† 15. 8. 1941
Kiestinki

Paju, Pekka
Alikers.
* 17. 6. 1920
† 16. 4. 1951

Penttilä, Eino
Kers.
* 31. 1. 1914
† 23. 7. 1944
Suistamo

Possakka, Eino
Stm.
* 31. 12. 1920
† 13. 9. 1941
Sotas

Runtti, Jaakko
Korpr.
* 10. 5. 1908
† 7. 8. 1941
Kiestinki

Runtti, Martti
Stm.
* 6. 1. 1925
† 15. 7. 1944
Vuontele
Siunattu kentälle jääneenä Kiimingin sankarihautaan

Saarela, Mauno
Korpr.
* 5. 8. 1920
† 27. 8. 1941
Salla

Savilakso, Tauno
Korpr.
* 23. 9. 1911
† 23. 4. 1942
Kiestinki

Siira, Verner
Stm.
* 15. 3. 1900
† 15. 8. 1941
Kiestinki
Siunattu kentälle jääneenä Kiimingin sankarihautaan

Raappana, Onni
Stm.
* 1. 8. 1916
† 16. 11. 1943

Runtti, Martti
Alikers.
* 20. 3. 1915
† 9. 6. 1944
Kannas

Räisänen, Ahti
Alikers.
* 21. 6. 1915
† 7. 8. 1941
Kiestinki

Saarijärvi, Antti
Stm.
* 3. 2. 1923
† 13. 8. 1943
Sotas

Seppälä, Kalle
Stm.
* 27. 2. 1912
† 7. 8. 1941
Sotas

Sipola, Heikki
Stm.
* 25. 3. 1921
† 13. 11. 1941
Lohilahti

Takkinen, Yrjö
Alikers.
* 22. 6. 1916
† 7. 10. 1944
Kyläjoki

Udd, Eelis
Stm.
* 24. 8. 1920
† 28. 11. 1944

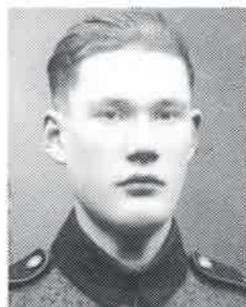
Vilppola, Arvi
Stm.
* 5. 10. 1922
† 1. 1. 1948
Siunattu kentälle jääneenä Kiimingin sankarihautaan

Tuohimaa, Risto
Stm.
* 5. 5. 1920
† 6. 3. 1944
Sotas

Vesa, Uuno
Stm.
* 20. 8. 1905
† 5. 9. 1941

Vilppola, Eino
Stm.
* 19. 12. 1915
† 24. 8. 1941
Kiestinki

Vilppola, Ilmari
Stm.
* 7. 2. 1921
† 19. 5. 1946

Kers. Jaakko Huru

In memoriam

Kun aurinko laski jo pilvien taa
ja elokuu syksyä varttoi –
viel illan ruskossa kylpevi maa,
se syysyön synkkyyttä karttoi.
Niin, murheiden viestit ne ennättää:
on murskattu kauneinta elämää.

Ne kertoo sun elosi sammuneen,
eestä uskonnon, kodin ja Suomen,
että heimomme vapaus saisi loistehen
ja koittaisi kirkkaampi huomen –
Sinä annoit lahjasi kalleimman:
sydänveresi, elosi kirkkaimman.

Ei kuvata voi niitä tuskiakaan,
jotka meidän rintamme täyttää,
kun mies – mittava teoissaan –
pois elonsa kultaisen jättää –
Koti, puoliso, lapset ja syntymämaa
sua koskaan ei voi unhoittaa.

Sinä, "Jaska", ennätit uurastaa
eturiveissä suojeluskunnan,
sinä jaksoit meitäkin innostaa,
kun olit päällikkö kauan. –
Sinun muistosi meitä ain'velvoittaa,
pian synnyinmaamme taas kukoistaa.

Sinun sotasi rauhaksi vaihtunut on –
sun kalpasi voiton kruunuun. –
Sinun aurasi nyt on ruostumaton,
kun vaihtui se sankarten riemuun.
Sinä voitonseppeltä kannat nyt –
sinun toimesi, työsi on päättynyt.

Te, Karjalan hongat nyt humiskaa
ikilaulua suuren Suomen!
Te, Kiimingin kuuset, nyt soittakaa
voitonsäveltä sankarin nuoren.
Tuo kukkiva kumpu ain kertoa saa
sukupolville uusille tarinaa.

Sk-toverisi
K. Manninen

SOTIIN OSALLISTUNEET

Ahola, Niilo
Alik.
* 30. 1. 1917
Vmo: Anni o.s. Jokelainen
Ts: Nurmijärvi, Muolaa,
Leipäsuu, Kämärä, Näätä-
länjärvi

Alatalo, Martti Olavi
Ylikers.
* 9. 8. 1919
Vmo: Helmi o.s. Tiri
Ts: aseellinen
Js: Latvajärvi, Vuokkinie-
mi, Sohjana, Kokkosalmi,
Kiestinki, Karjalan kannas
Ls: Suomussalmi, Taival-
koski, Jokijärvi, Tyräjärv
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Autio, Martti Jooseppi
Stm.
* 20. 1. 1904
† 12. 3. 1952
Vmo: Hanna o.s. Halkola
Js: Uhtua

Alatalo, Erkki Johannes
Korpr.
* 22. 12. 1925
† 19. 3. 1987
Vmo: Anneli o.s. Kiukai-
nen
Js: Karjalan kannas, lä-
hetti

Auma-aho, Merts Eemeli
Stm, lääkintämies
* 30. 6. 1909
† 25. 4. 1989
Ts: Suomussalmi
Js: Kannas, Uhtua
Ls: Koko aika

Berg, Emil
Korpr.
* 3. 10. 1917
Vmo: Lahja Hellin o.s.
Karjalainen
Ts: JP 4
Js: 6 siltaK

Berg, Lahja Hellin
Lotta
* 30. 9. 1912
Tehtävät: Muonituslotta
siirtoväen kokoamis- ja si-
joituspaikoissa, huoltoteh-
tävissä

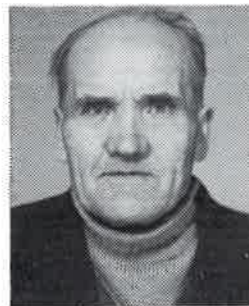
**Collan o.s. Soijärvi, Anna-
Liisa**
Lotta
* 29. 1. 1924
Pso: Reino
Ts: Iv-lotta Pihtipudas
Js: Muonituslotta Rukajär-
vi, iv-lotta Suomenlinna,
radisti Kontupohja
Ls: Kittilä
Harrastukset: Kunnan
luottamustoimet, yhdistys-
toiminta
Kunniamerkit: Sininen
risti, Ilmavoimien risti
Muuttanut Kiiminkiin so-
dan jälkeen

Collan, Reino
Ylikers.
* 21. 2. 1918
Vmo: Anna-Liisa o.s. Soi-
järvi
Js: Patokorpi, Matikanlah-
ti, Vuosalmi, Muolaa,
Kivennapa, Aleksandrovs-
ka, Valkeasaari
Harrastukset: Kunnanval-
tuutettu, kunnan luotta-
mustoimet, yhdistystoi-
minta
Kunniamerkit: VR4, Vm1,
Vm2, SLR:n ansioristi,
SVR 1 L mitali
Muuttanut Kiiminkiin so-
dan jälkeen

Erkkilä, Antti
Stm.
* 2. 5. 1897
† 6. 2. 1985
Vmo: Aliina o.s. Ruonakangas
Js: Kiestingin suunta

Erkkilä, Kalle
Stm.
* 30. 10. 1896
† 4. 8. 1983
Vmo: Jenni o.s. Iisakka
Vs: Rovaniemi, Lappeenranta
Ts: Hämeenlinna
Js: Vuokkiniemi

Erkkilä, Sakari Sylvester
Stm.
* 22. 1. 1907
† 19. 4. 1979
Vmo: Helmi Katariina o.s. Paju
Js.

Erkkilä, Juho Heikki
Stm.
* 26. 6. 1906
† 13. 4. 1973
Ts: JR 31, RP/2 kompp., Pion.P 34
Js: Kiestinki ja Uhtua

Erkkilä, Martti Ilmari
Stm.
* 16. 12. 1914
† 1. 3. 1988
Vmo: Saimi Juliaana o.s. Seppänen
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Karhumäki

Erkkilä, Santeri
Stm.
* 4. 7. 1900
† 1. 3. 1954
Vmo: Martta Sofia o.s. Jaakkola
Ts: Salla
Haavoittui: Salla, joutui vangiksi

Ervasti, Eino Jooseppi
Ylikers.
* 2. 8. 1919
Vmo: Mirja Maria o.s. Kampman
Ts: Vakinainen, JR 12
Js: JR 53/2, Kiestinki, Uhtua, Vuosalmi, Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilän suunta
Harrastukset: Kunnalliset luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 2, Sinen risti

Eskola, Martti Johannes
Alik.
* 3. 12. 1919
Vmo: Eeva Johanna o.s. Uusitalo
Js: Jr 10, Rs Psto 29 Etp, Ilomantsi, Rukajärvi, Muurmanninrata, Kuusiniemi, Paatero, Kontrosenvaara
Kunniamerkit: VM 2

Grekula, Lauri Johannes
Alikers.
* 28. 12. 1919
Vmo: Aino Irene o.s. Pelto
Ts, Js: Ryhmänjohtaja/tykkikomppania
Haavoittui: Maaselkä 1942
Harrastukset: Kunnalliset luottamustoimet, järjestötoiminta
Kunniamerkit: VM 1, VM 2, Kunnallisliiton ansiom.

Grönlund, Einari Aarnold
Ylikers.
* 18. 9. 1916
Vmo: Toini Maria o.s. Väänänen
Js: JR 53 Kiestingin suunta
Haavoittunut: Kiestinki 1941
Harrastukset: Kunnan uskottu mies
Kunniamerkit: VM 1, VM 2, VR 4, sotainvalidiliiton ansiomitali, seurakunnan ansiomitali

Grönlund o.s. Väänänen, Toini Lotta
* 2. 10. 1916
Pso: Einari Aarnold Lottana erilaisissa tehtävissä

Haipus, Aino Maria
Lotta
* 13. 1. 1926
Pso: Väinö Haipus
Mm. Karjankuljetus Kuusamosta Merijärvelle

Haipus, Eino Mikael
Luutn.
* 25. 9. 1915
Vmo: Aune Marjaana o.s. Huru
Ts: Kuhmo, Saunajärvi
Js: Uhtua, Kiestinki, Karjalan kannas
Haavoittunut Kivennapa 1944
Harrastukset: Yhteisöjen ja yhdistysten luottamus-
toimet
Kunniamerkit: VR 3, VR 4,
VM 1

Haipus, Kustaa
Tkm.
* 24. 10. 1897
† 26. 1. 1971
Vmo: Alma o.s. Mäkelä
Ts: Karjalan kannas
Js: Uhtuan pohjoispuoli
Harrastukset: Kunnanvaltuusto ja hallitus, sosiaali-
liittk.

Haipus, Kalle Heikki
Alikers.
* 1. 2. 1916
† 22. 7. 1977
Vmo: Elmi Orvokki o.s. Piltonen
Ts: Salla, Säkkijärvi
Js: Sohjana, Lohivaara, Uhtuan länsipuoli, Jyväskylä, Karjalan kannas, Viipurinlahti
Haavoittunut: 1941, 1942
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Haipus, Lauri Heikki
Stm.
* 14. 4. 1916
† 13. 7. 1984
Vmo: Helmi o.s. Kontio
Ts: Kuhmo
Js: Kananainen, Sohjana, Kokkosalmi, Kiestinki, Louhi, Kapustajoki, Kangasvaara, Korpilahti, Alasyväri
Ls: Kemin valtaus
Kunniamerkit: VM 2

Haipus o.s. Tuomaala,
Lyyli Maria
Lotta
* 27. 12. 1915
Pso: Vilho
Linnoitus-, muonitus-,
kanttiinilotta

Haipus, Vilho Armas
Korpr.
* 25. 12. 1917
Vmo: Lyyli Maria o.s. Tuomaala
Js: JR 11 Uhtuan suunta, Kiestinki
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä
Kunniamerkit: VM 2, VM 1

Haipus, Väinö
Vääpeli
* 18. 6. 1918
Vmo: Aino o.s. Kämäräinen
Ts: JR 64 Suomussalmi
Js: Sohjana, Kiestinki, Kapustajoki, Kangasvaara, Uhtuan länsipuoli, Karjalan kannas, Ihantala, Vuosalmi ym.
Harrastukset: Kunnanvaltuusto, Tirinkylänkoulun jtk.
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Haipus, Paavo Erkki
Korpr.
* 18. 5. 1915
† 13. 12. 1987
Vmo: Tyyne Elisabet o.s. Huttula
Ts: Taipale, Pyhäjärvi, Sortanlahti, Räisälä
Js: Jv kouluttaja
Harrastukset: Vaali-
ltk:n pj., sosiaali-
liittk., kunnanvaltuusto

Halkola, Arvo
Jääkäri
* 15. 5. 1925
† 30. 1. 1989
Vmo: Asta Elisabet o.s. Kokkonen
Js: Partiokoiraohjaaja
Harrastukset: Raken-
nusliittk.

Halkola, Erkki Kustaa
Alikers.
* 8. 1. 1922
Vmo: Impi Johanna o.s. Tornio
Js: JR 53 Louhensuunta, Kangasvaara, Korpilohko, Uhtuan suunta, Uhtuan länsipuoli, Karjalan kannas: Kuuterselkä, Kivennapa, Muolaa, Heinjoki
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä
Haav.: Kyyrylä 1944
Harrastukset: Kunnan luottamustoimet

Halkola, Oskari Johannes
Väapeli
* 9. 6. 1911
Vmo: Lyyli Katariina o.s. Koivisto
Ts, Js: Talous aliupseeri, komppanian väapeli, joukkueen varajohtaja
Haavoittunut: 1944 Rajajoki
Harrastukset: Kunnan luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Halkola, Verner
Kers.
* 26. 9. 1914
Vmo: lida Marja o.s. Sivonen
Ts: Kuhmo, Riihivaara
Js: Uhtua, Maaselänkannas
Ls: Pohjois-Suomi
Harrastukset: Kunnanvaltuusto ja hallitus ym. luottamustoimet

Hanhirova, Timo
Kers.
* 17. 4. 1922
Vmo: Inkeri o.s. Vähäkuopus
Js: 6/JR 33, Krivi, Hiisjärvi, Poventsa, Munjärvi, Kenjoki, Ravanmäki, Varpakylä, Vuontele, Ägläjärvi, Tolvajärvi, Lutikkavaara, Tavila
Harrastukset: Kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, lautakunnat
Kunniamerkit: VM 1, VM 2, Suomen Leijonan 1. luokan mitali
Muuttanut sotien jälkeen Kiiminkiin

Hansén-Haug, Björn
Osvald
Väapeli
* 11. 12. 1917
† 7. 2. 1974
Vmo: Else Annikki o.s. Kontio
Ts: KTR 1 Rautu, Leipäsuo, Kämärä, Pienpero, Lyykylä, Tali
Js: KTR 16 Sohjana, Kiestinki, Uhtuan suunta, Karjalan kannas
Ls: Tornio, Rovaniemi, Sinettä
Kunniamerkit: VR 4, VM 1, VM 2

Hansén-Haug, Else Annikki
Lotta
* 12. 11. 1921
Pso: Björn Osvald
Tehtävät: Muonituslotta, Virolahti, Karjalan kannas, Kemijärvi, Salla, Juntusranta, Luumäki, Taavetti

Heikkilä, Niilo Matias
Stm.
* 13. 2. 1908
† 26. 10. 1961
Vmo: Anna Maria o.s. Lämsä
Js: Kiestinki, Uhtua
Haavoittunut: 1941
Kunniamerkit: VM 2

Heikkilä, Eino Andreas
Stm.
* 13. 3. 1910
† 23. 4. 1975
Vmo: Helli Maria o.s. Leskelä
Ts, Js: Vartiotehtävissä vankileirillä
Harrastukset: Pakinoita

Heikkinen, Johan Filippus
Stm.
* 23. 10. 1907
† 21. 5. 1943
Ts: Karjalan kannas
Js: Syväri

Heikkinen, Setti Ruutrikki
Stm.
* 6. 8. 1912
† 23. 7. 1983
Vmo: Aura o.s. Pirttilahti
Ts: Karjalan kannas
Harrastukset: Yhdistystoiminta

Hekkala, Martti
Stm.
* 20. 1. 1917
Vmo: Nanni o.s. Karppinen
Ts: Suomussalmen suunta, Juntusranta
Js: Kiestingin ja Uhtuan suunta
Haavoittunut: Kiestingin suunnalla

Helanen, Kaarina Annikki Lotta
* 22. 6. 1925
Tehtävät: Muonituslotta Helsingin ilmansuojeluk:ssa 1942–43, toimistolotta Suomenlinnassa 1944
Muuttanut Kiiminkiin sodan jälkeen

Honkanen, Aarne Heikki
Stm.
* 27.4.1917, †7.8.1985
Ts
Js: Sohjana, Kiestinki, Kapustajoki

Honkanen, Martti Ilmari
Korpr.
* 21. 6. 1923
Vmo: Mirja o.s. Isokoski
Js.

Honkanen, Väinö Alfret
Stm.
* 14. 4. 1910
Vmo: Toini o.s. Savilaakso
Ts.
Js: JR 53 Sohjana, Kiestingin valt. taistelu, Kapustajoki
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä

Heikkinen, Väinö Heikki
Stm.
* 1. 11. 1901
Ts
Haavoittunut: Uhtua
Kunniamerkki: Sotavammaismerkki

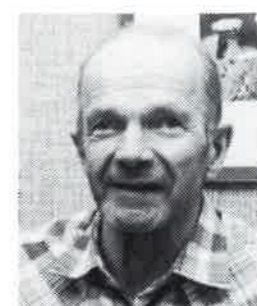
Hekkala, Oskar
Alikers.
* 15. 8. 1899
† 19. 5. 1972
Vmo: Martta Emilia o.s. Katiska
Ts, Js: Rautatiellä eri tehtävissä

Hiltula, Erkki Olavi
Stm.
* 12. 8. 1922
Vmo: Oili
Osoite: Australia

Honkanen, Eeli
Alikers.
* 6. 5. 1904
† 24. 9. 1971
Vmo: Hilja o.s. Leskelä
Ts: Kollaa
Haavoittunut: Kollaa
Harrastukset: Kunnanvaltuusto pj.

Honkanen, Matti Iivari
Korpr.
* 16. 7. 1916
Vmo: Aili o.s. Kaivosoja
Js: Uhtuan länsipuoli, Jyväskylä, Kivennapa, Muolaa
Ls: Tornio, Paakkola, Rovaniemi
Haavoittunut: 1944 Revonkylä

Huru, Alpo Kalevi
Korpr.
* 10. 9. 1922
Vmo: Mirja o.s. Katiska
Js: Kiestinki, Jelettijärvi,
Uhtuan länsipuoli, Kiven-
napa, Liikola, Kuuterselkä,
Suulajärvi, Muolaankan-
gas, Alanoskua. Pk-
ampuja, Kp-mies
Haavoittunut: 1944 Ala-
noskua
Harrastukset: Sotainvalidi-
toiminta
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Huru, Hannes Hemminki
Stm.
* 28. 10. 1906
† 12. 6. 1978
Vmo: Lempi Katariina o.s.
Halkola
Ts: Karjalan kannas
Js: Uhtua, Karjalan kan-
nas

Huttu, Kalle Armas
Stm.
* 8. 12. 1921
† 30. 4. 1972
Js: Kiestinki, Uhtuan
suunta, Karjalan kannas
Ls: Pohjois-Suomi

Huttu, Tyyne Annikki
Lotta
* 26. 3. 1921
Pso: Kalle Armas
Lottatöissä: Joensuu,
Ruskeala, Salmi

Huttula, Erkki Ilmari
Stm.
* 16. 1. 1926
Vmo: Annikki o.s. Iisakka
Js.

Huttula, Kalle Erkki
Korpr.
* 30. 1. 1907
Vmo: Irja o.s. Heinijärvi
Ts.
Js: JR 2 Uhtua
Ls: Tornio, Rovaniemi
Harrastukset: Kunnan ja
seurakunnan luottamus-
toimet

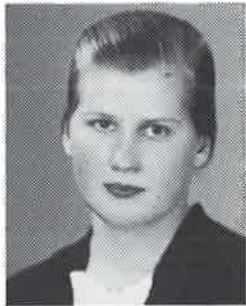
Huttula, Martti Johannes
(Janne)
Alik.
* 2. 1. 1909
Vmo: Anna Maria o.s.
Takkinen
Ts: Kuhmo
Js: 3/JR 53, 2/JR 32 Ka-
nanainen, Sohjana, Kok-
kosalmi, Kiestinki, Louhi,
Kapustajoki, Uhtuan p.p.,
Lintula, Kivennapa, Suu-
lajärvi, Muolaa, Heinjoki,
Noskua, Vuoksi
Ls: Tornio, Rovaniemi,
Kittilä

Huttula, Matti Aukusti
Korpr.
* 13. 7. 1905
† 19. 6. 1963
Vmo: Lyyli Elisabet o.s.
Runtti
Ts: ER.P. 21 Viipurinlahti
Js: JR 22 Tuulos, Syväri

Huttula, Niilo Olavi
Kers.
* 30. 7. 1914
† 1. 12. 1962
Vmo: Lea Pirkko o.s.
Pöllänen
Ts: Vuoksela, Naisniemi,
Vuosalmi
Js: Hiisjärvi, Karhumäki,
Mäntyselkä, Hyrylä,
Suojärvi, Vuontele, Äglä-
järvi, Tolvajärvi
Ls: Kuluntalahti, Sodanky-
lä
Harrastukset: Kunnanval-
tuusto, kunnalliset ja
seurakunnan luottamus-
tehtävät
Kunniamerkit: VM 2

Huttula, Toini Katariina
Lotta
* 31. 5. 1918
Tehtävät: Muonitus

Hälinen, Martti Aukusti
Stm.
* 4. 9. 1909
† 15. 3. 1956
Vmo: Kaisa Auroora ent.
Saranpää o.s. Laurila
Js: Äänisen suunta

Iisakka, Nestori
Ylikers.
* 23. 12. 1907
† 13. 7. 1987
Vmo: Laina Katariina o.s.
Pirttilahti
Ts: Kuhmo
Js: JR 53 Kiestinki, Karja-
lan kannas
Haavoittunut: 1941 Kan-
gasvaara
Harrastukset: Kunnalliset
luottamustehtävät, Sääs-
töpankin hallituksen ja
maamiesseuran puheen-
johtaja
Kunniamerkit: VM 1, SVR
I luokan mitali kultaristein,
useita eri yhteisöjen
ansiomerkkejä

Hälinen, Juho Hermann
Stm.
* 1. 3. 1913
† 1. 5. 1973
Ts., Js.

Hämäläinen, Viljo
* 9.8.1941 † 12.3.1979
Stm, Pk-ampuja
Vaimo: Asta oa. Halonen
Ts: Arttahuhta, Kollaanjo-
ki; Korpjärvi,
Js: Nurmitunturi, Tuore-
vaara, Tuntsajoki, Vaitojo-
ki, Vermajoki, Louhen
suunta, Lohivaara, Kiertin-
ki, Ahvenlahti, Maanselkä,
Ihantala
Ls: Pohjois-Suomi

Iisakka, Sulo Kaarlo
Korpr.
* 17. 3. 1924
Vmo: Aino Johanna o.s.
Koskela
Js: JR 11 Uhtuan länsi-
puoli, Karjalan kannas:
Kivennapa, Muolaa,
Heinjoki, Äyräpää, Vuo-
salmi
Kunniamerkit: VM 2

Isokanniainen, Jaakko
Kristian
Korpr.
* 12. 7. 1921
† 22. 9. 1987
Vmo: Esteri o.s. Nikkilä
Js: Sohjana, Kiestinki,
Louhen suunta, Uhtuan
länsipuoli, Maaselkä,
Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi,
Kittilä

Isola, Matti
Korpi.
* 1. 11. 1919
† 19. 10. 1986
Vmo: Annikki Katri o.s.
Räisänen
Js: Kiestingin suunta,
Louhi, Kangasvaara,
Uhtuansuunta, Metsäkylä,
Kivennapa, Muolaa,
Heinjoki, Noskua, Vuoksi,
Vuosalmi, Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi
Harrastukset: Vaaliltk.
Kunniamerkit: VM 2

Iisakka, Yrjö Antero
Alik.
* 28. 12. 1898
† 14. 10. 1972
Vmo: 1. Maria o.s. Heini-
joki, 2. Maria o.s. Rehu
Vs: Oulu
Ts: It Oulu
Js: Huoltotehtävät
Harrastukset: Kunnan- ja
kirkkovaltuusto

Isola o.s. Lehtola, Helli
Maria
Lotta
* 19. 5. 1921
Pso: Niilo Isola
Ts, Js: Oulun piirimielisai-
raalan sotilasosasto
Harrastukset: Koti- ja
maatalousnaiset, kylätoi-
minta

Isola, Niilo Ilmari
Alik.
* 6. 12. 1920
Vmo: Helli o.s. Lehtola
Js: JR 11 Vuokkiniemi,
Ponkalahti, Vuoninen,
Pistojoki, Korpivaara,
Tetrivaara, Uhtuan länsi-
puoli, Kivennapa, Heinjoki
Ls: Tornio
Harrastukset: Kunnalliset
luottamustehtävät

Jaakola, Juho Heikki
Alik.
* 26. 3. 1907
† 8. 7. 1962
Ts: Osallistunut
Js: Kiestinki

Jaara, Sulo Hemmi
Stm.
* 4. 5. 1924
† 15. 7. 1961
Vmo: Mirjami o.s. Halkola
Js: Uhtuan suunta, Kivijär-
vi, Tolvajärvi
Ls: Ristijärvi, Kemijärvi

Jauhiainen, Heikki Oskari
Akateemikko
* 31. 10. 1913
† 20. 1. 1990
Vmo: Kyllikki o.s. Hauta-
järvi
Ts: Kuhmo
Js.

Juntunen, Aarto Aatos
Antero
Stm.
* 6. 6. 1922
† 11. 1. 1979
Vmo: Kaarina Juntunen
Js: Oulu

Juntunen, Raimo Taimo
Antero
Korpr.
* 4. 7. 1923
Vmo: Helli Esteri o.s.
Juntunen
Js: Erilaisissa tehtävissä
useilla paikkakunnilla
Ls: Osallistunut
Harrastukset: Kirkkoval-
tuusto, diakoniatoimikunta

Isola, Viljami Aukusti
Stm.
* 27. 9. 1902
† 1987
Vmo: Pauliina o.s. Heikki-
nen ja Martta o.s. Tervola
Ts.
Js: JR 22 Syväri, Tuulos

Jaara, Nestori
Stm.
* 15. 9. 1899
† 26. 11. 1986
Js: JR 32 Uhtua

Jaara, Veikko Olavi
Stm.
* 27. 3. 1924
† 9. 8. 1947
Js: Uhtuan suunta

**Jokikokko, Artturi Johan-
nes**
Kers.
* 6. 7. 1908
Vmo: Vieno o.s. Aho
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Louhen
suunta, Kangasvaara
Harrastukset: Järjestötoi-
minta
Kunniamerkit: SVR ritari-
kunnan I luokan mitali
kultaristein

Juntunen, Kauno Väinö
Antero
Korpr.
* 14. 3. 1921
† 5. 9. 1984
Vmo: Kaija o.s. Hozvist
Js: JR 53 Uhtua, Kiestinki
Harrastukset: Viilutaulujen
teko näyttelyineen

Järvelä, Nestori
Alik.
* 14. 5. 1914
Vmo: Hilja o.s. Vesa
Ts: Pr W Kuhmo
Js: Esik.K/III AKE Kiestin-
ki
Haavoittunut: 1941 Kies-
tinki

Katiska, Jaakko
Stm.
* 9. 3. 1907
† 26. 2. 1977
Vmo: Lyyli o.s. Saarijärvi
Js: JR 11 Heinjoki, Vuosalmi, Ihantala
Ls: Tornio

Kaattari, Kaarlo livari
Stm.
* 31. 1. 1920
† 5. 3. 1970
Vmo: Eeva o.s. Juusola

Kaattari, Väinö Johannes
Korpr.
* 28. 6. 1917
† 11. 6. 1989
Vmo: Ilma o.s. Putkonen
Ts: Karjalan kannas
Js: Rukajärven suunta
Haavoittunut: Karjalan kannas 1940

Kanninen, Aatu Johannes
Alik.
* 7. 2. 1909
† 16. 10. 1985
Vmo: Annu o.s. Haipus
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Uhtua, Karjalan kannas
Ls: Tornio
Haavoittunut: 1941 Kiestinki
Kunniamerkit: VM 1

Kannainen, Juhani
Stm.
* 13. 9. 1905
† 20. 4. 1977
Vmo: Helvi Maria o.s. Jämsä
Ts: ErP 21 Viipurin lahti, Uuras, Tervajoki
Js: Oulu, Tervola

Karhatsu, Juho
Stm
s. 8. 1. 1904
Vmo: Matleena os. Harjunsalo
Ts: RT 3, a. Vark11 ja Mantsin linnake
Js: Alakurtti ja Karjalan kannas
Ls: Rovaniemi
Haav: 1944 Rovaniemi
Harrastukset: kansakoulun johtokunta, Säästöpankin johtokunta.

Kaattari, Ilma Valpuri
Lotta
* 1. 5. 1919
† 28. 6. 1970
Pso: Väinö Kaattari
Js: Karhumäen suunnalla
Kunniamerkit: VM 2

Kaattari, Rauha Margareta
Lääkintälotta
* 25. 1. 1922
Js: Sotas 32/I os 8 E
Kunnimerkit: VM 2 punaisen ristin kera

Kampman, Juho
Stm.
* 7. 5. 1899
† 30. 8. 1982
Vmo: Martta o.s. Laurila
Ts: Oulu
Js: Uhtua

Kanninen, Ahti Ilmari
Tkm.
* 22. 12. 1915
† 28. 12. 1987
Vmo: Laura o.s. Niemelä
Js: 17 A.vark. 32 SotaS, Rask.ItK, 101 Rask.It. ptr Kiestingin suunta, Helsingin It

Kanninen, Niilo
* 8. 10. 1908
† 28. 4. 1986
Js: Uhtua, Karjalan kannas
Ls.
Harrastukset: Nuorisoseuratoiminta

Karhatsu, Vihtori
Kers.

* 22. 3. 1918

Ts: Pitkäranta

Js: LPsto 6, KTR 16

Kiestinki, Uhtua, Karjalan kannas

Ls: Tornio

Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Karjalainen, Eeli Aleksanteri

Rajavartiosotilas

* 7. 8. 1889

† 20. 3. 1984

Vmo: Miina o.s. Honkanen

Vs: Tornio 1918

Karjalainen, Matti Andreas

Jääkäri

* 12. 4. 1918

Vmo: Bertta Inkeri o.s.

Koret

Ts: JP 3, KevOs 9 Suomussalmi, Kuhmo

Js: Uhtua länsipuoli, Kiestinki, Karjalan kannas

Ls: Tornio, Tervola ja

Rovaniemi

Haavoittunut: 16. 10. 1944

Rovaniemi

Kunniamerkit: VM 1, VM 2 ja Kainuun risti

Karjalainen, Ruusa Johanna

Lotta

* 2. 10. 1918

Js: Siirtoväen muonitus

Harrastukset: Kuorotoiminta ja siihen liittyvät luottamustehtävät

Kunniamerkit: Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan I luok. mitali, VM 2

Karjalainen, Sanni Laina Lotta

* 1. 6. 1914

Ts: Tyttöryhmän johtajana osallistunut Vihdissä

sotasairaalan toimintaan ja avustanut evakoidun karjan kuljetuksessa

Nummelan asemalta sijoituspaikkaansa

Js: 1941–1943 naisten vapaaehtoisen työpalveluleirin johtajana,

1944–1945 Lapin Asevelipiirin naissihteeri

Harrastukset: SPR:n Lapin piirin työssä kveekareiden avustustoiminnassa

1945–1946, Oulun kaupunginvaltuuston jäsen,

Oulun tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoneuvoston ja -valtuuston jäsen

Kunniamerkit: SLR I lk:n RM, Sosiaaliturvan Keskusliiton hopeinen ansiomerkki, Kansainvälisen

Lastenvuoden mitali

Karjalainen, Simo Korpr.

* 1. 12. 1920

Ts: Linnoitustyöt

Js: 1. K/Er os Pennanen, Luton suunta

Ls: Kemi

Haavoittunut: 31. 7. 1941

Luton suunta

Kunniamerkit: VM 2 ja

sotainvalidien merkki

Karjalainen, Toivo Joo-seppi

Yliitn.

* 20. 12. 1917

Ts: Jouk.joht. JR 53

Haavt: 1940 Karisalmi

Harrastukset: Kunnanvaltuusto ja kunnanhallitus, seuratoiminta

Kunniamerkit: VM 2, VR 4 ja VR 4 tlk

Js: Joukkueenjohta

ja JR 53

Karjalainen, Veikko Eerik Korpr.

* 2. 4. 1918

Ts: JR 64 Suomussalmi ja Pitkäranta

Js: LTPsto 6 Kananainen, Sohjana, Korpilahti, Uhtua, Lintula, Kivennapa,

Muolaa, Heinjoki, Noskua, Ihantala

Ls: Tornio, Rovaniemi,

Kittilä

Haavoittunut: 1940 Pitkäranta

Katiska, Aarto Armas Stm.

* 3. 6. 1914

† 29. 9. 1974

Vmo: Taimi o.s. Mikkonen

Js: Vuosalmi, Syväri

Katiska, Antti Leonard
Stm.
* 12. 11. 1911
† 21. 7. 1968
Vmo: Henni o.s. Runtti

Katiska, Kauko
Korpr.
* 10. 4. 1919
Vmo: Lempi o.s. Pyykkö-
nen
Js: JR 53 Pinkosalmi,
Lohivaara, Uhtua

Katiska, Niilo Heikki
Stm.
* 25. 1. 1908
† 19. 2. 1962
Vmo: Taimi o.s. Kontio
Js: Työpalvelu etulinjassa

Kauppi, Matti Aukusti
Stm.
* 20. 6. 1924
† 17. 3. 1947
Js: Uhtuan länsipuoli
Harrastukset: Kiimingin
suojeluskunta

Kauppila, Eino Kaarlo
Alik.
* 18. 4. 1915
† 3. 3. 1976
Ts: JR 25, Kuhmo
Js: JR 25, Kev.Psto 18

Kauppila, Paavo Ilmari
Korpr.
* 3. 7. 1924
† 21. 8. 1989
Vmo: Airi o.s. Ulander
Ls: Osallistunut

Katiska, Kalle Eenokki
Stm.
* 1. 9. 1905
† 9. 2. 1961
Vmo: Lyyti o.s. Vesa
Ts: JR 25, Kuhmo
Js: JR 53, Kiestinki,
Kananainen, Sohjana,
Kokkisalmi, Kangasvaara,
Uhtua

Katiska, Martti Johannes
Korpr.
* 7. 11. 1917
† 19. 12. 1977
Vmo: Liisa Kaisa o.s.
Puitti
Ts: Osallistunut
Js: Kiestinki, Uhtua

Kauppi, Kaarlo Jaakko
Jääkäri
* 3. 3. 1926
† 13. 12. 1985
Js: lt. joukot Laatokan
Karjalassa

Kauppi, Niilo Johannes
Korpr.
* 19. 11. 1922
Vmo: Hilda o.s. Kanniai-
nen
Js: Valkeasaari, Rajajoki,
Uusikirkko
Haavoittunut: 1944 Uusi-
kirkko
Kunniamerkit: VM 2

Kauppila, Esko Johannes
Korpr.
* 15. 10. 1919
Vmo: Raakel o.s. Hansen-
Haug
Js: JR 53 Sohjana, Kok-
kosalmi, Kiestinki, Kapus-
taoja, Louhi, Kangasvaa-
ra, Uhtua, Kuuterselkä,
Kivennapa, Muolaa,
Heinjoki, Noskua, Vuoksi,
Ihantala

Kauppila, Rauha Aino
os. Kynsilehto
Lotta
* 19. 9. 1914
Pso: Mauno Johannes
Kauppila
Sotien aikana osallistunut
lottatyöhön
Harrastukset: Käsi- ja
kotitaloustyöt

Kauppila, Valtteri Johannes
Korpr.
* 29. 1. 1924
Js: ErP 15, JR 2, Pitkäranta, Lemetti
Ls: Rovaniemi

Kauppila, Yrjö
Korpr.
* 30. 5. 1907
† 26. 3. 1976
Vmo: Hilja o.s. Niemelä
Ts: Suomussalmi, Raateen suunta
Js: Kiestinki, Uhtua
Harrastukset: Kunnanvaltuutettu

Kivistö, Toivo Olavi
Tykkimies
* 3. 7. 1914
† 21. 7. 1988
Vmo: Elli o.s. Törmälä
Ts: Suomussalmi, Raate
Js: Kiestinki, Uhtua

Kauppila, Veikko Johannes
Jääkäri
* 22. 7. 1925
† 13. 6. 1985
Vmo: Hellevi o.s. Ruonakangas
Js: Nostomies

Kierikki, Martti Jaakko
Korpr.
* 20. 3. 1917
Ts: Suomussalmi

Kokkarinen, Erkki
Stm.
* 28. 5. 1922
† 8. 8. 1981
Js: JR 53 Louhi, Kangasvaara, Uhtua

Koistinaho, Väinö
Ylivääpeli
* 27. 9. 1917
Vmo: Elle Sofia o.s. Viik
Ts: Suomussalmi, Raate, Kuhmo
Js: Uhtua, Kannas, Muolaa, Heinjoki, Noskua, Vuoksen lohko
Ls: Tornio, Kemi, Rovaniemi, Kittilä
Harrastukset: Majoituslautakunta, palolautakunta, vaalilautakunta, Kiimingin kunnan väestösuojelupäällikkö 1975–1982
Kunniamerkit: VM 1, Rautaristi 2, Kainuun risti, Suomen valkoisen ruusun I lk:n mitali kultaristein, Väestönsuojelun II lk:n ansiomitali

Koivisto, Tauno Vilho
Korpr.
* 1. 5. 1924
Js: Uhtuan länsipuoli, Kuuterselkä, Kivennapa, Muolaa, Heinjoki, Noskua, Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä, Muonio

Kokko, Tauno Johannes
Korpr.
* 9. 7. 1923
Vmo: Aino Elisabeth o.s. Tiitto
Js: JR 49 Karjalan kannas, Valkjärvi, Oravaniemi, Äyräpää, Vuosalmi
Harrastukset: Kunnan ja seurakunnan luottamustoimet, herastuomari
Kunniamerkit: VM 1 ja VM 2

Kokko, Aarne Olavi
Alik.
* 30. 12. 1917
Vmo: Kerttu Liisa o.s. Hämäläinen
Ts: Rautu
Js: PsD Lagus, Syväri, Äänislinna, Viipuri, Juustila, Ihantala
Ls: Oulu, Pudasjärvi, Ranua, Rovaniemi, Sodankylä, Ivalo, Inari
Kunniamerkit VM 1 ja VM 2

Kontio, Lauri
Jääkäri
* 18. 9. 1924
Vmo: Anna o.s. Loukunen
Js: 14 D

Kontio, Aarne Einari
Alikers.
* 13. 8. 1920
Vmo: Aune o.s. Mettovaara
Js: JR 12 Kirakkalampi, Polkuvaara, Kieristelemaavaara, Nenäpalo, Uulantoivaara, Ala-Vilmajoki, Kiestinki, Lohivaara, Lakijärvi, Jelettijärvi, Ahvenlahti, Vienankanaava, Hiisjärvi, Ihantala
Ls: Ranua, Rovaniemi, Sodankylä, Sattanen
Haavoittunut: Uulantoivaara 1941
Harrastukset: Kunnan työlautakunta, verolautakunta, asutuslautakunta
Kunniamerkit: VM 2

Kontio, Eino Eerikki
Stm.
* 29. 1. 1923
† 6. 2. 1980
Js: Vuontele
Sotavankina 7. 10. 1944–12. 6. 1945

Kontio, Väinö
Stm.
* 22. 12. 1908
† 21. 1. 1987
Vmo: Aino Esteri o.s. Saarela
Js: Harlu

Kontio, Martti
Kers.
* 19. 6. 1915
† 10. 7. 1984
Vmo: Saimi o.s. Tervola
Ts: Suomussalmi, Raate, Kuhmo
Js: Kiestinki, Uhtua

Koskela o.s. Karvonen,
Anna-Liisa
Lotta
* 12. 8. 1922
Pso: Vilho Armas Koskela
Sodissa ilmavalvonta-, muonitus- ja lääkintälotta

Koskela, Heimo Onni
Väepeli
* 10. 3. 1913
Vmo: Laura o.s. Putkonen
Js: Uhtua, Kiestinki, Vuokkiniemi, Jelettijärvi
Kunniamerkit: VM 2

Koskela, Vilho Armas
Yliluutnantti
* 6. 6. 1915
Vmo: Anna-Liisa o.s. Karvonen
Ts: JR 65 Salmi, Pitkäranta, Syskyjärvi, Lemettijärvi
Js: JR 53, JR 7 Uhtua, Rajajoki, Vammelsuu, Kuuterselkä, Ohdan lohko, Viipurinlahti
Harrastukset: Kunnallisia ja valtakunnallisia luottamustoimia (kunnallisneuvos)
Kunniamerkit: Suomen leijonan ritarikunnan ansioristi, VR 4, VM 1 ja VM 2

Koskela, Jaakko
Stm.
* 7. 11. 1916
† 24. 2. 1943
Ts., Js.

Kuivamäki, Matti Edvard
Sotilasvirkamies
* 2.4.1902,
† 21.6.1956
Vmo: Aini Liisa o.s. Hannila
Vs: Lempäälä, Lahti, Tampere
Viron vs 1919: Pohjan Poikain rykmentti
Js: Karjalan kannas, Paatene
Harrastukset: kunnan valt. puheenjoht. kirkkon. jäsen, Muut kunnan ja serak. luottamust.
Kunniamerkit: Vm 2, SRV m.l.s.k., Vs.mm.r.k., Tamp.vall.mm., Heimo.r, Eestin vapauss. mm, Latvian vapauss. mm.

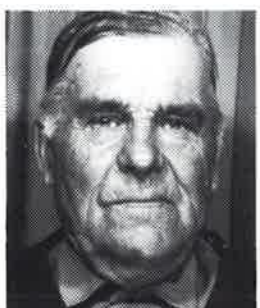
Koskela, Kalle
Stm.
* 3. 8. 1912
Js: Kananainen, Viipuri
(vankileirinvartija)

Kujala, Erkki Nikolai
Stm.
* 27. 11. 1900
† 26. 10. 1962
Vmo: Anna Reeta o.s. Tiri
Js: JR 53 Kiestinki, Uhtua
Harrastukset: Kunnanvaltuusto

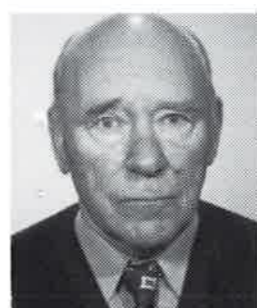
Kujala, Martti Eino
Stm.
* 27. 8. 1904
† 25. 3. 1984
Vmo: Helli Sofia o.s. Haipus
Ts: JR 25
Js: 11, JR 45 Vasovaara, Latvajärvi, Pankalahti, Oinassalmi, Vuonninen, Pistojoiki, Uhtua, Katitsanlampi, Kuuterselkä, Harrastukset: Nuorisoseuratoiminta, maamiesseuratoiminta

Kujala, Antti
Stm.
* 1. 7. 1902
† 26. 7. 1986
Vmo: Helka Emilia o.s. Tiri
Ts: Savukoski, Pelkosenniemi, Saija
Js: Raate, Uhtua

Kujala, Helli Sofia
Lotta
* 10. 6. 1916
Sodissa lottatoiminnassa kotirintamalla

Kuosmanen, Veikko
Fredrik
Kers.
* 16. 9. 1911
Vmo: Aune Raakel o.s. Lehto
Ts: Ruhtinaanmäki, Lavajärvi, Saarijärvi, Koivuselkä, Koirinoja, Pitkäjärvi, Pitkäranta
Js: Uhtua, Karjalan kan.
Kunniamerkit: VM 2

Kurvinen, Arvid Juhani
Stm.
* 22. 4. 1906
† 19. 10. 1981
Vmo: Briitta Kaisa o.s. Isola
Js: Koulutuskeskus

Kynsilehto, Kerttu Lahja
Lotta
* 16. 2. 1920
Pso: Matti
Sotien aikana osallistunut ilmavalvontatehtäviin ja muonitustöihin

Laurila, Eino Heikki
* 29. 7. 1910
Kadonnut sodassa

Kärenaho o.s. Lehmikangas, Vieno Martta
Lotta
* 7. 1. 1918
Sotien aikana osallistunut ilmavalvontatehtäviin ja muonitustyöhön

Laurila, Aarne Johannes
* 16. 5. 1920
† 3. 9. 1983

Laurila, Kaarlo Henrik
Stm.
* 29. 7. 1915
Vmo: Meimi Aino o.s. Paso
Js: JR 11 Uhtua, Kiestinki, Ahvenlahti, Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä
Haavoittunut: Uhtua 1941 ja Vuosalmi 1944
Kunniamerkit: VM 1 ja VM 2

Laurila, Kalle
Stm.
* 11. 1. 1922
Vmo: Else o.s. Jämsä
Js: JR 11
Haavoittunut: Karjalan kannas 1944

Lehmikangas, Paavo
Alikersantti
* 16. 2. 1917
Vmo: Terttu o.s. Mustonen
Js: Uhtua, Karjalan kannas

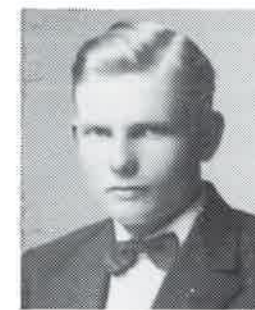
Lehto, Jalmari Kalle
Heikki
Korpr.
* 7. 6. 1907
Vmo: Martta Maria o.s. Karjalainen
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Uhtua, Karjalan kannas
Ls: Tornio
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Lehto, Kalle Adolf
Stm.
* 18. 4. 1906
† 14. 10. 1988
Vmo: Irja o.s. Vilppola
Ts: VP 11 Rovaniemi
Js: Pitkäranta

Lehto, Martti Johannes
Korpr.
* 13. 5. 1909
Vmo: Tyyne Elisabeth o.s. Kokko
Ts: Kuhmo
Js: Vasovaara, Latvajärvi, Vuokkiniemi, Ponkalahti, Vuoninen, Pistojoiki, Korpivaara, Tetrivaara, Kiestinki, Kivennapa, Muolaa, Vuosalmi, Norkua, Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä

Lehtola, Jaakko
Korpr.
* 14. 12. 1907
Js: JR 53 Kiestinki, Uhtua, Karjalan kannas
Harrastukset: Sosiaalilautakunta ja osuuspankkitoimikunta
Kunniamerkit: VM 1 kultaristein

Laurila, Kalle Heikki
Korpr.
* 4. 12. 1922
Vmo: Hilja Emilia o.s. Pöyskö
Js: JR 53 Louhen suunta, Kangasvaara, Uhtuan suunta, Vuoksen lohko
Ls: Rovaniemi, Kittilä
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Lehmikangas, Paavo
Ilmari
Korpr.
* 13. 4. 1923
† 9. 2. 1972
Vmo: Laina Sofia o.s. Liikanen
Js: JR 11 Uhtua, Jyväskylä, Hiirelä, Rannankylä, Metsäkylä, Kivennapa, Heinjoki, Vuoksela,
Ls: Tornio, Rovaniemi

Lehto, Juho Arttu
Korpr.
* 26. 7. 1904
† 15. 10. 1983
Vmo: 1. Martta o.s. Rajavaara, 2. Kaisa o.s. Pohjola
Ts: Suomussalmi, Kuhmo
Js: Kiestinki, Uhtua

Lehto, Kalle Heikki
Korpr.
* 7. 6. 1907
Vmo: Martta Maria o.s. Karjalainen
Ts: Suomussalmi, Kuhmo
Js: Sohjana, Kiestinki, Louhi, Karjalan kannas
Kunniamerkit: VM 2

Lehto, Matti Aleksanteri
Stm.
* 13. 9. 1902
† 12. 4. 1961
Vmo: Liisa o.s. Tikka
Ts: JR 40 Pelkosenniemi, Savukoski, Salla, Säkkijärvi

Leinonen, Lassi Herman
* 10. 8. 1911
† 1951
Vmo: Helli o.s. Säkkinen
Ts: Osallistunut
Haavoittunut: 1943
Kunniamerkit: VM 2

Leiviskä, Väinö Johannes
Stm.
* 27. 2. 1908
Vmo: Saimi Maria o.s.
Kontio
Js: JR 11 ja JR 38 Uhtua
Harrastukset: Kunnalliset
luottamustehtävät

Leppälä, Väinö Jalmari
Korpr.
* 11. 11. 1901
† 7. 10. 1971
Vmo: Martta o.s. Mikko-
nen
Ts: JR 25 Kuhmo
Js: JR 53 Kiestinki
Harrastukset: Pankin
luottamustoimet

Liipo, Viljo Allan
Ylikers.
* 7. 4. 1923
Vmo: Toini Maria o.s.
Hällilä
Js: Saksan itärintamalla
SS-joukoissa, osallistunut
myös Suomen rintaman
sotaan
Haavoittunut: Miilusjoki
tammikuu 1942
Kunniamerkit: Haavoittu-
mismitali (saksalainen),
Pantti-Pataljoonan Risti

Leppälä, Alpo
Alik.
* 19. 3. 1924
Vmo: Kirsti o.s. Eskola
Js: Krhj/1/JR 53 Uhtuan
suunnalla. Isä Väinön
kanssa yhtä aikaa 1942
Haavoittunut: Röhöntien
suunnalla
Harrastukset: Sotainvali-
diilitto ja veteraanijärjestö
Kunniamerkit: VM 2

Liikanen, Rauni
Stm.
* 15. 7. 1924
† 8. 9. 1966
Vmo: Vieno o.s. Halonen
Js: JR 53 Uhtua

Lotvonen, Aappo
Stm.
* 17. 6. 1894
† 6. 3. 1978
Vmo: Fanny o.s. Laurila
Vs: Lempäälä, Tampere
Haavoittunut: Tampere
Kunniamerkit: Sininen risti
1967

Lunki, Erkki Albert
Korpr.
* 15. 7. 1913
† 17. 7. 1986
Vmo: Taimi Johanna o.s.
Kanniainen
Js: Kiestinki, Uhtua,
Karjalan kannas

Luukkonen, Kauko
Stm.
* 27. 12. 1926
† 14. 7. 1952
Ls: Osallistunut

Luukkonen, Paavo
Stm.
* 18. 9. 1924
† 3. 8. 1977
Js: Uhtua
Haavoittunut: Kaksi kertaa

Luukkonen, Kalle
Nostomies
* 6. 3. 1916
† 5. 1. 1953
Ts: Työvelvollinen
Js: Työvelvollinen

Luukkonen, Lauri
Alikers.
* 20. 11. 1912
† 15. 1. 1982
Ts: Karjalan kannas,
Uuras
Js: Vartiomies
Haavoittunut: Talvisota

Luukkonen o.s. Haapala,
Terttu Orvokki
Lotta
* 21. 3. 1923
Pso: Vilho
Ts: Muonitustehtävät
Js: Sotasairaala 32
Kunniamerkit: Sininen
risti, Suomen valkoisen
ruusun ritarikunnan 2-
luokan mitali, Lotta Svärd
-ansiomitali

Luukkonen, Vilho Jaakko
Korpr.
* 7. 2. 1920
Vmo: Terttu o.s. Haapala
Ts: Sotapoliisi Suomussalmi
Js: JR 53 Karjalan kannas, Kivennapa, Muolaa, Heinjoki, Noskua, Vakkila
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä
Kunniamerkit: Kainuun risti, Lapin solki, Kannaksen risti

Manninen, Viljo Armas
Stm.
* 13. 1. 1921
Js: JR 11 ja JR 53 Uhtua
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä
Haavoittunut: Uhtua 1942
Harrastukset: Kunnalliset luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 1 ja VM 2

Mettovaara, Eeli Heikki
Vääpeli
* 4. 5. 1914
† 22. 4. 1985
Vmo: Rauha o.s. Tuohimaa
Ts: JR 65 Suomussalmi, Kuhmo
Js: JR 11 ja JR 24 Latvajärvi, Vuokkiniemi, Vuoninen, Pistojoensuu, Vaarala
Ls: Tornio, Rovaniemi

Malmihuhta, Olavi Iisakki
Korpr.
* 4. 6. 1924
Js: Uhtua, Kannas
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä
Muuttanut Kiiminkiin sodan jälkeen

Markusbacka, Kaarlo Oskari
Korpr.
* 1. 12. 1921
Vmo: Aune Maria o.s. Fält
Js: JR 45 Maaselkä, Syväri

Mettovaara o.s. Veteläinen, Helli Susanna
Lotta
* 8. 2. 1914
Pso: Kalle
Js: Huoltotehtävät

Mettovaara, Jaakko
Stm.
* 12. 5. 1920
† 11. 2. 1989
Vmo: Marjatta o.s. Nevalainen
Js: Kirakkalampi, Polkuvaara, Nenäpalo, Alakurtti, Louhen suunta, Lohivaara, Lohijärvi

Mettovaara, Kalle Eerikki
Korpr.
* 21. 2. 1917
Vmo: Helli Susanna o.s. Veteläinen
Js: Sallan suunta, Syväri, Saarimäki, Vitele, Rajaselkä, Kaukojärvi, Haukiselkä, Likolampi, Uuksujoki, Pitkäranta, Syskyjärvi
Ls: Kemi

Miesmaa, Simo Reijo
Kers.
* 30. 9. 1925
Vmo: Aino Sofia o.s. Kerttula
Js: Valkeasaari, Aleksandrouska, Kausamo, Tali, Ihantala, Noskua, Harrast: Kunnan ja seurak. luottamusteht. järjestötoiminta
Kunniamerkit: VM 2, Suomen Urheilun pronssinen ansiomitali
Muuttanut Kiiminkiin sotien jälkeen

Mikkonen, Aappo
Alikers.
* 17. 7. 1911
† 9. 3. 1973
Vmo: Aini Irja o.s. Lehtola
Ts: Laatokan koillispuoli
Js: KvOs 3, 15 Pr Salla, Ala-Vilmajoki, Syväri
Ls: Kemi, Rovaniemi, Sodankylä
Harrastukset: Kunnalliset luottamustoimet

Mikkonen, Antti Pietari
Korpr.
* 13. 11. 1909
† 5. 4. 1987
Vmo: Rauha o.s. Seppälä
Ts: Suomussalmi, Raate, Kuhmo
Js: Uhtua, Karjalan kannas, Noskua
Ls: Osallistunut
Haavoittunut: 1941 Kapustajoki
Kunniamerkit: VM 2

Mikkonen, Eeli Pekka
Korpr.
* 25. 12. 1920
† 9. 2. 1985
Vmo: Toini Sofia o.s.
Hanhela
Ts: Työvelvollinen
Js: 12 Pr ja Jr 33

Mikkonen, Jaakko
† ennen talvisotaa
Osallistunut Karjalan
retkeen vapaussodan
jälkeen
Harrastukset: Kiimingin
suojeluskunta

Mikkonen, Martti Henrik
Korpr.
* 12. 6. 1917
† 6. 11. 1970
Vmo: Jenni o.s. Koskela
Js: Salla, Poventsa,
Äänisenniemi
Ls: Osallistunut
Harrastukset: Metsästys

Niemelä, Huugo
Stm.
* 3. 6. 1899
† 8. 4. 1949
Vmo: Hilja o.s. Tuohimaa
Ts: Osallistunut
Js: Sallan suunta

Niskanen, Paavo Viljo
Korpr.
* 25. 1. 1923
Vmo: Fanni Margareta
o.s. Siltakoski
Js: Osallistunut
Ls: Tornio
Haavoittunut: 1944 Tornio
Harrastukset: Järjestötoi-
minta
Kunniamerkit: Sotainvali-
dien veljesliiton ansio-
merkki

Nyman, Martti Alfred
Stm.
* 2. 12. 1912
† 16. 4. 1979
Vmo: Toini o.s. Raappana
Ts: Osallistunut
Js: Osallistunut

Mikkonen, Heikki
Stm.
* 28. 11. 1907
† 13. 12. 1975
Vmo: Maria Josefiina o.s.
Kaattari
Ts: Osallistunut
Js: Osallistunut

Mikkonen, Kalle
Stm.
* 11. 10. 1903
Kuollut
Vmo: Martta o.s. Timonen
Ts: Suomussalmi, Raate

**Myllykangas, Otto Alek-
santeri**
Stm.
* 29. 9. 1916
Vmo: Anna Katri o.s.
Lapinlampi
Ts: Karjalan kannas
Js: Osallistunut
Haavoittunut: 1939 Karja-
lan kannas

Nyman, Eino Aleksanteri
Stm.
* 20. 11. 1926
Vmo: Toini Katariina o.s.
Tuohino
Js: Nostomiespalvelu
Harrastukset: Sotavete-
raanitoiminta ja kalastus

Oijusluoma, Kalle Kustaa
Korpr.
* 5. 3. 1906
† 14. 9. 1986
Vmo: Aili o.s. Runtti
Ts: Kivääri- ja pikakivääri-
mies
Harrastukset: Kunnanval-
tuutettu, kunnan luotta-
mustoimet

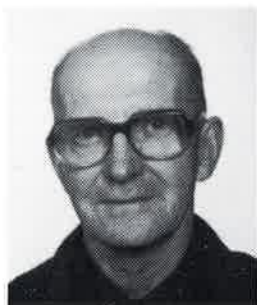
Ojala, Hugo Anselmi
Ylikers.
* 6. 11. 1920
Vmo: Toini Brita o.s. Siira
Js, Ls: Joukkueen varajohtaja
Haavoittunut: 1941 Karjalan kannas
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Parkkinen, Yrjö Einari
Korppi.
* 18. 1. 1916
† 30. 8. 1989
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Louhen suunta, Uhtuan suunta, Karjalan kannas: Kivennapa, Muolaa, Heinjoki, Noskua, Vuoksen lohko, Kuparsaari, Vuosalmi, Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä
Kunniamerkit: VM 2

Paso, Heikki
Stm.
* 9. 1. 1917

Paju, Kalle Johannes
Stm.
* 24. 6. 1914
Vmo: Anna Maija o.s. Laine
Ts: Kuhmo
Js: Uhtuan suunta

Paju, Reino Aleksanteri
Kersä.
* 14. 9. 1914
Vmo: Lempi o.s. Halkola
Ts: Uuras, Turkinosaari
Js: Uhtua, Kivennapa, Muolaa, Heinjoki, Summa, Noskua, Vuosalmi
Ls:
Haavoittunut: 1940 Turkinosaari
Harrastukset: Kunnan ja seurak. luottamustehtävät

Paso, Kalle Aleksanteri
(Santeri)
* 17. 6. 1914
† 4. 7. 1941

Paso, Pekka Johannes
* 7. 7. 1923
† 10. 10. 1988
Vmo: Aune Esteri o.s. Tikka

Pekkala, Esko
Korppi.
* 4. 1. 1919
Vmo: Mirja o.s. Mäkelä
Js: Tykistö

Pelkonen, Aarne
Kersä.
* 17. 4. 1924
Vmo: Airi o.s. Pöllänen
Js: Täyd. P 13, 6/3 Prikaati (Sin. prikaati), Rajavartiosto 5
Harrastukset: Kiimingin kunnanvalt. puh.johtaja, kunnanhallitus, eri kuntien luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 2

Peitsilä o.s. Paatero, Maija
Aulikki
Sair.hoit.
* 21. 9. 1911
Pso: Tauno
Ts: Kuusankosken kenttä-sairaala
Js: Savitaipaleen kenttä-sairaala
Muuttanut Kiiminkiin sodan jälkeen

Pelkonen, Antti
Stm.
* 15. 12. 1910
Ts: Suomussalmi
Js: Kiestinki, Karjalan kannas

Piltonen, Eemeli Johannes
Stm.
* 9. 6. 1895
† 8. 4. 1980
Vmo: Martta Helena

Piltonen, Jaakko Matti
Korpr.
* 22. 1. 1925
† 25. 10. 1985
Vmo: Vieno o.s. Laurila
Js: Tolvajärvi

Pitkäaho, Heikki Valtter
Stm.
* 8. 8. 1920
Vmo: Helvi o.s. Berg

Pitkäaho, Kustaa Vihtori
Korpr.
* 18. 2. 1916
† 5. 7. 1987
Vmo: Lempi Maria o.s. Nissi
Ts: Kuhmo
Js: Uhtuan suunta, Savukosken suunta
Ls: Kemi, Ivalo

Polojärvi, Erkki Johannes
Stm.
* 17. 5. 1922
Vmo: Maija-Liisa o.s. Raappana
Js: Karhumäen suunta, Karjalan kannas
Harrastukset: Pankin hallitus, järjestötoiminta, kunnan vaaliltk.
Kunniamerkit: Tarkkuusammuntamitali

Polojärvi, Paavo Aleksanteri
Stm.
* 23. 12. 1917
† 23. 2. 1984
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki
Ls: Oulun IT-patteristo
Haavoittunut: Kiestinki Pistojoki
Harrastukset: Kunnan luottamustehtävät

Polojärvi, Pentti Kalevi
Korpr.
* 2. 5. 1924
† 17. 2. 1975
Vmo: Helmi Maria o.s. Kaattari
Js: Uhtuan länsipuoli, Kivennapa, Muolaa, Heinjoki, Noskua, Vuoksenlohko, Ihantala
Ls: Tornio, Kemi, Rovaniemi, Kittilä
Harrastukset: Kunnan luottamustehtävät

Piltonen, Kalle Abram
Stm.
* 7. 11. 1907
† 1. 11. 1981
Vmo: Anna Vilhelmiina o.s. Kujala
Ts: Kuhmo
Js: Vasovaara, Uhtuan suunta, Karjalan kannas

Pitkäaho, Kalle Johannes
Stm.
* 17. 11. 1905
Kuollut
Vmo: Lempi Auroora o.s. Lehmikangas
Js: Vuokkiniemi, Juntusranta, Vasovaara, Latvajärvi, Paahkimovaara
Harrastukset: Yhdistystoiminta

Pitkäaho, Väinö Aukusti
Stm.
* 6. 11. 1923
Vmo: Raili Elina o.s. Tomperi

Polojärvi, Juho Jaakko
Stm.
* 13. 11. 1900
† 13. 3. 1984
Vmo: Hilma Johanna o.s. Parkkisenniemi
Ts: Kuhmo
Haavoittunut vaikeasti Kuhmon suunnalla

Ponto, Martti Johannes
Korpr.
* 29. 6. 1924
Vmo: Elsa o.s. Runtti
Js: Uhtuan suunta, Karjalan kannas
Ls: Tornio

Puitti, Eemeli
Korpr.
* 8. 6. 1898
† 4. 6. 1971
Vmo: Laura Bertta o.s. Heiniaho

Putkonen, Heikki
Stm.
* 15. 11. 1906
Vmo: Hilja Maria o.s. Pesonen
Ts: Huoltojoukot – siirto-
laisten huolto
Js: Työvel,: Virojoki, Laurila
Harrastukset: Kunnan- ja
kirkkovaltuusto, Säästö-
pankin johtokunta

Pääkkilä, Tauno Antero
Ylikers.
* 3. 11. 1917
† 30. 4. 1984
Vmo: Impi o.s. Saarela
Ts: Rautu, Merkinlohko,
Leipäsuu, Kämärä, Pien-
Tero, Lyykylä, Tali
Js: Kiestingin suunta, Uhtu-
an suunta, Karjalan kannas
Ls: Tornio, Rovaniemi
Haavoittunut: 1942 Uhtua
Harrastukset: Musiikki

Pääkkönen, Erkki
Luutnantti
* 27. 12. 1902
† 9. 9. 1973
Vmo: Anni o.s. Markkanen
Ts: Kompp.päällikkö Uu-
raan saaristo, Tervajoki
Harrastukset: Sk-työ, kun-
nan luottamustehtävät,
yhdistystoiminta

Raappana, Sulo Heikki
Korpr.
* 21. 4. 1921
Vmo: Eeva o.s. Mikkonen
Js: JR 53/1 Kiestinki: Kii-
masvaara, Suvanto, Soh-
janajoki, Lohilahti, Lohi-
vaara, Pinkosalmi, Jeletti,
Uhtua, Kivennapa, Suula-
järvi, Muolaa, Heinjoki,
Tali, Ihantala, Noskua
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kit-
tilä, Muonio
Harrastukset: Kunnan luot-
tamustoimet

Raappana, Toivo Heikki
Korpr.
* 12. 10. 1918
Vmo: Maria o.s. Halkola
Ts: Nuijamaa, Kaukola,
Räisälä, Taipaleenjoki,
Valkjärvi
Js: Rajajoki, Vammelsuu,
Näätälä, Tali
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Puitti, Niilo
Stm.
* 25. 1. 1903
† 25. 5. 1979
Ts: JR 40 Pelkosenniemi,
Savukoski, Joutjärvi, Mär-
käjärvi, Säkkijärvi

Puro, Martti Johannes
Stm.
* 8. 7. 1911
† 15. 10. 1967
Vmo: Hanna o.s. Poussu
Ts: Summa
Js: Kiestinki, Oulu

Pääkkönen o.s. Markka-
nen, Anni
Lotta
* 18. 2. 1901
† 17. 12. 1987
Pso: Erkki
Kiimingin lotta Svärd pai-
kallisosaston puh.johtaja
Harrastukset: Yhdistystoi-
minta
Kunniamerkit: Sininen risti

Raappana, Eino Alfred
Tkm.
* 11. 4. 1905
Vmo: Rauha Maria o.s.
Korhonen
Ts: Salla, Säkkijärvi
Js: Kananainen, Sohjana,
Lohilahti, Kiestinki, Uhtuan
länsipuoli
Harrastukset: Kunnanval-
tuusto ja muut kunnan luot-
tamustehtävät

Raappana, Urho Olavi
Stm.
* 9. 3. 1918
Ts: Suomussalmi, Juntus-
ranta
Js: Kiestingin suunta, Uhtu-
an suunta

Raitamaa, Antti
Kersantti
Ts, Js: Pataljoonan varus-
mestari

Raitamaa, Ilmari
Luutnantti
* 10. 3. 1896
† 4. 2. 1937
Vmo: Anni o.s. Korpi
Vs: Pirttijärvi, Ahlainen,
Lavia, Suodeniemi, Tam-
pere, Karkku, Tyrvää
Harrastukset: Paikallis-
päällikkönä Kiimingin
SK:ssa 1919–1924, SK
aluepäällikkö 1924–1937
Kunniamerkit:
Vap.m.ruusun kera

Raitamaa, Paavo Päiviö
Ylikers.
* 26. 5. 1910
Ts: Kuhmo
Js: Raate, Kiskisjärvi, Kies-
tinki, Uhtua, Loimolan-
suunta

Raitamaa, Martti
Vääpeli
* 6. 11. 1903
Vmo: Johanna o.s. Lämsä
Ts, Js: Joukkueen johtaja
Kunniamerkit: VM 1, VR 4

Rajavaara, Jaakko Jalmari
Alik.
* 1. 12. 1906
Vmo: Sirkka o.s. Grönlund
Ts: 9 Tall. joukk. varajohta-
ja
Js: 12 Tall.K. Sohjanan,
Kiestingin suunnalla, 17
Tall.K.

Ronkainen, Toivo
Kers.
* 6. 8. 1917
Vmo: Elsa Maria o.s. Kuu-
sinen
Ts: Karjalan kannas, Pitkä-
ranta
Js: Salla, Rukajärven suun-
ta. Tarkka-ampuja
Haavoittunut: 1940 Pitkä-
rannassa
Muuttanut Kiiminkiin sodan
jälkeen

Runtti, Kaarlo Heikki
Kers.
* 5. 5. 1910
Vmo: lines Elisabet o.s.
Heikkinen
Ts: Kuhmo tulenjoht.
Js: Kiestinki, Uhtua, Karja-
lan kannas tulenjoht.

Runtti, Pentti Johannes
Korpr.
* 12. 5. 1918
Vmo: Selma o.s. Tomperi
Ts: Pukkien linnake
Js: Kiestingin ja Uhtuan
suunnan it.taistelut

Runtti, Aarne Aukusti
Korpr.
* 19. 6. 1918
† 1. 8. 1972
Ts: Kuhmo
Js: Sohjana, Kiestinki, Pin-
kosalmi, Louhen suunta,
Karjalan kannas, Kuuter-
selkä, Muolaa, Heinjoki

Runtti, Pentti
Alik.
* 1. 1. 1910
† 5. 3. 1987
Ts: Viipurinlahti
Js: Uhtuan suunta
Haavoittunut: 1940 Viipu-
rinlahti
Kunniamerkit: VM 2

Runtti, Yrjö Antero
Stm.
* 23. 1. 1899
† 3. 9. 1968
Vmo: Hilja Maria o.s. Isola
Ts: KT-P/1.R
Js: 8 Tien HK
Harrastukset: Kunnanval-
tuusto, koulun jtk.

Ruonakangas, Heikki
Lauri
Stm.
* 28. 10. 1901
† 16. 3. 1949
Vmo: Aino o.s. Nyman
Ts: Suomussalmi, Raate
Js: Kiestinki

Ruonakangas, Viljo Allan
Korpr.
* 8. 4. 1910
Vmo: Tyyne Marja o.s. Halkola
Ts: Suomussalmi
Js: Uhtuan pohj. ja länsipuoli, Onkamajärvi, Kuuterselkä, Muolaanjärvi, Heinjoki, Kuparsaari
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä

Saarela, Aarne Ilmari
Korpr.
* 12. 8. 1920
Js: Rukajärven suunta

Saarela, Kalle Aleksanteri
Stm.
* 23. 11. 1913
Vmo: Rauha Marjatta o.s. Honkanen
Ts: Pelkosenniemi, Savukoski, Salla, Kellosekä, Vilajoki, Joutsjärvi, Märkäjärvi
Js: Vasovaara, Latvajärvi, Vuokkiniemi, Ponkalahti, Pistojoiki, Vaarala, Hevoskenkä

Saarela, Matti Johannes
(Janne)
Stm.
* 29. 3. 1905
† 18. 7. 1962
Vmo: Senja o.s. Piipponen
Js: Aluksi rintamalla, myöh. kokki (jalkavamma)
Harrastustoiminta: Kunnanvaltuusto ja muut kunnan luott.tehtävät

Saarijärvi, Leevi Heikki
Korpr.
* 23. 11. 1917
† 10. 10. 1988
Ts: Nurmijärvi, Kattilaoja, Munasuo, Kiltte, Kämärä, Karisalmi
Js: Uhtuan suunta
Haavoittunut: 1944 Tolvajärvi

Ruonakangas, Kalevi Aukusti
Stm.
* 8. 10. 1924
Vmo: Tyyne o.s. Vähäkuopus
Js: Uhtuan länsipuoli, Karjalan kannas

Saarela, Aarne
Alik.
* 11. 10. 1915
† 18. 2. 1979
Vmo: Liisa o.s. Penttilä
Js: Uhtua, Viipurinlahti

Saarela, Ilmari
Korpr.
* 1. 11. 1921
Js: Maaselkä, Syväri, Käsnäselkä, Lavajärvi, Katiskalampi, Marttinen, Syskyjärvi

Saarela o.s. Tiri, Kerttu
Sofia
Lotta
* 4. 10. 1918
Pso: Mauno
Tehtävät: JR 11

Saarela, Risto Heikki
Tkm.
* 7. 4. 1909
† 30. 11. 1962
Vmo: Kaisa-Sofia o.s. Koskela
Ts: Suomussalmi
Js: Kananainen, Sohjana, Kiestinki, Ahvenlahti, Uhtua, Noskua, Vuoksen lohko, Vuosalmi, Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi

Saarijärvi, Toivo Jaakko
Stm.
* 4. 3. 1925
† 22. 2. 1990
Vmo: Henni o.s. Jussila
Ls: Osallistunut

Salo o.s. Loukkojärvi, Siiri
Rauha
Lotta
* 11. 3. 1913
Muonituslotta Kuusamo

Sarkkinen, Otto Johannes
Korpr.
* 12. 12. 1908
† 4. 10. 1981
Vmo: Lempi Esteri o.s.
Kutilainen
Ts: Kuhmo
Js: Uusikylä A.varK

Savilaakso, Jaakko
Korpr.
* 29. 5. 1916
Vmo: Helvi o.s. Kolehmainen
Ts: Kuhmo
Js: Karhumäki, Vanajärvi,
Salmijärvi, Sohjananjoki,
Kiestinki, Salmijoki

Salo, Simo
Alikers.
* 23. 4. 1915
† 21. 12. 1989
Vmo: Siiri o.s. Luokkojärvi
Ts: Osallistunut
Js: Kiestinki, Karhumäki

Savilaakso, Aaro Pietari
Alikers.
* 24. 12. 1914
† 22. 1. 1978
Vmo: Kerttu Aino o.s. Jun-
tunen
Ts, Js: Lääkintäalik.

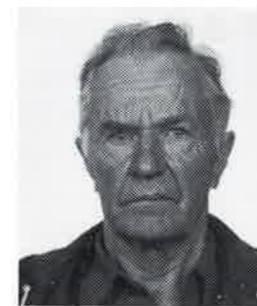
Savilaakso, Mikko Pietari
Korpr.
* 18. 6. 1921
† 30. 8. 1975
Vmo: Hilda o.s. Haapanie-
mi
Js: Uhtua, Karjalan kannas
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kit-
tilä

Savilaakso, Toivo Sakari
Korpr.
* 14. 12. 1922
Vmo: Meeri Susanna o.s.
Kuosmanen
Js: Uhtua
Haav.: Uhtua 1942
Harrastukset: Aseveli-in-
valiidit

Savilakso, Eino
Stm.
* 23. 12. 1908
Vmo: Liisa Johanna o.s.
Ruonakangas
Ts: Suomussalmi, Raate
Js: Kiestinki, Ilomantsi

Savilakso, Hemmi Oskari
Alik.
* 21. 5. 1915
† 6. 11. 1987
Vmo: Saimi o.s. Kaattari
Ts: Suomussalmi, Raate,
Kuhmo
Js.

Savilakso, Pauli Eeli
Korpr.
* 20. 7. 1923
Js: Uhtuan suunta, Vuok-
sen lohko
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kit-
tilä

Schönberg, Aarno Juhani
Korpr.
* 20. 8. 1920
Vmo: Rauha Elina o.s.
Lassila
Js: Huoltoautonkuljettaja

Schönberg o.s. Runtti,
Anna Maria
Lotta
* 28. 9. 1922
Pso: Seppo Juhani
Tehtävät: Ilmavalvonta
Harrastukset: Kunnalliset
luottamustoimet, Marttatoi-
minta

Schönberg, Seppo Juhani
Alik.
* 1. 7. 1918
† 10.11.1988
Vmo: Anna Maria
o.s. Runtti
Ts, Js.
Harrastukset: Kunnalliset
luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 2, SVRR
1 luokan mitali

Siira, Kaarle Juhani
Korpr.
* 30. 3. 1925
Js: Ino, Viipuri, Viipurinlah-
ti, Hapenen saari, Piispan-
saari, Turkinosaari
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

**Siira, Siimon Pietari (Pek-
ka)**
Ratsumies
* 5. 6. 1905
Vmo: Aune o.s. Hyrkäs
Ts: Uuraan saaristo, Terva-
joki
Js: Uhtuan länsipuoli
Harrastukset: Kotiseutu-
museon kerääminen

Sinko, Eino Sakari
Kers.
* 5. 7. 1918
Vmo: Martta Johanna o.s.
Laurila
Ts: Karjalan kannas
Js: JR 11
Kunniamerkit: VM 2
Muuttanut Kiiminkiin sodan
jälkeen

Sivonen, Vilho Johannes
Alik.
* 8. 4. 1912
† 2. 8. 1981
Vmo: Ilma Esteri o.s. Kan-
niainen
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Karjalan kan-
nas
Haavoittunut: Kiestinki
1941

Takkinen, Juuso
Korpr.
* 10. 9. 1910
† 25. 12. 1980
Vmo: Anna Aili o.s. Raja-
vaara
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Uhtua
Ls: Tornio
Haavoittunut: Kiestinki
1942
Kunniamerkit: VM 2, VM 1

Seppälä, Eino Henrik
Korpr.
* 1. 7. 1904
Vmo: Aino o.s. Tiri
Ts: Kiväärimies

Siira, Leevi Jaakko
Stm.
* 23. 9. 1903
† 18. 12. 1969
Vmo: Lempi o.s. Mansikka-
maa
Js.

Siitonen, Erkki Johannes
Ylik.
* 4. 5. 1920
Vmo: Kerttu o.s. Perälä
Js: Esik. K/III AKE, III AKE,
Karjalan kannas
Harrastukset: Kunnan ja
kuntainliittojen tilintarkas-
taja, yhdistystoiminta
Kunniamerkit: VM 1, VM 2
Muuttanut sotien jälkeen
Kiiminkiin

Sipola, Erkki
Korpr.
* 5. 6. 1926
† 9. 10. 1945
Kunniamerkit: VM 2

Takkinen, Juho Jaakko
Kers.
* 16. 1. 1909
Vmo: Anna Johanna o.s.
Kanniainen
Ts: Kuhmo
Js: JR 25, JR 53, Kiestinki,
Uhtua

Sevander o.s. Puirava,
Lahja Marjatta
Lotta
* 22.8.1926
PO Kero
Ilmavalvonta, puhelinkes-
kus ja muonituslotta Kiimin-
gissä

Tervola, Väinö
Kers.
* 29. 5. 1920
Vmo: Rauha o.s. Haipus
Js: I/JR 12 KRH ryhmänjohtaja. Sallan rintama: Kirakka, Polkuvaara, Nenäpalo, Ala-Kurtti, Voitajoki, Alavilmajoki. Kiestingin rintama: Louhen maantie, Lohivaara, Lakijärvi, Jeletijärvi, Karhumäen suunta: Änisniemi, Vienan kanava, Hiisjärvi. Karjalan kannas: Ihantala. Pohjois-Suomi: Ranua, Rovaniemi, Sodankylä
Kunniamerkit: VM 2

Timisjärvi, Juho Arvid
(Arvo)
Vääpeli
* 7. 2. 1912
† 14. 3. 1985
Vmo: Terttu o.s. Heikkinen
Ts: Sissiosasto 8
Js: Kemin koulutuskeskus
Harrastukset: Kunnan luottamustoimet

Timonen, Matti
Stm.
* 22. 2. 1918
Js: Pansion öljysataman vartiointi ja desanttijahti
Harrastukset: Urheilulautakunta

Timonen, Martti Pietari
Alik.
* 13. 4. 1914
† 11. 10. 1987
Vmo: Aino Lyydia o.s. Tuovinen
Ts: Kuhmo
Js: Kuhmo, Uhtua
Ls: Rovaniemi
Harrastukset: Kansak. joutokunta

Tiri, Eevi Johanna
Lotta
* 3. 9. 1911
Pso: Jaakko Johannes
Tehtävät: Muonituslotta
Harrastukset: Kunnalliset luottamustehtävät, Martta-toim.

Tiri, Irja Sisko
Lotta
* 30. 3. 1920
Pso: Niilo
Tehtävät: Ilmavalvonta
Taivalkoski-Kuusamo
Harrastukset: Rintamanaiset

Tiri, Jaakko Heikki
Alik.
* 23. 7. 1916
Ts.
Js: Kiestinki, Uhtua. Karjalan kannas: Kivennapa, Muolaa, Heinjoki, Ihantala
Ts: Rovaniemi
Haavoittunut: 1942 Uhtua

Tiri, Jaakko Johannes
Kers.
* 14. 2. 1918
† 25. 11. 1988
Vmo: Eevi Johanna o.s. Savilaakso
Ts: Suomussalmi, Raate, Kuhmo, Saunakangas, Löytövaara
Js: Kiestinki, Ahvenlahti, Karjalan Maaselkä, Karjalan kannas, Porajärvi, Ilomantsin suunta
Harrastukset: Kunnanvaltuusto, muut kunnalliset luottamustoimet, yhdistystoiminta
Kunniamerkit: SVR m I kr k.

Tiri, Kalle Johannes
Pioneer
* 13. 8. 1907
† 30. 10. 1982
Js.

Tuomaala, Kaarlo (Kalle)
Aleksanteri
Stm
* 29. 7. 1907,
† 1. 1. 1960
Vmo: Aune Aliina os. Hiltunen
Ts: Suomussalmi
Js: Uhtua, Karjalan kannas
Ls: Tornio, Kittilän suunta

Tiri, Kalle Väinö
Stm.
* 22. 12. 1909
† 28. 2. 1978
Vmo: Aino o.s. Tiri
Ts: Viipurinlahden saaristo
Haavoittunut: Viipurinlahden saaristossa, jossa joutui myös sotavangiksi
Harrastukset: Osuuskassan hallitus ja kansakoulun johtokunta
Kunniamerkit: VM 2

Tiri, Niilo Erkki
Stm.
* 24. 8. 1920
† 12. 3. 1946
Ts: Kp-mies
Js: Uhtua, Jyväskylä

Tiri, Valtter Jooseppi
Alikers.
* 28. 10. 1924
Vmo: Bertta o.s. Junkkonen
Js: Uhtuan suunta, Karjalan kannas
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä, Muonio, Paljakkavaara, Enontekiö, Karesuvanto, Lätäseno, Saarenpää, Hukkavaara, Pikkuvaara

Tolonen, Vilho Kustaa
Vääpeli
* 19. 8. 1911
† 13. 3. 1980
Vmo: Impi Hellevi o.s. Junkkara
Ts: Kuhmo
Js: Uhtua
Harrastukset: Kunnan luotamustoimet
Kunniamerkit: VM 2, Suomen Leijonan Ritarikunnan ansioristi, seurakuntatyön kultainen ansiomerkki

Tuohimaa, Antti Johannes
Stm.
* 24. 7. 1923
Vmo: Toini o.s. Oijusluoma
Js: Uhtua, Karjalan kannas
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä
Kunniamerkit: VM 1

Tuohimaa, likka
Korpr.
* 20. 1. 1899
† 22. 5. 1971
Vmo: Fanni o.s. Kauppila
Js: Huoltojoukot
Harrastukset: Koulultk.

Tiri, Niilo A
Korpr.
* 3. 6. 1918
Vmo: Irja o.s. Savunen
Ts: Suomussalmi, Raate, Pitkäranta, Kollaa
Js: Vikapartiomies
Kunniamerkit: VM 1 kultaristein

Tiri, Tauno Jalmary
Stm.
* 22. 11. 1922
† 2. 10. 1971
Vmo: Anna o.s. Väänänen
Js: Uhtuan suunta kaukopartiomies

Tiri, Vilho
Kers.
* 16. 8. 1920
Vmo: Annikki o.s. Sankala
Js: Louhensuunta, Kiestinki, Uhtuan suunta, Kivennapa, Muolaa, Heinjoki, Kuparsaari, Noskua, Vuosalmi, Ihantala
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kittilä

Tukki, Lauri Henrik
Vääpeli
* 12. 12. 1918
Vmo: Elna o.s. Laurikainen
Ts: Ilmatorjunta
Js: Jv.Koul. Kes. 15, JR 53
Muuttanut Kiiminkiin sodan jälkeen

Tuohimaa, Heino Kaarlo
Kers.
* 15. 12. 1924
† 6. 1. 1976
Vmo: Hilja o.s. Ronkainen
Js: Uhtua, Karjalan kannas
Ls.

Tuohimaa, Kalle Augusti
Korpr.
* 30. 4. 1922
Vmo: Katri Serafiina o.s. Oijusluoma
Js: JR 58
Haavoittunut: Rajajoki 1944
Kunniamerkit: VM 2

Tuohimaa, Kalle Heikki
Korpr.
* 10. 4. 1920
Vmo: Mirja o.s. Gröön
Js: Repola, Omelia, Rukajärvi

Tuohimaa, Väinö Johannes
Stm.
* 14. 12. 1908
† 10. 1. 1964
Vmo: Sylvi Katariina o.s. Pelkonen
Ts: Suomussalmi, Kuhmon suunta
Js: Uhtuan suunta, Kiestingin suunta, Karjalan kannas
Ls.
Haavoittunut: Uhtuan suunta 1941

Tuohino, Viljo Sakari
Kers.
* 17. 12. 1918
Vmo: Laura Maria o.s. Peltola
Ts: Muolaa, Heinjoki, Kari-salmi, Tali
Js: Nuijamaa, Rautjärvi, Hiitola, Kaukola, Räisälä, Valkjärvi, Lempäälä
Harrastukset: Kunnanvaltuusto ym. kunnan luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 2

Tuohimaa, Kalle Viljami
Alikers.
* 1915
† 17. 11. 1970
Vmo: Anna Karoliina o.s. Parkman
Ts: Kuhmo
Js: Uhtuan suunta, Karjalan kannas
Ls.

Tuohino, Heikki Ilmari
Vääpeli
* 6. 10. 1916
† 14. 2. 1990
Vmo: Helvi o.s. Maalismaa
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Uhtua, Karjalan kannas
Ls: Tornio
Harrastukset: Kunnan ja seurakunnan luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 2

Tuomaala o.s. Pesämaa, Aune Amalia
Lotta
* 22. 3. 1911
Pso: Kalle Jalmary
Ts: Muonituslotta Kuusamo
Muuttanut sotien jälkeen Kiiminkiin

Tuomaala, Aare Ilmari
Stm.
* 12. 7. 1918
Vmo: Laura Katri o.s. Paju
Ts, Js: Työpalvelu

Ukkola, Paavo Johannes
Alik.
* 25. 1. 1917
Vmo: Toini o.s. Markusbacka
Ts: Osallistunut
Js: Sohjanan suunta, Kiestinki, Uhtua, Karjalan kannas

Vahtola, Erkki
Ylikers.
* 15. 4. 1911
Vmo: Hilma Esteri o.s. Haipus
Ts: Kuhmo
Js: Kiestinki, Uhtua
Kunniamerkit: VM 2

Ukkola, Frans Oskari
Stm.
* 31. 8. 1916
Vmo: Rauha o.s. Piltonen
Ts, Js.

Ukkola, Toivo Ilmari
Korpr.
* 31. 1. 1923
Vmo: Martta o.s. Piltonen
Js: Äänisniemi, Vienankana, Ihantala, Sodankylä
Haavoittunut: Ihantala 1944

Vehkomäki, Veikko Henrik
Ylikers.
* 10. 1. 1912
Vmo: Anna Helena o.s. Tiri
Ts, Js: Salla, Säkkijärvi

Vesa, Kalle
Stm.
* 1918
Ts: Kannaksen suunta

Vilmi, Lauri Antero
Kers.
* 27. 12. 1924
Vmo: Mirja Elina o.s. Karjalainen
Js: Uhtua, Karjalan kannas: Kivennapa, Heinjoki, Kuparsaari, Kuuterselkä, Mustamäki, Ihantala
Haavoittunut: Ihantala 1944
Harrastukset: Kuntien ja Kuntainliittojen luottamustehtävät, Osuuskauppa Arinan hallintoneuvosto, järjestötoiminta
Kunniamerkit: 4 lk. Vapaudenristi miekkoineen, SLR:n ritarimerkki, Sotainvaliidiän ansioristi
Muuttanut sotien jälkeen Kiiminkiin

Vilppola, Niilo
Kers.
* 30. 1. 1919
Ts.
Js: Karjalan kannas

Vilppola, Kalle Kustaa
Rajavartiosotilas
* 13. 1. 1890
† 14. 3. 1978
Vmo: Aliina o.s. Kesti
Vs: Maaliskuussa 1918
Torniossa rajavartio tehtävissä

Virtanen, Onni Raitis
Stm.
* 10. 2. 1917
Ts: Juntusranta, Vuoninen
Js: Pistojoensuu, Korpivaara, Tetrivaara, Uhtua, Karjalan kannas
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kitilä

Väänänen o.s. Paso, Elsa
Aliina
Lotta
Pso: Kalle Nestori
Muonituslotta Kiiminki

Väänänen o.s. Lehmikangas, Esteri Johanna
Lotta
* 1. 10. 1910
Tehtävät: Muonitus ja varusteiden teko

Väänänen, Juha Einari
Alikers.
* 8. 1. 1919
Vmo: Sylvi Elli o.s. Liikanen
Ts: Viipuri
Js: Nuijamaa, Pienpero, Porlampi, Koivisto, Rajajoki, Krivi, Salla, Kanneljärvi, Summa, Tammisuo, Viipurinlahti
Haav.: Ventelä 1944
Harrastukset: Kunnan luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 1, VM 2

Väänänen, Erkki
Korpr.
* 6. 6. 1906
Vmo: Fanni Helena o.s. Ojala
Ts: Suomussalmi
Js: Kiestinki, Karjalan kannas
Ls: Pohjois-Suomi
Harrastukset: Kunnan luottamustoimet

Väänänen, Jalmari
Alikers.
* 26. 6. 1909
Vmo: Ella Matilda o.s. Uusitalo
Js: Uhtua, Karjalan kannas
Ls: Tornio
Harrastukset: Kunnan luottamustoimet
Kunniamerkit: VM 2

Väänänen, Kalle
Stm.
* 1. 11. 1900
† 13. 7. 1956
Vmo: Hilma Maria o.s. Vahtola

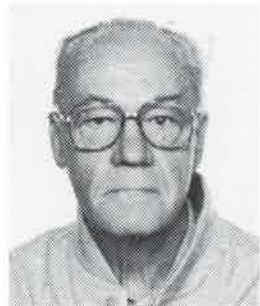
Väänänen, Kalle Erkki
Kers.
* 30. 10. 1922
Vmo: Eila Sylvi o.s. Saarela
Js: Uhtuan länsipuoli, Karjalan kannas
Ls: Tornio, Rovaniemi, Kitilä
Kunniamerkit: VM 2

Väänänen, Kalle Nestori
Korpr.
* 31. 10. 1914
† 23. 5. 1985
Vmo: Elsa Aliina o.s. Paso
Ts: Kuhmo, Latva, Saunajärvi
Js: Vasovaara, Latvajärvi, Vuokkiniemi, Vuonninen, Pistojoiki, Uhtua, Syvärin suunta, Syskyjärvi
Haav.: Pistojoiki 1941
Harrastukset: Kunnan luotamustoimet

Örn, Eero Kalervo
Kers.
* 15. 9. 1925
Vmo: Airi o.s Heikkinen
Js: Jääkäriprikaati
Ls: Jääkäriprikaati
Haavoittunut: Lapinsota 1944

Väänänen, Kalle Johannes
Stm.
* 24. 12. 1923
Vmo: Salli Mirjami o.s. Merilä
Js: Postilähetä

Väänänen, Pauli Heikki
Alikers.
* 1. 10. 1910
Vmo: Esteri Johanna o.s. Lehmikangas
Ts: Vuoksela, Vuosalmi
Haavoittunut: Vuosalmi 1940
Harrastukset: Sotainvaliidi-työ
Kunniamerkit: VR 4, VM 2, Sotainv. Suuri ansiomerkki

JÄÄKÄRI
Laamanen, Juho Ulrik
1891—1938
Liittynyt vapaaeht. joukkoon 7.2. 1916
Sot. arvo Saksassa: Hilfsgruppenführer
Sot. arvo Suomessa: Väapeli

KUVIA JA KERTOMUKSIA

Erkki Pääkkönen vaikuttajana Kiimingissä

Opettaja, luutnantti Erkki Pääkkönen asui Kiimingissä 34 vuotta. Täällä oloaikanaan hän vaikutti paikkakunnan elämään monin eri tavoin. Tässä hänen tyttärensä kertoo pyynnöstä isänsä elämästä ja toiminnasta.

Erkki Pääkkönen (vas.), Otto Koskela. – Kuva Helvi Hyryn-kangas.

Pääkkönen Erkki s. 27. 12. 1902 Kuhmoniemiellä, k. 9. 9. 1973 Oulussa. Hän valmistui kansakoulunopettajaksi Kajaanin seminaarista v. 1925. Asevelvollisuuden suorittaminen alkoi Viipurin rykmentissä, josta tapahtui siirto Haminaan Reserviupseerikouluun vuosiksi 1925–26. Res.vänrikki 21. 12. 1926. Hän liittyi Kuhmoniemen suojeluskuntaan v. 1918 ja Kiimingin Suojeluskuntaan v. 1927, jossa oli vuodesta 1927 alkaen Kiimingin SK:n paikallispuolella talvisodan alkamiseen saakka. Hänet ylennettiin res.luutnantiksi 16. 5. 1938. Hän toimi Kiimingin kirkonkylän kansakoulun johtajaopettajana vuosina 1927–1962. Hän osallistui kesällä 1939 linnoitustöihin Karjalan kannaksella.

Liikekannallepanomääräyksen 14. 10. 1939 mukaan kiiminkiläiset sotilaat lähtivät yöllä marssien kirkonkylän kansakoulun pihalta pimeässä illassa kohti Oulun Suojeluskuntapiirin Esikunnan määräämää kokoontumispaikkaa Oulussa. Erkki Pääkkösen lähtijöille ja saattajille pitämän puheen jälkeen kirkkaan tähtitaivaan alla kajahti ”Jumala ompe linnamme”-virsi sekä hänen komentonsa: ”Eteenpäin mars”. Ensimmäinen levähdysvaihe oli Jäälinkylän koulu, josta edelleen yöllä Ouluun. 29. 11. 1939 päivätyssä kirjeessään kotiväelle ”sieltä jostakin” Erkki Pääkkönen vakuuttaa mm. ”Mielialamme on hyvä ja yksimielisyys vakaa. Kansamme on vähäinen, mutta historiahan todistaa monta tapaus, jossa pieni joukko on lyönyt moninkertaisen vihollisen. Uskon, että Jumalan armo riittää vielä kansallemme, vaikka se joutuisikin koettelemuksiin.” Oikeus voittoon -sanoilla päättyi kirje, jonka kirjoittamispäivästä seuraavana päivänä syntyi talvisota. Luutnantti Erkki Pääkkösen sotilaspassin merkintöjen mukaan hän palveli komppanianpäällikön tehtävissä eri kohteissa 22. 5. 1940 saakka. Jatkosodan aikana 12. 6. 1941 lähtien hän toimi Ilmansojelukomppanian päällikönä sekä 15. 4. 1942 lähtien Oulun Suojeluskuntapiirin IS-toimiston päällikönä.

Jatkosodan aikana kesällä 1944 nähtiin uhka maamme joutumisesta miehityksi. Jotta vielä kaikkein pahimmassakin tilanteessa olisi voitu jatkaa vastarintaa, ryhdyttiin Päämajan upseerien johdolla valmistelemaan laajamittaista sissitoimintaa. Oli luotava edellytykset kokonaisille joukko-osastoille taistella vihollisen selustassa. Tämä edellytti materiaalivarastoja kaikkialle maahan. Oli varauduttava pahimman varalle. Toiminta käynnistettiin siten, että kuhunkin suojeluskuntapiiriin määrättiin upseeri, jonka tuli muodostaa piirinsä paikallisista asukkaista materiaalin kätkeä toteuttavat elimet. Henkilöiden valinnassa oli tärkeintä luotettavuus.

Toiminta aloitettiin nopeasti. Päämajan asiantuntijat hoitivat materiaalin lähettämisen suojeluskuntapiireihin ja suunnitelman toteuttivat yli viisituhatta eri kansalaispiireistä ja eri ammattiryhmistä valittua miestä ja naista, jotka epäroimattä suorittivat tehtävänsä. Tämän tehtävän Kiimingissä suoritti Erkki Pääkkönen. – Samanaikaisesti kun välitön uhka näytti menneen ohi, lisääntyi kätkeänsä vaara. Ne päätettiin purkaa seuraavana kesänä, mutta sitä ennen toukokuun alussa Oulussa tapahtunut ilmianto ”sotki” suunnitelmat. Kätkeä paljastui. Tuolloin välirauhan aikaan valvontakomissio ymmärsi asian sotilaallisen varautumisluonteen eikä ollut asiasta kiinnostunut. Sen sijaan heti jatkosodan päätyttyä uudestaan muodostettu valtiollinen poliisi eli Valpo ei tyytynyt tähän, vaan ryhtyi toimeenpanemaan laajoja pidätyksiä ja kuulusteluja. Kaikkiaan yli kuuttatuhatta henkilöä kuulusteltiin ja heistä noin tuhatkuusisataa henkilöä pidätettiin ja vangittiin.

Valpon toimesta Erkki Pääkkösen pidätys tapahtui 27. 5. 1945 kesken Kiimingin Opettajayhdistyksen kokouksen. Tästä kertoo Pääkkösen perheen vieraskirjassa olevat läsnäolleen kansanedustaja, opettaja Armas Leinosen sanat: ”Ällös pelkää yötä maan”. Turvasäilöaika Erkki Pääkkösen kohdalla kesti 13 kuukautta. – Vasta

jälkeenpäin tammikuussa 1947 säädettiin oikeusjärjestyksemme hengen vastaisesti (historiamme toinen) taannehtiva laki, jonka perusteella langetettiin vankeustuomio yli neljällesadalle henkilölle. Lähes tuhatkaksisataa vankilassa istunutta henkilöä todettiin syyttömiksi. Erkki Pääkkösen saama tuomio oli kaksi kuukautta.

Asekätkennällä saavutettuja tuloksia on vaikea arvioida. Henkilökohtaiset menetykset tietenkin olivat suuria, mutta kansakuntana voitettiin epäilemättä ainakin se, että Neuvostoliitto näki Suomen kansan olevan valmis toivottomassakin tilanteessa puolustamaan maataan. – Asekätkentä

Muisteluja sota-ajan tapahtumista Kiimingissä 1939–1945

Sotien aikana olin lähettinä suojeluskunnassa poikaosastolaisena. Tehtäviin kuului mm. liikekannallepanon aikana käskujen jako sotaan lähteville miehille, ”vesipokana” oleminen ja oppaana olo puolustuslaitoksen kuljetuksiin määrättyissä kuorma-autoissa. Niillä kuljetettiin polttopuita Ouluun leipomoihin, villatehtaalle, makkaratehtaalle ja kasarmille. Samalla kuljetin kirjeitä Sotilaspiiriin isäni määräyksestä. Hän oli sotatilan aikana paikallispuolella Kiimingissä. Joskus jouduin jäämään ilmapommituksen ajaksi Ouluun. Jouduin myös sammuttamaan pommituksesta aiheutuneita tulipaloja siellä.

Muutamia kertoja olin mukana hakemassa evakuoituja Kuusamosta ja Suomussalmelta. Tehtävät suoritettiin öiseen aikaan ilmavaaran takia. Autonkuljettajista muistan Vilho Haipuksen ja Paavo Luukkosen Kiimingistä. Näistä tehtävistä ei saanut palkkaa. Ruokailla sai Kiimingin suojeluskunnan talolla sekä Oulussa kasarmilla ja esikunnassa, nykyistä Autonummen pysäköintialuetta vastapäätä olleessa Paasiavaaran margariinitehtaan rakennuksessa. Ilmavaarasta tiedotettiin myös Kiimingis-

oli varautumista pahimpaan. Se oli eräs osa suomalaista itsenäisyystaistelua.

34 opettajavuotensa aikana Kiimingissä Erkki Pääkkösen yhteiskunnallinen aktiivisuus suojeluskuntatyön ohella suuntautui paikkakunnan kunnalliselämään. Perustajajäsenenä hänet mainitaan mm. Kiimingin Metsänhoitoyhdistyksessä, Vesaisen Pojissa ja Kiimingin Erä- ja Metsästysseurasessa. Eläkevuosien harrastuksena hänellä oli metsänhoito Kiimingissä ja mökkeily ”Ruutanassa”.

Helvi Hyrynkangas

sä. Tehtäväni oli ilmoittaa siitä lähitaloihin, varsinkin pimeän aikana pyytämällä vetämään ”Molotovin kartiinit alas”.

Kesän 1941 alussa minut määrättiin Patsalaan Metsähallituksen palovartijan torniin ilmavartioon. Patsala on noin 35 km Oulusta Kuusamoon päin Arkalan kohdalla. Ilmavartiossa olin noin 4 kk. Tästä tehtävästä maksettiin palkkaa. Ruoka saatiin osittain puolustuslaitokselta. Mukana olivat mm. Kirsti Leppälä o. s. Eskola, Marjatta Sevander o. s. Puirava, Vieno Kärenaho o. s. Lehmikangas, Tyyne Huttu, Sirkka Koivisto, Anna Leppälä ja Sylvi Kannainen o. s. Huttula. Päällikönä toimi Eemeli Leskelä. Varapäällikönä oli Heikki Karjalainen.

Ilmavartioinnin jälkeen olin kesäisin maantiepatrullissa, joka suoritti tehtäväänsä Kuusamontiellä Kiimingistä Pudasjärven rajalle Liejulammille. Siellä kohdattiin Pudasjärveltä tullut patrulli. Tehtävänä oli tarkkailla tiellä ja tienvarsilla, maassa ja ilmassa tapahtuvaa toimintaa. Partiointi tehtiin enimmäkseen yöllä. Tiellä oli Suomen ja myöhemmin Saksan armeijan kuljetuksia. Patrullissa olivat mukana mm.

Pekka ja Lassi Pentinsaari. Muistini mukaan tehtävästä saatiin palkka. Majoitus ja ruokailu oli suojeluskunnantalolla.

Kiiminkijoen sillalla suoritettiin siltavartiointia aina sotilaskuljetusten ja ilmahälytysten aikoina. Tukikohtana oli läheisyydessä ollut suojeluskunnantalo ja kotini. Vartiointia suorittivat Matti Väänänen, Olavi Koivisto, Matti Laurila, Antti Erkkilä, Kalle Paso, Pentinsaaren veljekset ja Aimo Juntunen. Siltaa vartioitiin siihen saakka, kunnes saksalaiset tulivat ja mii-noittivat sen.

Syyskesällä 1944 alkoi evakuoitujen vastaanotto, jossa olin mukana. Opastin kuljetuksia määrättyihin paikkoihin. Yöllä olin Lassi Pentinsaaren kanssa Ylikkiingin- ja Haukiputaantien risteyksessä neuvomassa eri paikkakunnille meneviä kuljetuksia.

Saksalaisten vankikuljetuksista karanteiden vankien etsinnässä olin mukana. Eräästä ladosta Ylikylän maastosta löytyi kaksi venäläistä vankia, jotka antautuivat muutamien varoituslaukausten jälkeen. Sillä kerralla etsinnässä oli mukana Arne Kanninen. Vangit kuljetettiin Koskelan taloon (Ponto) vanginkuljettaja Janne Koskelan huostaan.

Saksalaisten katkaistua puhelinlinjat yhteyksien pito tapahtui suomalaisten joukkojen viestikeskukseen välityksellä. Keskus sijaitsi nykyisen TV-maston tienoilla. Kuljetin usein viestejä isäni pyynnöstä. Olin Toivo Saarelan hevosen kyydissä viestimatkoillani. Toivo Saarela ajoi samalla hevosella heiniä ja olkia Honkisuon viljelyksiltä. Kirjallinen sanoma vietiin metsiä myöten, koska ns. Pekanmäellä oli saksalaisten asema. He tarkastivat tiellä kulkijat ja pistelivät rehukuormaa pistimillä. Isäni käskystä tarkkailin saksalaisten joukkojen liikkeitä, kaluston ja miesten määrää Kiimingissä joen pohjoispuolella.

Siltojen räjäytystä yritettiin estää katkomalla räjäytysjohtoja siltojen ja räjäytyspaikan välillä. Räjäytyspaikka sijaitsi Janne Koskelan kellarin takana, nykyinen Kii-

mingin Kone on sillä paikalla. Osittain häirintätyössä onnistuttiinkin saksalaisten tarkasta vartiointista huolimatta. Saksalaiset tarkastivat esim. räjäytyspaikan ja Kiiminkijoen sillan väliset johdot noin 30 minuutin välein.

Saksalaisten räjäytettyä Kiiminkijoen sillan, tuln paikalle, jossa isäni ja muutamia suomalaisia sotilaita poisti palavia pommeja sillan kannelta. Sillasta jäi pohjoispää räjähtämättä, eteläpää putosi alas. Eräs suomalaisten etujoukkojen mukana ollut luutnantti määräsi minut pitämään huolta sillan jälkisammutuksesta. Muutamia reikiä sillankanteen ehti palaa.

Suomalaisten joukkojen viestikeskus, jossa toimin lähettinä, oli jonkun aikaa kotonani. Panssarikorjaamo sijaitsi nykyisen Niemeläntien risteyksessä Saarenpuun talon luona.

Sillanrakentajat, Mustannuolen kurikomppania, noin 60 miestä, oli majoitettu Vanhan Puiravan pirttiin. Nykyisen sillan alapuolelle Pajaniemestä Ponnnon rantaan rakennettiin renkkusilta. Ajoin tukkeja sillanrakennukseen Puiravan metsästä hevosella. Ajoin myös tukkeja panssarikorjaamolle laakonkipuiksi. Talvella 1945 olin ajoittain rautasillan korjaustyössä mukana.

Eero Puirava

Muistikuvia alokasajoilta

Minut kutsuttiin palvelukseen tammi-kuussa 1942. Jalkaväkipataljoonamme majoituspaikkana oli Rytikarin kansakoulu Kemissä. Pataljoonamme koostui etupäässä Keski-Pohjanmaan pojista.

Keväällä alkoi sitten keskuudessamme kiertää huhu, että itse kuuluisa Nikke Pärmi tulee meidän komentajaksemme ja että meitä pidetään jonkinlaisena kuripataljoonana. Sitä emme kyllä oikein itse ymmärtäneet, koska olimme paremminkin kilttejä

maalaispoikia. Keskuuteemme levisi hänestä kuitenkin hyvin pelottava kuva.

Oli miten oli, mutta saattoi tapahtua niin, että vapaa-aikanamme ulkona kävellessämme Pärmi aivan yhtäkkiä tulla tupsahti eteemme niin, ettei ollut enää mitään mahdollisuutta nostaa kättä lakin lippaan kunniantekoon, niin kuin olisi pitänyt tehdä. Tästä seurasi sitten, että hän palautti meidät takaisin ja kunniantekoa harjoitettiin niin kauan, että se tyydytti häntä.

Toisella kerralla Pärmi opetti pataljoonalle suljettua Veitsiluodon urheilukentällä. Ohjeeksi hän kertoi, että kun hän komentaa "lepo", ei se suinkaan tarkoita sitä, että pataljoona lysähtää veltosti, vaan sitä, että se on kuin sähköisku kupeeseen. Sitten hän komensi "lepo". Ainakin upseerit jäivät seisomaan. Silloin Pärmi karjaisi, että onko herroilla huono kuulo. Seuraavan lepo-komennon jälkeen ei ollut pystyssä muita kuin Pärmi itse!

Kun astuimme palvelukseen, määrättiin meidät luovuttamaan armeijalle omia varusteitamme: alusvaatteet, sukat, kengät, villapaita, huopa ym. Nämä olivat sitten itse kunkin omassa käytössä ja armeija maksoi niistä myöhemmin keväällä nätin korvauksen. Kun rahoille ei ollut oikein muutakaan käyttöä, menimme porukalla meren rannan pensaikkoon ventille. Kuinka ollakaan, kun potti oli korkeimmillaan, syöksähti pensaikosta esiin Nikke Pärmi. Me tietenkin juoksimme karkuun, sen kuin jaloistamme pääsimme. Koko illan ja seuraavan päivän pelkäsimme, sillä tiesimme, että asia ei komentajan taholta jäisi siihen.

Illalla odotettu sitten tapahtuikin. Pataljoona komennettiin pihalle ja takaovesta tuli everstiluutnantti Nikke Pärmi kahden kanttiinin lotan saattelena. Kun kompaniat oli hänelle ilmoitettu, Pärmi puhui, kuinka jotkut alokkaat ovat Sotilaskodin työn tärkeyden ja palvelualltiuden tuntien keränneet keskuudesta isohkon summan rahaa ja että he nyt tahtovat sen luovuttaa lottien käyttöön. Eikähän siinä mikään auttanut, vaan korttiporukan täytyi

luovuttaa rahansa "Sotilaskotityön tukemiseen".

Nuo olivat muistikuvia kuuluisasta Nikke Pärmistä – kuitenkin kaikitenkin asiallisesta ja reilusta upseerista. Seuraava tarina alkaa siitä, kun tupaamme tuli joukkueemme johtaja, eräs vänrikki ja eräs alikersantti. Vänrikki tiedusteli tuvassa olevilta, osaako kukaan ajaa autoa. Kun ketään ei vielä ilmoittautunut, hän tiedusteli, kuka tietää autoista edes jotain. Nyt suoritin varmasti koko sotareissuni sotilaallisimman esiintymiseni ja pomppasin vänrikin eteen ja kehuin tietäväni autoista lähes kaiken. Selkäni takana oli neljä muuta poikaa innoissaan ilmoittautumassa. Alikersantti otti meidät viisi ilmoittautunutta komentoonsa ja vei meidät ulos. Siellä oli kylmä lumituisku. Meitä ei suinkaan tarvittu mihinkään tekniseen taidonnäytteeseen, vaan siellä odotti kaksi rekka-autollista kellariin. Yö siinä meillä meni, vaikka alikersantti tyynnytteli, että kiirettä ei ole, kunhan vain olette aamulla valmiit aamuerätyksen aikaan. Jos joku vielä luulee, että välillä meille tarjottiin lihavoileipiä ja termospullosta kuumaa kahvia, hänelle täytyy kyllä tuottaa pettymys. Mitään selaista ei nimittäin ollut ja olisiko noista kerinnyt nauttimaankaan, sillä halkojen nakkelemisessa määräaikaan mennessä oli täysi työ. Mutta ihme ja kumma – ei tuotakaan tapahtumaa näin jälkeensä millään pahalla muistele. Tosin porukan kaverit aina muistuttivat, että mikäs teidän on ollessa, kun välillä pääsette ajelemaan autollakin.

Johannes Jaakola

Sotavankina olleen kertomaa

Palvelin jatkosodassa JR 58:ssa konekiväärijoukkueessa. Olimme kesäkuussa 1944 Karjalan kannaksella, Aleksandrov-kassa, lähellä Valkeasaaren kirkkoa, parikymmentä kilometriä Leningradista.

Kesäkuun 9. p:nä venäläiset alkoivat rynnistyksensä. He saivat jo silloin pienen läpimurron, mutta meillä ei vielä ollut hätää. Mutta kun tuli kesäkuun 10. päivän aamu, aukesivat kaikki sodan urut. Vihollinen tulitti tuhansilla tykeillään, kranaatinheittimillään ja raketinheittimillään. Päämme päällä lensi satoja lentokoneita, osa lensi ylitemme, mutta osa pommitti meitä. Konekivääripesäkkeessämme oli puolijoukkueenjohtaja ja viisi miestä. Sitten tuli kranaatti lähellemme. Ampuja kaatui, minä haavoituin pahimmin jalkaan, mutta myös muualle, käsiinkin. Koetimme irtautua, vaikka näkyvyyskin oli hyvin huono ilma-va leijuvan hiekan pölyn ja savun vuoksi. Taistelun melske kuului jo kummaltakin puolen takaamme. Vihollinen saarrosti meitä. Parikymmentä meitä koetti siinä pyristellä muiden perään. Jalastani vuoti kovasti verta, mutta kun vihollinen oli kintereillämmme, ei ollut aikaa sitoa haavoja. Täytyi vain yrittää eteenpäin. Kipu jalassa kävi ensin sietämättömäksi, mutta sitten se turtui eikä totellut enää omistajaansa. Silloin huomasi myös jalkaan pahasti haavoittuneen nurmolaisen sotakaverin kanssa korsun oven. Menimme siihen tyhjään korsiin.

Pian on myös hyökkäävä vihollisjoukko korsun luona. Ovi temmataa auki ja konepistoolin rätinä kajahtaa. Luodit viuhuvat ympäri korsua, mutta eivät osu meihin. Mutta ei siinä kaikki. Piipun reiästä putoaa korsiin käsikranaatti, räjähtää lattialla, ääni tuntuu kipeänä korvissa, mutta me selviämme ehjinä.

Vihollisarmeija vyöryy eteenpäin, tulee niille tienoille hiljaisuus. Päätämme lähteä

ulos ja niin ryömimme korsusta. Ryömimme edelleen läheistä ojaa pitkin länteen päin, vaikka emme oikeastaan ollenkaan tienneet, minne päin pitäisi lähteä. Kotikin tässä vaiheessa tulee mieleen, vaimo ja lapset.

Pitkälle emme päässeet, kun ruskeanpuukuiset vihollisen sotilaat touvasivat suoraan käsiksi. Tappeleminen oli nyt turhaa, eikä jalka, ruhjoutunut keho, antanut siihen mahdollisuuttakaan. Olin sotavanki.

Antautumishetkeä sanotaan sotavangin kohdalta vaarallisimmaksi. Minuakin käsiteltiin aluksi kovakouraisesti, jopa lyötiin. Onneksi luokseme tuli sotavangiksi jo antautunut suomalainen luutnantti, joka kysyi, pääsenkö liikkeelle. Koska kulkuni oli erittäin huono, tekivät riu' uista ja venäläisten sotilaiden aina mukanaan kantamista telttakankaan palasista parit ja minut nostettiin niihin. Niin sitten lähdettiin marssimaan. Meidän parikymmenen suomalaisen mukana oli myös venäläisiä haavoittuneita. Joku venäläisistä puhui suomeakin. Meidät haavoittuneet vietii JSP:lle ja siellä saimme ensiavun. Sitten meidät Nurmon pojan kanssa jätettiin puun juurelle. Todella jätettiin, sillä ennätimme jo kauan ajatella, että kyllä meidät nyt jätettiin lopullisesti tänne, ennen kuin hevosvankkuri tuli meidät noutamaan. Meidät vietii kenttäsairaalaan ja siellä minuakin sitten kuulusteltiin, niin kuin asiaan kuului. Nimi, arvo syntymäaika ja kantakorttinumero. Sanoin, että on siellä Oulussa karamellitehdas, kun sitä kysyivät! Kenttäsairaalassa en kauan viipynyt, sillä pian minut pantiin ensin autoon ja sitten junaan ja näin olin kohta Leningradissa sairaalassa. Kaupunki oli juuri vapautunut kolmivuotisesta piirityksestään ja oli sen vuoksi hyvin ankean näköinen. Sairaalassa toimivat kuitenkin sähköt ja vesijohdot. Sairaalassa oli potilaina monen maan kansalaisia. Sidetarpeista siellä oli puutetta, mutta ruoka oli suhteellisen hyvää Amerikasta tuotuine läskeineen. Itselläni oli pitkään kuumetta, mutta ei esim. ripulia, joten

pysyin melko hyvässä kunnossa. Loppuainkana olin kasvimaan ruohoamassa ja auttelin monessa pienessä askareessa, joten aikakin kului mukavasti. Elokuun lopulla minut vietiin sitten vankien kokonamisleirille Neuvostoliiton ja Viron rajalla olevaan rautateiden risteyspaikkaan Volosvoon. Sieltä jouduin kuitenkin kahdeksi viikoksi metsätöihin, halkoja hakkaamaan. Vaikka ruokaa saimme kolme kertaa päivässä, tuli siellä ankara nälkä. Ruoka kun ei kovin vahvaa ollut, useimmiten kaalta ja välillä turskaa. Tupakkaa täällä, niin kuin eivät sairaalassakaan vangit saaneet olla.

Metsätyöt lopuivat ja minut vietiin takaisin Volosovoon. Siellä tein kaikenlaisia, melko helppoja töitä. Eräänä päivänä kuitenkin pinnasimme kaverini kanssa työstä ja kärehdimme. Meidät vietii ojenruukseksi pimeään korsiin ja saimme olla siellä kolme vuorokautta ilman ruokaa. Kylmäkin siellä tuli, sillä oli sateisia päiviä ja katto vuoti. Aselepo tuli syyskuussa. Nytkö pääsemme kotiin? Mitä vielä. Minua lähdettiin viemään suureen vankikeskukseen Tserepovetsiin, joka on noin 450 km Leningradista itään, nykyisen Volgan yläjuoksulla olevan tekojärven, Rybinskin järven rannalla. Leirillä oli saksalaisia, norjalaisia, romanialaisia, virolaisia ja suomalaisia. Minä olin mm. sahalla työssä. Ruoka oli huonoa ja painoni putosi alle 50 kg:n. Leirillä oli lääkärinä suomalainen sotavanki, joka auttoi VP:nkin saamisessa tarvittaessa. Hän asui erillään meistä muista vangeista. Kohtelu oli muutoin kohtalaista, mutta läheisen kaupungin asukkaat suhtautuivat meihin hyvin tyyliin. Leirin erikoisena vitsauksena olivat syöpäläiset. Vaatteemme olivat hyvin kirjavat.

Tuli rauha ja aloin odottaa pois pääsyä. Pääsinkin ensimmäiseen kuljetukseen noin 900 muun vangin mukana. Tulimme junalla ns. härkävaunussa, jossa oli hyvin kylmä, sillä oli pakkas, meillä ei ollut mitään polttopuita ja matka kesti kolme vuorokautta. Meille kyllä tarjottiin poltto-

puuksi pitkiä riukuja, mutta minkä me niille voimme ilman mitään työkaluja. Helpompi oli särkeä laverit. Ne me paloittelimmekin ja poltimme kamiinassa. Viipurissa sitten aukaistiin vaunujen luukut ja komennettiin laskemaan vangit. Kaikki huusivat yhteen ääneen, ettei ole tarvis sillä kuka nyt enää tässä vaiheessa karkaamaan. Vainikkalassa saimme sitten hernesoppaa. Liekö ollut vahvan ruoan syytä, mutta joillakin turposi vatsa ja kerrottiin jopa 30 kuolleiden tässä kotia pääsyn kynnyksellä. Meidät kaikki vietii kolmeksi viikoksi Hankoon karanteenileirille, jossa painoni rupesi palautumaan entiselleen. Sieltä sitten kotia Kiiminkiin, jossa vaimo lapsineen tiesi jo odottaa, sillä meidän palanneiden nimet oli luettu radiossa. Kaiken henkilökohtaisen omaisuuteni menetin jo vangiksijoutumisen alkuvaiheessa lukuun ottamatta sormustani, jota ei olisi haavoittuneesta sormestani irti saanutkaan. Kotiuttamispäiväkseni on sotilaspassiin merkitty 22. 11. 1944. Päivä on kyllä elämäni parhaimpia.

Kertoja
Sotavanki m 22.

Sotavangit Suomessa

Suomalaiset saivat sotien 1939–45 aikana noin 65000 sotavankia, joista jatkosodan aikana noin 45000 oli töissä maalaistaloissa. Miesten ollessa rintamalla taloissa kaivattiin kipeästi miehistä työvoimaa.

Sotavankeja ei suinkaan vartioitu joka hetki pyssyn kanssa, vaan he saivat olla taloissa isäntäväen vastuulla. Tietysti he olivat viranomaisten valvonnassa ja nämä jonkin verran tarkkailivat heidän käytös-

tään, eikä heitä tietenkään uskottu aputyövoimaksi mihin maatalouteen tahansa. Perin harvinaisia olivat tapaukset, että sotavangit olisivat syllistyneet väkivaltaisuuksiin tai pyrkineet kesken kaiken karkailemaan. Sen sijaan monet vangit yrittivät luovutushetken koittaessa päästä karuun. Näistä saatiin kiinni ainakin 240.

Yleisenä piirteenä oli, että sotavangit olivat talon työmiehiä siinä missä suomalaisetkin, heitä kohdeltiin samalla tavalla talonväkeen kuuluvina kuin kaikkia muitakin. He jopa söivät samassa pöydässä isäntäväen kanssa.

Kiimingin maalaistaloihinkin oli sijoitettu useita sotavankeja. Taloille oli annettu ohjeet ja määräykset, miten vankeja tuli käyttää työhön ja miten asuttaa. Talon piti vastata heidän kunnostaan ja ruuastaan. Heitä voi ainakin kesällä nukuttaa ulkokuonarakennuksissa. Ovi piti panna yöksi ulkopuolelta lukkoon ja avata aamuisin, kun työhön lähtö koitti. Seuranta työmailla oli talonväen vastuulla.

Meillä oli pitkä, hoikka Mitri-niminen sotavanki työssä. Mitri oli jo oppinut suomea. Kerran sitten kun olin lomalla, lähdimme heinätoihin. Meidän piti kulkea joen yli kahlaamalla. Muut kärryt pääsivät hyvin yli. Sitten lähti Mitri istuen haravakoneen päällä. Kaikki meni hyvin siihen asti, kunnes haravakoneen iso pyörä sattui menemään ison kiven yli. Silloin haravakone kaatui ja hupsis – Mitri pyllähti jokeen. Mutta pahemmin siinä ei onneksi käynyt, vaan Mitri selvisi siitä. Läpimärkinä tosin. Toisen kerran jouduin kotona salvomaan kirveellä kellarin halsia (= kellarin oven edessä olevaa tukirakennelmaa). Mitri tarinoi siinä vieressäni ja kohta ihmetteli ääneen, miten on mahdollista, että Suomessa upseerina voi olla kirvesmies. Hän oli tietenkin nähnyt ja ymmärtänyt, että olin upseeri. Venäjällä hänen mielestään ei sellainen tullut kysymykseenkään. Miten lie.

Mitrillä oli ilmeisesti meillä melko hyvät oltavat. Kotiväki on nimittäin kertonut, että

kun poislähdön hetki tuli, oli se Mitrille ollut katkera paikka. Kovasti oli kyynelehtinyt ja kaulasta halannut.

Kertoja
Vilho Koskela

*

Jokikokon talossa Saarisessa oli sotavanki maatalous- ja metsätöissä. Vangin nimi oli Aleksanteri. Olin rintamalle saanut kuulla, että kotonamme oli työssä sen niminen sotavanki, ja kun tulin lomalle, kysyin melkein ensi töikseni, missä se Aleksanteri on. Saatuani tietä, että hän on hakkaamassa halkoja, lähdin häntä katsomaan. Aleksanteri katsoi ensin vähän kummissaan, mutta sitten hän tervehti minua niin ystävällisesti ja sellaisella tavalla, että arvasin heti, ettei tämä mies tavalinen halontekijä olekaan vaan on oppinut mies. Kuinka oppinut, sitä emme saaneet tietää. Hänen käyttäytymisensä oli miellyttävää. Hän puhui tyydyttävästi suomea ja hänen kanssaan oli helppo jutella.

Aleksanteri tuli taloomme helmikuussa 1944 ja oli meillä Neuvostoliiton vastaisen sodan loppuun asti, elo–syyskuun vaihteeseen. Rauhantunnusteluista puhuttiin radiossa ja Aleksanteri kuuli nämä puheet. Silloin Aleksanteri teki ratkaisunsa.

Aleksanteri nukkui aitassa yhdessä talon vanhimman, noin 10-vuotiaan pojan kanssa. Aitan luukun eteen oli pantu piikkilankaa, samoin kuin oveenkin, joka aina lukittiin yöksi. Nämä varotoimenpiteet olivat kyllä enemmän muodollisia kuin todellisia esteitä. Niinpä sitten eräänä aamuna huomattiin, että Aleksanteri oli karannut. Hän oli ruoka-aitasta ottanut evääkseen leipää ja puoli kinkkua. Kulkuneuvokseen hän otti isännän pyörän ja sen jälkiä voitiin seurata tienristeykseen asti. Siinä karkuri oli peittänyt jälkensä niin taitavasti, ettei saatu selville, oliko hän lähtenyt Ouluun vai Ylikiminkiin päin. Niin Aleksanteria ei saatu koskaan kiinni.

Merkillepantavaa on, että Aleksanteri ei

millään tavalla vahingoittanut poikaa lähtiessään. Ja niin hiljaa hän lähti, ettei poikakaan tiennyt mitään, ennen kuin aamulla herätessään huomasi tapahtuneen.

Jotakin tällaista olisi meidän kuitenkin pitänyt aavistella, sillä Aleksanteri katseli palvelusväen kanssa usein suurella mielenkiinnolla karttaa. Siinä hän varmaan jo teki karkaamissuunnitelmansa.

Kertoja
Artturi Jokikokko

*

Venäläisten sotavankien leiri oli mm. Ylikiimingissä, Vepsän kylässä. Heidät oli siellä majoitettu metsäkämppään, joka ei enää ollut parhaassa mahdollisessa kunnossa. Vangit hakkasivat halkoja ja heidän työtahtinsa vaikutti aivan hyvältä. Jostakin syystä vankeja lähdettiin kuljettamaan Ouluun. Heidä oli parin vartijan valvonnassa noin 20. Matkalla varsinaisen tien varteen he poikkesivat eräeseen taloon. Siellä ryhmän johtaja pyysi isännältä, että he kaikki saisivat ruokaa. Silloin isäntä sanoi, että heille kahdelle ruokaa ei anneta, mutta kaikille kyllä tarjotaan. Niin emäntä pani lihasopan kiehumaan ja kohta koko ryhmä söi suurella ruokahalulla lämmintä sop-paa. Erikoisesti se tietenkin maistui vangeille, joiden työ oli raskasta ja joiden normaali ruoka oli niin niukkaa, kuin se esim. pelkällä korttiannoksella elävällä oli.

Kertoja
Vappu Jokikokko

Kiestingissä saatuja sotavankeja.

Eräs heistä.
Kuvat omistaa Heikki Laurila.

Raitamaan perheen miehet sotapolulla

Isä-Antti Raitamaa (ent. Nalkki) oli Venäjän vallan aikana sotapalveluksessa kaksi vuotta Oulussa. Hänellä oli seitsemän poikaa. Heistä kukin osallistui isänmaan

puolesta erilaisiin tehtäviin ja taisteluihin. Antti oli vanhin. Päivää ennen vapaussodan Oulun taistelua valkoisten puolella taistellut Ilmari-veli ja Antti tapasivat toisensa. Oli tullut puhetta osallistumisesta taisteluun. Antti oli sanonut, ettei hän ainkaan valkoisten puolella voi osallistua. Eikä hän sitten vapaussotaan osallistunut-

kaan. Hän oli silloin Tuiran kansakoulun opettaja ja hän oli kertonut koulussa nähneensä, kuinka kurjasti työväenlapset elivät. Joillakin ei ollut juuri minkäänlaisia eväitäkään, jotka piti jokaisen tuoda itse kouluun. Niinpä opettaja joutui usein jakamaan evänsä oppilaiden kanssa.

Toinen syy, miksi Antin sympatiat olivat punaisten puolella, oli se, että hän oli hyvä ystävä ja urheilutoveri Oulun työväenliikkeen johtajistoon kuuluvan Yrjö Kallisen kanssa. Kallinen muuten meni Ruukkiin vastaan etelästä Oulua kohti tulevia valkoisia ja koetti saada aikaan rauhanomaisen ratkaisun. Sitä ei kuitenkaan, niin kuin tiedämme, syntynyt. Antti osallistui sitten talvisodan taisteluihin ja oli jatkosodassa varusmestari. Sotilasarvoltaan hän oli kersantti.

Väinö oli vapaussodan aikana Helsingissä punaisten motissa. Hän kuului siellä salaiseen Suojeluskuntaan osallistuen näin vapaussotaan. Hän osallistui talvisotaan ja jatkosodassa hän oli tulkkina Kieslingissä.

Ilmari osallistui vapaussodassa Oulun taisteluihin ja meni sitten Oulun komennuskunnan mukana muihin vapaussodan taisteluihin. Hän taisteli sitten talvi- ja jatkosodassa. Sotien välissä Ilmari oli Suojeluskunnan paikallis- ja aluepäällikkönä.

Martti oli vapaussodan jälkeen Karjalan retkellä, josta on kertomus toisaalla. Talvisodassa hän oli kiiminkiläisessä krh-komppaniassa Kuhmossa. Jatkosodassa hän kuului kiiminkiläiseen krh-joukkueeseen, jossa oli mm. Väinö Haipus ja Ilmari Tuohino. Aluksi mentiin Kiestinkiin, jossa kuului samaan pataljoonaan yli-iiläisen jalkaväkikomppanian kanssa. Kiestingistä joukkue vietiin pataljoonan mukana Uhtualle. Martti vapautettiin iän vuoksi palveluksesta 1942, mutta kutsuttiin uudelleen palvelukseen 1944. Tällöin hän oli Oulun varuskuntakomppaniassa vartiotehtävissä. Hän oli satamavartioston päällikkönä ja näki täällä saksalaisten poislähdön ja suomalaisten lastauksen Tornioon mene-

vään laivaan.

Osmo katosi talvisodassa Vironlahdella, Viipurinlahdella. Vasta äskettäin on saatu tietää, että hän katkaisi siellä ensin jalkansa, mutta hänen myöhemmät vaiheensa ovat edelleen tuntemattomat. Hänen ruumiinsa jäi taistelukentälle, mutta hautaustomerkki on Oulussa.

Paavo oli talvi- ja jatkosodassa haukiputaalaisessa tykistössä. Hän on sotilasarvoltaan kersantti.

Kauko oli vapaussodassa valkoisten puolella ja kaatui Kyröskoskella, Tampereen pohjoispuolella 1918. Hänet on haudattu Kiimingin sankarihautaan.

Kertoja
Martti Raitamaa

Desantteja Joloskylällä

Sotaa käytiin myös varsinaisten rintamalinjojen takana. Niinpä molemmilla osapuolilla oli ns. kaukopartiot, jotka aiheuttivat paljon pahaa kaukana varsinaisten rintamalinjojen takana. Mutta näiden lisäksi Neuvostoliittokin käytti ns. desantteja. Nämä olivat miehiä ja naisia, jotka joko tulivat rintamalinjan läpi maita pitkin taikka jotka, niin kuin todennäköisimmin tässä tapauksessa, pudotettiin lentokoneesta laskuvarjon avulla kohteeseensa. He olivat vakoilijoita, jotka tarkkailivat liikennettä, tekivät sabotaasitekoja jne. Koska he olivat vakoilijoita, he saivat kiinnijoutessaan kuoleman osakseen.

Ollessani elokuussa 1942 kotini pihalla Jäälissä kuulin iltapimeällä lentokoneen ääntä. Äänestä päätellen lentokone lensi hyvin matalalla, eikä koneesta näkynyt minkäänlaista valoa. Alhaalta ammuttiin lentokoneelle valoammuksia ilmeisesti kääntymisen merkiksi. Ammukset lähtivät taivaalle Jäälistä katsoen Koitelin suunnasta ja lentokone kääntyi itää kohti. Sen enempää en sinä iltana kuullut enkä

nähty. Tapahtunutta en myöskään osannut vielä silloin yhdistää desantteihin, vaikka niistä varoitettiin seinäjulistein ja radioilmoituksin.

Kun olin palveluspaikassani Huttukylän Alahutussa saman vuoden elo–syyskuussa, tuli Ponnon Jannelta (pitäjän poliisi Janne Koskela) käsky lähteä desantti-jahtiin. Vanhana miehenä lisakan Kalle ei lähtenyt, vaan hän passitti minut ilmoittautumaan suojeluskunnan talolle. Siellä kerrottiin, että desantteja on tavattu parikymmentä kilometriä Kiimingistä Kuusamoon päin, Joloskylässä Mannilan talon luona. Samoin kerrottiin, että meidän, pääasiasa nuorukaisista kootun kymmenkunnan miehen joukon, tehtävänä on ketjussa kulkien etsiä desantteja tai heidän jättämiään jälkiä. Samoin sanottiin tehtävämme olevan yövartiointi ja Oulu–Kuusamo tien liikenteen tarkkailu.

Saavuttuamme Joloskylään, Mannilan taloon, meille kerrottiin kahden desantin saaneen jo surmansa. Nämä miehet olivat menneet Mannilan taloon, josta he pyysivät ainakin maitoa, mutta ilmeisesti hakivat myös postia. Sinne oli sattunut samanaikaisesti myös Antti Pelkonen. Hän oli heti ruvennut epäilemään, että tuossa niitä desantteja nyt on, ja hän ilmoitti asiasta nimismies Pentinsaarelle. Nimismies tuli paikalle poliisi Koskelan kanssa ja he tulivat desanttien kanssa vastakkain Mannilan kujalla. Syntyi pistoolitaistelu. Toinen desanteista kuoli heti ja toinen otti käteensä käsikranaatin. Häntä ammuttiin vielä siinä pelossa, että hän heittää kranaatin. Paikalle osui lomalla ollut sotilas, joka kielsi enää ampumasta. Kranaattimies olikin jo kuollut. Näin näiden kahden desantin taival päättyi.

Sitten eräänä iltana kuulimme ammuntaa ja räjähdysten. Oulusta tuodut sotilaat olivat löytäneet vielä kaksi desanttia, miehen ja naisen, jotka olivat parhaillaan suorittamassa radiolähetystä. Desantit löytyivät toisilleen jättämiensä merkkien ja keskellä soraonttua olevassa saaressa

kasvaviin puihin ripustetun antennin ilmi-antamina. Nämäkin desantit saivat surmansa syntyneessä tulitaistelussa.

Vielä tämän tapahtuman jälkeenkin koh-tasi yövartija Antti Pelkosen pihassa miehen, joka ei tiennyt tunnussanaa. Mies lähti juoksemaan risut paukkuen metsään. Ampuminen hänen peräänsä ei tuottanut tulosta, joten ainakin yksi desantti jäi vielä pahojaan suunnittelemaan.

Vuoden 1942 syksyllä sai siis Kiimingissä surmansa neljä desanttia, yksi nainen ja kolme miestä. Todennäköistä on, että heitä jäi myös joku eloonkin. Kuinka laajaa ja kuinka pitkään jatkunutta heidän toimintansa Kiimingissä oli, jää arvailun varaan. Vakoiltavaahan Kiimingissä kyllä oli, sillä Oulu–Kuusamo-tietä kulki hyvin paljon sotilasajoneuvoja, niin suomalaisia kuin saksalaisiakin. Paikalliselle väestölle desantit eivät täällä aiheuttaneet mitään vahinkoa. Sen sijaan esim. Taivalkoskella tiedetään heidän jopa surmanneen siviili-ihmisen.

Desantit haudattiin ensin Jäälän hautausmaahan aidan viereen, josta heidät rauhan tultua valvontakomission vaatimuksesta siirrettiin Oulun hautausmaalle. Siellä heidän nimensäkin on patsaassa näkyvissä.

Urho Raitamaa

Maatalon ja majatalon emäntänä

Kertoja oli talvisodan aikana 24-vuotias Aura Johanna Heikkinen, o.s. Pirttilahti. Hänet vihittiin tammikuussa 1939 Seth Ruurikki (Veikko) Heikkisen kanssa. Talossa oli viljeltyä maata noin 10 ha, lehmiä 8–10, 2 hevosta, muutamia sikoja, lampaita toistakymmentä, kanoja omiksi tarpeiksi. Tässä Ukkola-nimisessä talossa pidettiin aina ovet auki, koska se oli kestikievari eli majatalo. Talossa oli kolme tallia, kaksi

matkatalia ja yksi talon hevosille. Pirttiin pääsivät aina kulkijat nukkumaan. Olkipatjat ja porontaljat vain levitettiin lattialle ja veltit (muokattua lammasnahkaa, jossa oli puolivillainen päällinen) annettiin peitoksi. Tyynyt olivat höyhentäytteiset. Viluisimmat matkalaiset saivat nukkua uunin kiukaalla. Joku asui siellä pitempään ja hänen kuultiin jälkepäin sanoneen: "Reumatismi jäi Ukkolan kiukaalle." Majatalon kyyditykset hoiti 14–15-vuotias poika.

Toinen, kolme huonetta käsittävä rakennus oli matkustajien käytössä. Pirtin puolella olevassa keittiössä valmistettiin kaikki ruoka ja se kannettiin tarjottimella toiseen rakennukseen. Pirtin puolella yöpyjät söivätkin pirtissä. Aura-emäntä hoiti karjan, valmisti ruoan, leipoi, tarjoili matkustajille. Vanhaäiti avusti voimiensa mukaan. Kylvö-, heinä- ja korjuutyöt piti myös tehdä vähäisin miesavuin. Naapurin kanssa oltiin näissä töissä vuorovelkasilla.

Talvisota

Oululaiset tulivat Kiiminkiin pommituksia pakoon. Kuusamosta tuli evakkoja. Pirtissä asui useampikin perhe. Isäntä-Veikko lähti sotaan omat vaatteet päällä. Sukkia, lapasia ja kypärän suojuksia neulottiin iltasilla. Niitä sitten lähetettiin tutuille ja tunteuttomille. Paketteihin pantiin lisäksi ruokaa, kynttilöitä ja joku makupala.

Jatkosota

Isäntä lähti sotaan kesäkuussa, joten paljon oli senkin kesän töistä tekemättä. "Yhtä piti tehdä, toista ajatella ja kolmatta perään kattua". Niin kiireistä oli elämä. Talon töissä avusti jonkin aikaa sotavanki Aleks. Hänet voitiin pitää, koska talossa asui myös poliisi.

Korttiaika

Ruista, ohraa ja herneitä paahdettiin hiiloksella rännärillä ja niistä keitettiin (kahvin) korviketta. Hyvältä se silloin maistui. Saippuakin valmistettiin itse teurasjätteis-

tä ja lipeäkivestä vedessä keittämällä. Siannahat vietiin Ouluun Åströmin nahka-tehtaalle ja ne vaihdettiin kenkien pohjanahkoihin ja "kengäksiin." Voi sanoa, että kaikki oli kortilla ja kauppojen hyllyt tyhjä. Sähkö saatiin Jämsän myllystä, kunhan ensin oli luovuttava kuparipannuja sähköjohtoja varten.

Saksalaisten aika

Noin 20 saksalaista sotilasta asui syksyllä 1944 pirtissä 2–3 viikkoa. Sinä aikana he miinoittivat kaikki kolme Kiiminkijoen yli menevää siltaa. He myös asettivat tykit kaivonkannelle ja suuntasivat ne Oulua kohti. Ilmeisesti he varautuivat ampumaan Honkimaalla olevia suomalaisia sotilaita. Talon tavarat oli kaikki pakattu ja odotettiin vain evakkoonlähtökäskyä. Kohdekin oli jo ilmoitettu: Janakkala. Isoäiti ja Olavi-poika olivat menneet jo Ylikylän Aappolaan. Lehmät olivat kesänavetassa joen pohjoispuolella.

Sitten eräänä päivänä saksalaiset ilmoittivat, että nyt tulee "pum". Veikko sattui juuri silloin olemaan lomalla ja hän sai saksalaisille selitettyä, että alkää nyt hyvät ihmiset räjäyttäkö ainakaan noita lähimpiä siltoja, sillä siinähan särkyy tämä talokin. Ja todellakin – kun "pum" sitten tuli, miinat räjähtivät vain suurimman sillan alla ja talolle ei tullut mitään vahinkoa. Tämän tapauksen johdosta, ja muutenkin, mieliin jäi sellainen tunne, että saksalaiset olivat suomalaisten ystäviä ja että he ryhtyivät hyvin vastahakoisesti taistelemaan suomalaisia vastaan.

Kertoja
Aura Heikkinen

Aseveljien auttamista

Välirauhan perusteella v. 1944 lakkautettu Suomen Aseveliliitto toimi vaikeuksiin joutuneiden aseveljien, kaatuneiden omaisten, sotainvalidien ja siirtoväen hyväksi.

Yhdistyksen toimesta pystytettiin eri pitäjiin mm. asevelitaloja. Yksi asevelitalo on vieläkin pystyssä Kiimingin Ponnontmäellä. Rintamamiehet salvoivat hirret Uhtuan suunnalla: Hirret numeroitiin, kuljetettiin

tänne ja miehet tulivat rintamalta pystyttämään talon vesikattoon saakka.

Talon omistusta saivat sotaorvot anoa. Talo annettiin Jorma ja Reijo Räisäselle, joiden Ahti-isä oli kaatunut rintamalla ja joiden Venla-äiti oli vakavasti sairaana ja joka pian kuolikin. Puuhakas isoisä Matti Räisänen saattoi talon asuttavaan kuntoon.

Kuvasarja kertoo tästä talon pystytyksestä. Kahvinkaatajina ovat lotat Annikki Kiiveri (vas.) ja Aino Laamanen. – Kuvat Heine Itkonen.

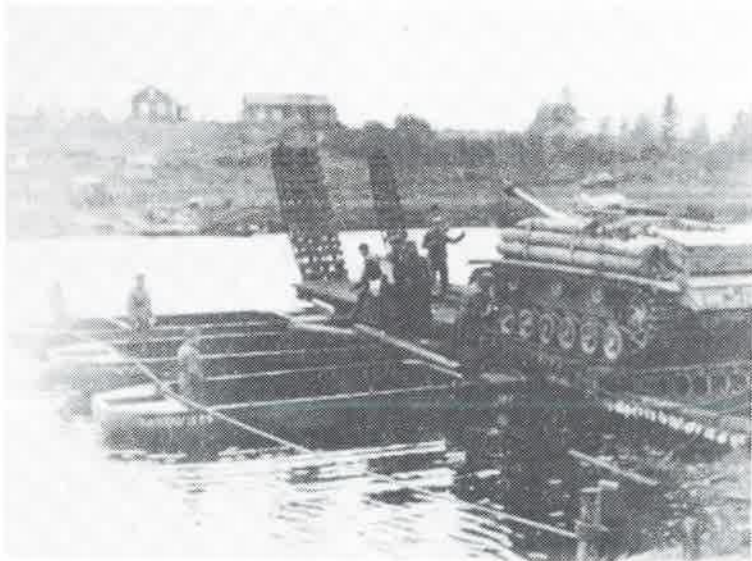

Heikki Karjalainen ja Erkki Puirava ilmavalvonnassa Patsalassa, Somerovaaran vartiotorissa. – Kuva Alpo Leppälä.

Tytöt eivät jääneet huonomiksi. Vasemmalla Marjatta Sevander, o.s. Puirava ja Kirsti Leppälä, o.s. Eskola. – Kuva Heine Itkonen.

Saksalaiset tuhosivat Kiiminkijoen yli vievän sillan. Kuvassa suomalainen rynnäkkötykki ylittää moottoriponttoonilautalla Kiiminkijoen Pajaniemestä Ponnonmäen rantaan. Mäellä vasemmalla Ponnon talo (nyk. Aarne Ponto) ja oikealla Janne Koskela (nyk. Rajavaara).

Lottana ja kauppa-apulaisena

Olin 14-vuotias, kun talvisota syttyi. Oli harmaa, sumuinen päivä. Menin tavalliseen tapaan kouluun. Siellä meille ilmoitettiin, että sota on syttynyt ja saamme mennä kotia. Mutta vaikka jo koulussa kuulin sodan syttyneen, tajusin tämän asian vasta kotimatalla, Saarenpuun mäkeä ylös noustessani. Näin tämän tapahtuman muistan.

Isäni ei ollut sodassa, vaan työskenteli TVL:n autonkuljettajana ja toimi VSS-tehtävissä (= väestönsuojelu) Oulussa. Oli uudenvuodenpäivä 1940, kuulas pakkaspäivä. Isä oli kotona. Silloin alkoi kuulua pauketta Oulusta. Me lapset juoksimme lakanat korvissa Eskolan kellariin ja isä veti lumipuvun päälle ja lähti ajamaan polkupyörällä Ouluun. Kalle-setä kävi aina kuuntelemassa, vieläkö kuuluu Oulusta pauketta. Sen loputtua palasimme koteihimme. Niin kaukana kuin rintama itse asiassa Kiimingistä olikin, kuului sieltä tykkien jymy pakkasiltoina, kun tuuli oli myötäinen. Tunnelma kotirintamallakin oli sodan aikana ahdistunut, ja talvisodan päättymispäivä oli riemun päivä.

Välirauhan aikana kesällä 1940 sain kahden kuusamolaisen (tyttö oli 16-vuotias ja poika 17-vuotias) kanssa tehtäväksi viedä Kuusamoon 32-päisen lehmäkarjan. Näistä 30 pääsi perille, sillä kahden piti jäädä välille vasikoimaan. Matkaa tehtiin kävellen 20–30 km päivässä. Syöttö- ja yöpymispaikat oli etukäteen määrätty. Matka kesti 10 päivää. Varsinaista palkkaa meille ei maksettu, mutta saimme lypsää lehmät ja myydä maidon. Ostajina olivat etupäässä sotilaat. Kuoliovaaralla paisoimme maidosta juustoja. Niistä taas osan myimme ja osan veimme tuliaisiksi Kuusamoon. Sinne päästyämme meitä odotti oikea ihanuus. Pääsimme näet saunaan ja sen päälle nukkumaan oikeaan sänkyyn kahden lakanan väliin höyhenpat-

jalle, höyhentyyny päänalusena! Mikä autuas olo ja uni!

Jatkosodan syttyessä miehet kokoontuivat kirkolle. Ennen lähtöä, lähtökiireessä, vihittiin Aune ja Martti Grönlund. Miehet vietiin kuorma-autoilla Ouluun.

Itse pääsin aluksi harjoittelijaksi Haukiputaan Osuuskaupan Kiimingin myymälään ja myöhemmin myyjäksi. Välillä olin 4 kk ilmavalvontatehtävissä Patsalan, nyk. Arkan, Iv-tornissa. Lentokoneet laskettiin, jos niitä näkyi. Ainakin tarkattiin, mistä päin ääni kuului, ja havainnot ilmoitettiin puhelimella Ouluun.

Kaupassa olin työssä kuutena päivänä viikossa klo 8–17 ja sen jälkeen oli vielä siivous. Paljon työtä aiheuttivat ostokortit, joita olivat mm. sokeri-, vastike-, korvike-, jauho-, saippua-, karbiidi-, lamppuöljy- ja tupakkakortit. Niistä leikatut kupongit pantiin ensin laatikkoon ja sitten ne liimattiin kartonkiin ja laskettiin. Kuponkien edustaman tavaramäärän piti täsmätä myytyyn tavaramäärään.

Elo-syyskuussa 1944 tulivat saksalaiset sotilaat vartioimaan ja miinoittamaan Kiiminkijoen yli johtavia siltoja. Minunkin piti kulkea sillan yli työhön. Sotilaiden kanssa harrastettiin ruokatavaroiden ja tupakan vaihtokauppaa. Lapset saivat heiltä karamellejä ja suklaata. Suomalaiset sotilaat olivat asemassa Honkimaalla. Tuntuikin, että tässä ollaan kyllä tulijonilla, jos taistelut puhkeavat.

Aurinkoisena poutapäivänä syyskuun lopulla tuli kauppaan saksalainen sotilas ja sanoi: "Silta pum pum." Kuulimme myös, että suojeluskunnan päällikkö Toivo Puirava oli saanut samanlaisen viestin, joten uskottava oli. Kaupassa myös työskentelevä Elvi Manninen, o.s. Kontio, Toivo ja minä lähdimme kävelemään Tuohimaan mäelle päin. Elvi otti mukaansa kaupan kassan ja minä saatavien kirjan.

Vastaamme tuli nuoria ja he kertoivat, että saksalainen upseeri särkee Kiimingin puhelinkeskusta. Menimme keskuksen ja juuri silloin upseeri oli leikkaamassa

puhelintorvea irti. Kun hän sitten heitti sen meitä kohti ymmärsimme, että tässä on tosi kysymyksessä. Lähdimme ulos ja ihmettelimme, mihin tästä nyt mennään. Päätimme mennä Simo Saarenpuun maakellariin. Sinne sitten kello 11 kuulimme pamauksia. Odottelimme vielä jonkin aikaa ja ulos päästyämme meille selvisi, että saksalaiset olivat todella räjäyttäneet ison sillan. Sillasta oli toinen pää pudonnut jokeen, toinen oli jäänyt törmälle.

Menimme Elvin kanssa kauppaan ja

kohta sinne tuli suomalaisia sotilaita. Koska heillä ei ollut ostokortteja, emme voineet heille paljon myydä. Mutta oli meillä kuitenkin iso tynnyrillinen suolasilakoita ja sotilaat ostivat sen aivan tyhjäksi. Illalla kulu-neilla tuohivirsuilla kotia kohti kävellessäni totesin, että sotilaat olivat jo laittaneet sillalle lankkuja niin, että siitä pääsi yli kulkemaan.

Kertoja
Kirsti Leppälä

Raattiusseurantalo, SK-talo, Maamiesseurantalo, jonka päässä on Haukiputaan osuuskaupan myymälä. Kuva vuodelta 1936. Talossa on nykyisin Vapari. – Kuva Leena Pellikainen.

Lottatyössä

Itselleni oli jo alun alkaen selvää, että liityn lottiin heti, kun ikä sen sallii. Kiimingissä olikin melko voimakas osasto, sillä jäseniä oli viimeisen, vuoden 1943 tilaston mukaan 212. Toiminta oli rauhan aikana normaalia lottien toimintaa. Pidettiin käsityöiltoja, tehtiin hiihto- ja kävelyretkiä, järjestettiin muonituksia suojeluskuntalaisten tilaisuuksissa, pidettiin juhlia ja opeteltiin uusia taitoja. Väli rauhan aikana minulla oli Sirkka Grönlundin kanssa mukava komenus, kun olimme Lylykkään järvellä puhdistamassa armeijan kenttäpakkeja, kenttäpulloja ja lusikoita.

Kesällä 1941 olin lääkintäkursilla Haukiputaalla ja sen jälkeen annoin lottalupauksen Haukiputaan kirkossa. Tämän jälkeen sain käskyn mennä työhön Ouluun sotasairaala 32:een. Olin siellä osastotyössä ja sain jopa lääkekaapin hallintaani. Sinne tuli hyökkäysvaiheen aikana paljon haavoittuneita. Yleensä heidät tuotiin yön aikana. He olivat usein huonokuntoisia, likaisia ja syöpäläisten kiusaamia. Sairaalan työtä häiritsivät ilmahälytykset, jolloin sairaala piti nopeasti pimentää ja osa potilaista viedä kellariin suojaan. Huonempi-

kuntoisia ei tietenkään voinut paljoa liikutella. Työpäivämme olivat pitkiä, mutta tunsimme työmme mielekkääksi ja arvokkaaksi.

Eräänä iltana kansliaan tuli potilas, joka pyysi spriitä ja käyttäytyi hyvin väkivaltaisesti. Myöhemmin kävi ilmi, että hän oli syönyt kaikki oman huoneensa potilaiden lääkkeet. Tappeluhan siitä tuli, kun en hänelle alkoholia antanut. Tietenkin hänet tapauksen jälkeen siirrettiin pois osastolta.

Sairaalan kiusana olivat luvatta sieltä poistuneet eli kaupungille ”puntikselle” menneet. Jos he näet ”paloivat” kaupungilla ratsiassa, saivat hoitajat siitä nuhteet. Itse jouduin erään kerran poliisilaitokselle kuulusteltavaksi, kun tyttöystävää saattamassa ollessani ei mukanani ollutkaan henkilöllisyystodistusta. Kuulustelujen jälkeen pääsin kyllä pois.

Teimme työtämme vapaaehtoisesti, melkein ilman palkkaa. Saimme näet vain päivärahaa, joka oli 300 mk kuukaudessa. Se ei riittänyt edes sukkiin ostoon. Päivärahan lisäksi saimme kyllä ruoan ja tupakka-annoksen.

Kertoja
Terttu Luukkonen o.s. Haapala

Terttu Luukkonen (kesk. vas.) Potilaiden kanssa. – Kuva Terttu Luukkonen.

Välttämätön tehtävä tämäkin:
Terttu Luukkonen leikkaamassa
potilaan kynsiä. – Kuva Terttu
Luukkonen.

Potilaana makaamassa Einari
Grönlund keskuskansakoulussa
Oulussa 7. 8. 1941. – Kuva
Einari Grönlund.

UUDEN ELÄMÄN ALKU

Sodan jälkeistä elämää

Kun sota loppui, miehet alkoivat palailla kotiin. Niissä kodeissa, joihin mies ja pojat palasivat ehjänä ja terveenä, vallitsi suuri ilo. Mutta toisiin koteihin saatiin palaavia vielä odotella, sillä miehiä oli paljon haavoittunut ja sairastunut. Joistakin kodeista oli mies jäänyt sotavankeuteenkin. Aikanaan hekin kuitenkin pääsivät koteihinsa. Mutta niissä kodeissa, joista joku oli kaatunut, tuntui pysyvästi suuri suru. Suru tietenkin ajan myötä liehtyi, mutta vieläkin ei tuo toki ole kokonaan poistunut. Sodan haavat paranevat hitaasti.

Miehet palasivat koteihinsa talvea vasten. Alkoi ankara työ ja jälleenrakennus. Ensinnäkin piti varmistua siitä, että taloissa riitti lämmintä talven yli. Siksi kansanhuolto määräsi, että jokaisen metsänomistajan on hakattava tietty määrä halkoja. Halkoja alkoi todella syntyä. Polttopuun tarve loppui. Kun toiset tekivät metsissä halkoja, Kiimingin kuuluisat kivimiehet korjasivat vaurioituneet sillat ja rakensivat uusia. Toiset miehet korjasivat puhelinlinjoja ja toiset kiipeilivät sähköpylväissä. Kaikesta oli kuitenkin edelleen kova puute. Ruoka, vaatteet, kengät, kahvi, tupakka... Elettiin vielä korttiaikaa. Mustapörssikin kukoisti ja hyvät suhteet olivat, jos ei nyt kullaa, niin ainakin uuden hamekankaan arvoisia.

Kouluolajakin parannettiin. Ensimmäisenä oli vuorossa Hannuksen uuden kansakoulurakennuksen ja asuntolan rakentaminen kesällä 1947. Tämän jälkeen oli vuorossa kirkonkylän koulupiiristä erotetun Ylikylän koulupiirin koulurakennuksen rakentaminen 1952, Tirinkylän koulun aloittaminen Kujalan pikkupuolen vuokratiloissa syksyllä 1952 ja sen uuden koulurakennuksen valmistuminen 1956. Sitten

oli vuorossa uuden kirkonkylän koulun valmistuminen 1959. Tämän jälkeen seurasivat kansalaiskoulun perustaminen, keskikoulun aloittaminen 1962, uuden keskikoulurakennuksen rakentaminen 1967, lukion perustaminen 1968 ja uuden lukiorakennuksen valmistuminen syksyllä 1987. Näin on kaikilla kiiminkiläisillä lapsilla hyvät mahdollisuudet kulkea opintieillä.

Pellot olivat sota-aikana menneet melko huonoon kuntoon. Niiden kohentamisessa olikin aikamoinen työ. Aluksi oli kova puute lannoitteista ja kaikista tarveaineista. Siirtoväenkin piti päästä maahan kiinni. Kuntaan perustettiin pakkolunastuslautakunta, jota johti insinööri ja jonka jäseninä olivat Kiimingin isäntämiehet. Maanlunastus toimi ripeästi. Pakkolunastusta tapahtui valtion, kunnan, seurakunnan ja rappioitilassa olevista yksityisten maista. Näin tiloja saatiin siirtoväen lisäksi rintamamiehille ja sotainvalideille. Kehitystä jouduttiivat valtion maksamat raivauspalkkiot. Myös pelkkiä tontteja jaettiin.

Karjantuotteet olivat tärkeä tulonlähde. Heinät olivat päärehua. Pitkään tehtiin heinä myös luonnonniityiltä. Toisilla niityillä oli latoja heinien varastoinnaksi, mutta toisilla niityillä heinät pantiin suovaan (= maasta kohotetulle, yksinkertaiselle riuku-alustalle tehty heinien säilytysmuoto), josta ne talven aikana ajettiin reellä kotiin. Kaikki heinä niitettiin vikatteella miesvoimin. Kylässä oli yhteinen puimakone, jolla puitiin kylän viljat. Usein karja kävi luonnonlaitumilta hakemassa ruokansa ja tuli illalla lypsettäväksi kotiin. Saatu maito jäähdytettiin ja kermotettiin voin valmistamiseksi.

Kyliin perustettiin pienviljelysyhdistyk-

siä. Ne järjestivät iltamia, joissa tanssittiin haitarin soiton tahtiin. Moni tyttö ja poika löysi niistä itselleen elämäkumppanin. Pääsymaksutuloilla saaduilla varoilla ostettiin kylään maanviljelyskaluja, kuten karhi ja aura. Niitä sitten vuorotellen käytettiin.

Puulla parempiin päiviin. Näin taisi lukea jossakin sodanjälkeisessä julisteessa. Metsätöitä tehtiinkin todella kovasti. Puutavarayhtiöt aukaisivat suuria metsätyömaita ja rakensivat kämppiä. Niissä huolehti ravitsemuksesta valtion ravitsemuskeskus ja ruokaa teki emäntä apulaisineen. Työ luisti työmailla hyvin, kun miehille annettiin ylimääräistä muonaa ja jae-tuissa tehopakkausissa oli vaatteita, kenkiä, kahvia, tupakkaa ja muutakin, mikä kannusti aina vain parempiin työsuorituksiin. Armeija myi huutokaupalla omia ja sotasaaliiksi saatuja hevosia ja niin puu

liikkui autoteiden päähän ja purojen varsiin. Keväinen purouitto oli hauskaa työtä, mutta sitä kesti vain noin 3 viikkoa. Purouiton päätyttyä toiset miehet palasivat takaisin metsäkämpille, toiset menivät koteihinsa maata viljelemään.

Kiiminki oli sodan jälkeen vielä pieni kunta. Mitään suurempaa teollisuutta ei ollut, mutta oli kuitenkin muutamia pirttiteollisuuksia. Niissä tehtiin melkoista kuuluisuuttakin saaneita rekiä ja koreja. Niitä sitten myytiin Oulun torilla. Aamulla aikaisin, kolmen aikoihin, lähdettiin parin kuumiometrin halkokuorman, korien ja rekien kanssa tarverahaa hankkimaan. Kotiväelikin muistettiin kaupungista tuoda aina jokin tuliainen.

Kertoja
Erkki Polojärvi

Isännät metsällä nuotiotulilla – Kuva Hellevi Tolonen

Monet asiat olivat toisin kuin nykyään. – Kuvat Rauha Tervola.

Erkki Pääkkönen, Tauno Rönkkö, Anni Pääkkönen ja Popeda. – Kuva Leena Pellikainen.

Urheilukentän talkoot 1949. Joukossa monia tuttuja, mm. traktorin isoon rattaaseen nojaa Pentti Tuohimaa. – Kuva Leena Pellikainen.

Kiiminkijoki on ollut kalajoki. Vuonna 1962 Einari Grönlund sai joesta ahvenen, joka painoi 1850 g.

Kalle Oijusluoma pärekorin teossa. – Kuva Aili Oijusluoma.

Heinäntekoa Einari Grönlundin niityllä.

Välipalaksi löytyivät mesimarjat.

Vilho Tolonen parkkaa paperipuuta noin 1947. – Kuva Hellevi Tolonen.

Käenpoikanen seurasi haravointia. – Kuvat Einari Grönlund

*Laurilan väki ohranpuinnissa. –
Kuvat Heikki Laurila.*

*Maata viljellään Kiimingissä
edelleen. Menetelmät vain ovat
ajan myötä muuttuneet. –
Kuvat Leena Putkonen.*

Viimeisetkin veteraanisukupolvet ovat lähestymässä työpäivänsä iltaa. Vanhainkodin omistama kuva vuodelta 1988.

Milloin kutsuvi meitä isäimme maa
kun on turvatta kotien ukset
Silloin reippahat pojat meit tarvitaan
Me tempaamme hangille sukset
Ja soihtumme tulta taas salamoi
siks' kun koittavi sees kaunis aamunkoi
Uhraan puolesta vaan
jalon Suomen maan
Pojat reippahat valoa kohti

Väinö Huttula